PEABODY MUSEUM

U. B. BERGEN
Ms. 182 b

§ 1.

Alt hvad der er forenet med vor Kundskabs første Grunde er Philosophie. Saaledes er Mathematiken egentlig ikke nogen philosophisk Videnskab forde den antager Begreberne om Rum og Tid som givne, og indlader sig ikke i at undersøge, hvorvidt disse Begreber have nogen Realitet f. Ex. om Rummet er noget uden for os for sig bestaaende eller en blot Form i vor Sandselighed. —

§ 2.

Den empiriske Philosophie er derfor egentlig ikke Philosophie. —

§ 3.

Natur betyder her alt hvad der existerer ved sig selv og ej er et Product af vor frie Villje. Begrebet om Natur er mangfoldigt, ja Villien selv kan tillægges en Natur med Hensyn til den Lovgivning hvorefter den retter sig. Da den theoretiske Philosophie ej blot gjennemtrænger Naturen for at udfinde de Love hvorefter dens Virkninger bestemmes; men tilligi søger at udfinde Tænkningens Love, hvorfor og saa Logikken er indeel af den theor. Philosophie, saa synes den ej heller at kunne være synonym med metaphysica naturæ. —

§ 5.

Wolf indbefattede under den practiske Philosophie og saa Politikken; men da man i denne sidste Videnskab og saa maa tage Hensyn til de Lidenskaber, som i Virkelighedenbehørske Menneskene og derefter nøiere bestemme dens Forskrivter, som derfor efter ethvert Folks forskjellige individuelle Karakteer hos forskjellige Folkeslag ville være forskjellige, saa maatte han og i den almindelige practiske Philosophie, som endeel af den practiske tage Hensyn til den ~~[illegible]~~ mere Begjerevne. Haas Begreb kan derfor være lige saa consequent som ethvert andet; thi Sagen beroer kun paa det Begreb man gjør sig om den almindelige practiske Philosophie. Fornuften er theoretisk forhanvidt den gjennemtrænger Naturen; practisk naar den undersøger Lovgivningen for Menneskets frie Villie. Politikken er theoretisk: den undersøger 3: hvorledes den menneskelige Tænkemaade, f. Klima, Jordbund, etc. er, og bestemmer derefter hvad der skal være det vesentlige i Politikken eller dens Basis er theorie: det uvesentlige eller hvad der siden derefter tilføies er practisk. Kant har neppe kaldet den almindelige practiske Philosophie Sædernes Metaphysik i strong Forstand.

§ 7.

Den nominelle Definition skal angive de Kjendetegn, hvorved Retslæren skjelner sig fra andre Videnskaber. Den

reelle skal derimod angive det vesentlige Præmis hvoraf
alle Rettigheder og Retspligter kan deduceres, hvilken
Deduction Forfatteren ej har bevist. Naar Forf. gaa-
staaer, at der ingen ufuldkomne Rettigheder gives,
fordi enhver Ret kan gjøres gjeldende ved Tvang; men
derimod i den nominelle Definition indfører Benævnelsen
+Tvangsret Tvangspligt* maa det her tages i Ordets almindelige Bemærkel-
se for enhver Ret med Hensyn til, at samme kan gjøres gjel-
dende ved Tvang og ikke i Ordets engere Betydning for
de Rettigheder, der grunde sig paa en virkelig tilføiet
Fornærmelse. Kant inddeler Pligterne, istedet for
perfecta og non perfecta i stricta og laxiora, skjøndt den
anden Terminologie er den almindeligste. Enhver juri-
disk Pligt man være en udvortes Pligt; thi det er umu-
ligt at tvinge nogen til at opfylde indvortes Pligter;
men derimod er ej omvendt enhver udvortes Pligt en
juridisk, fordi ej enhver udvortes Pligt fornuftigvis
kan gjøres gjeldende ved Tvang. Fornuften vil kun
at de Handlinger skal omfattes ved Retsloven, som kun-
ne have Indflydelse paa Selskabets Tilstand; alle Hand-
linger som ej ere af denne Beskaffenhed, men som kun
bedrage til den større eller mindre physiske eller moral-
× ske Velvære, omfattes ej af Retsloven; thi hvis dette
var tilfældet maatte alle menneskelige Handlinger bestem-
mes ved den, altsaa alle kunne blive Gjenstand for Tvang,

og saaledes nyder al Frihed gaar til Grunde.

§ 8.

Forskjellige Slags Retsforhold, som Retsvidner skal vidne om, og Regler for Vidnets Afgivelse.

Enhver som skriftlig vidner om Forhold af Betydning for Rettens Afgjørelse af Sagen, skal angive, hvorledes han har erhvervet sin Kundskab til de Omstændigheder, han vidner om. Er Retsvidnet ikke selv Part i Sagen, skal det ikke være tilladt ham at gjøre Regning for sit Arbeide, men han skal have Ret til at kræve Godtgjørelse for Tidsspilde og Udlæg, som han maatte have havt ved at møde i Retten. Ligeledes skal han have Ret til at kræve Godtgjørelse for Reise, naar Afstanden mellem hans Bopæl og Retsstedet overstiger 2 Mile.

Enhver Part, som ikke selv er Retsvidne, har Ret til at være tilstede under Afgivelsen af Vidnets Forklaring og til at gjøre Indsigelser mod denne.

Ingen Part har Ret til at være tilstede under Afgivelsen af et andet Retsvidnes Forklaring, naar Retten finder, at Hensyn til Sagens Oplysning eller til Vidnet selv gjør det nødvendigt, at det afgiver sin Forklaring uden Partens Nærværelse

Men ligesaa lidt som Rettighederne kan være grundet i en
Pligt hos den Retshavende til at benytte dem, ligesaa lidt kan
de være grundet i en Pligt hos andre (: som Rettighederne
haves imod :), saa at jeg skulde have Ret til at fordre en-
hver Handling foretagen eller efterladt, som andre vare for-
pligtede til at foretage eller efterlade; thi deraf vilde følge
at jeg ogsaa var berettiget til at fordre den ethiske Pligts
Opfyldelse, og saaledes vilde alle Pligter blive Retspligter.
Andre have indskrænket denne Retsdeduction saaledes, at
man kun skulde have Ret til den Handling, som andre vare
forpligtede til ej at hindre, følgelig vilde Rettighederne flyde
af de negative Pligter mod andre, og den Sætning: behandle
aldrig andre fornuftige Væsener som blot Midler, ville
som Grundprincipper for de negative Pligter mod andre
blive Retsprincip. Men Forskjellen mellem det negati-
ve og positive er ikke saa skarp at man derpaa kan grunde
Forskjellen mellem Retslæren og Dydelæren. Saaledes
overtræder virkelig den som tillyver sig Egenskaber, vir-
kelig hiin Sætning: behandle aldrig etc. etc.; men saalænge
han ej derved gjør Indgreb i Nogens Rettigheder, altsaa ej
vilkaarlig indskrænker andres Frihed, har han dog ej over-
trædt nogen Retspligt. Retsbegrebet man altsaa ej ud-
ledes af Pligtbegrebet; men Retslæren er en selvstændig
Videnskab, og ikke afhængig af Dydelæren, hvilket vilde
være tilfældet naar Rettighederne maatte deduceres af

Pligterne; thi da vilde Retsbøren kun indeholde en Kon-
tinuation af Dydelæren, og begynde hvor denne slag.
Forfatterens Mening, at den udvortes Frihed er grun-
det paa den indvortes er ikke regtig; thi den udvortes
Frihed bestaaer i Uafhængighed af andres Godtbefin-
dende: den indvortes derimod i Uafhængighed af Natur-
tvang. Den Opgave at forsvare den juridiske Frihed
er derfor af en ganske anden Natur, end den hvorledes
den ethiske Frihed forsvares. Til enhver Ret maa nød-
vendigvis svare en Pligt hos et andet Subject til at re-
spectere denne Ret; thi ellers vilde den ene angribe
med Ret og den anden med samme Ret gjøre Modstand,
og saaledes al Retsforhold gaae til Grunde. I Ethiken
forstaaes ved Pligt en Handlings Nødvendighed af Ag-
telse for Loven; i Retsbøren en Handling, der kan
blive Gjenstand for retlig Tvang. Ikke desmindre ha-
ve dog de juridiske Pligter og saa de ethiske Motiv i Ag-
telse for Pligtloven. Det er og saa vigtigt for Retsfor-
holdet selv at man opfylder sine Pligter af Agtelse for
Loven; thi det kan indtreffe, at man har Retten paa sin
Side, men paa Grund af Omstændighederne in facto f. Ex.
i Mangel af gyldigt Bevis, ej vil kunne gjøre dem gjel-
dende: i Staten maa man og saa stole paa Vidners, Dom-
mers og andre Personers Moralitet. Ethiken er derfor
paa en vis Maade Basis for det retlige Samfund. Paa
den anden Side understøtter Retsbøren Ethiken, i det det er

nødvendigt at skyndt Mangler maa skee, naar Sagen er paa Grund af
nødvendig Tvist, som at Ejeren ogsaa selv maatte Retten
melde; men det ikke nødvendigt Betingelse for, at Skifte skal
skee nødvendig Skifte. Dog er den Forskjel paa Dansk
og Retsdag, at man sjælden at Dage i Dansk med mere, end
hvert det er, som gjøres nødvendigt at vinde paa Sagen; men
Dommeren skal vare Mandens Forsvarer, forsaavidt som at skifte
Dommer og Mænd, dersom det Retsdag.

§ 9.

Forstand er en Dom i Dølen til at fælde, naar Sagen er tvistig, og Dommeren skal da vide Lovens Bud, hvorledes han skal dømme i Sagen. Dommeren skal ogsaa være Mandens Forsvarer, saavidt som at skifte Dommer og Mænd, dersom det er nødvendigt.

Dommeren skal være upartisk, uhildet og retfærdig, og skal ikke lade sig bestikke af nogen Part, hverken ved Gaver eller Løfter. Dommeren skal ikke være Part i Sagen, ikke have Interesse i den, ikke være Slægtning til nogen af Parterne, ikke være Værge for nogen af Parterne, ikke være Værge for nogen af Parterne, ikke være Værge for

§ 11.

Historien kan kun bidrage til at indsen, hvorledes Staterne burde indrettes; men deremod kan den ikke give Begrebet om en Stat, siden den er ~~givet~~ bygget paa den Forudsætning, at der existerer Stater. Den borgerlige Ret forudsætter Naturret, og denne kan altsaa ikke bygges paa hin. Den hellige Skrivt handler mere om et ethisk end juridisk Forhoed, og tager allene Hensyn til Tødernes Forfatning. —

§ 13.

I Naturstanden gives ikke anden Garanti for Overholdelsen af Rettighederne end andres gode Villie: man maa nemlig formode hos dem et moralsk Sindelag, som foraarsager, at de opfylde saavel de juridiske som ethiske Pligter af samme Motiv, nemlig Agtelse for Loven, som paabyder dem. Retsloven har derfor først Realitet i Staten; thi i Naturstanden er intet saadant Evangsforhoed, at den som har Ret, og saa har den fornødne Magt til at gjøre den gjeldende. I denne Stand er nemlig enten alle Mennesker dydige, og da staae de over Retsloven, og opfylde deres Pligter saavel ethiske som juridiske af Agtelse for Fornuftloven, uden Hensyn til om de kunde tvinges dertil eller ikke: eller og ere de slette, og da staae de under Retsloven; thi de spørge da ej om, hvad de i Følge Retsloven

kunne tvinges til; men de attraae alt hvad der inte-
resserer dem, saalænge kun ingen ved physisk Magt
kan forhindre dem, da uden mangler Retsloven al
Bestemthed i Naturstanden, og ethvert ensidigt Forsøg
paa nøiere at bestemme dens Grændser er ulovligt;
thi min ensidige Villie kan ikke paalægge andre Pligter,
og jeg har ikke Rettigheder forde jeg vil have
dem. Retsgrunnuget er kun formelt, og viser derfor
kun, hvorledes det enn Menneskes udvortes Frihed
man begrændses ved det andets, saa at al Frihed derved
vedligeholdes; men det viser derimod ikke, hvilke og
hvormange Ting, der skal være Gjenstand for denne
udvortes Frihed. Frihedens Materie leder altsaa
Retsloven ganske ubestemt; det er kun dens Form
den bestemmer. Men enhver Bestræbelse fra den en-
keltes Side til at bestemme det, som Retsloven saale-
des har ladet ubestemt, er ulovligt. Den hele Under-
søgelse om Naturstanden er derfor uden Nytte, og
giver kun Anledning til Forvirrelse. I Naturstan-
den statuerer man, at Mennesket snurt er af een,
snurt af en anden Tænkemande efter Undersøgelsens
Beskaffenhed, og tillægger dem og en vis Grad af Kul-
tur, hvorved de faae fleere Berøringspunkter, og man
faaer Anledning til at anstille interessantere Undersøgel-
ser om Menneskenes gjensidige Retsforhold. —

§ 14.

Det er en ugrundet Tanke, naar man tager i Betragtning den materielle Betydning, i første Række er knyttet til Begrebet Handling, med hvilken Betydning Ordet optræder i Lovgivningen og Dagligtalen, at Handlingen bliver Hovedsagen, og Indholdet mindre vigtigt. I materiel Betydning er det nemlig Tilfældet, naar man taler om Handlingen som den virkelige Forudsætning for Lovens Anvendelse. Det er ligeledes i formel Betydning. Forbrydelsen menes at være religiøs, naar Gud er Genstand for den, uden Hensyn til, om Handlingen mod Gud er religiøs Art eller ej, men den religiøse Art er altså, som ved Handlingen, kun formel Betydning for Retsbrudet; men Retsbrudet som saadant, Overtrædelsen af den almindelige Retsnorm, Retsbrudet, er ikke religiøst, men udelukkende moralsk. Det er Grunden, hvorfor Handlingen er forbudt, og den almindelige Pligt til at adlyde Loven. Lovgivningens Hovedopgave er at opstille Regler for Handlingen, for at Retsbrud kan undgaas, og Retsbrud er Overtrædelse af Handlingsnormen, ikke af Gudsforholdet. Det er Handlingen, som undersøges af Dommeren, for at afgøre, om den er i Overensstemmelse med Loven eller ej. Det er Handlingen, som Dommeren skal dømme om, og det er Handlingen, som Straffen skal ramme. Det er Handlingen, som Straffen skal afskrække fra, og det er Handlingen, som Straffen skal forebygge. Det er Handlingen, som Straffen skal opdrage til at undgaa, og det er Handlingen, som Straffen skal afvænne fra. Det er Handlingen, som Straffen skal afsone, og det er Handlingen, som Straffen skal bøde for. Det er Handlingen, som Straffen skal hævne, og det er Handlingen, som Straffen skal tilgive. Det er Handlingen, som Straffen skal forsone, og det er Handlingen, som Straffen skal forlige. Det er Handlingen, som Straffen skal genoprette, og det er Handlingen, som Straffen skal helbrede. Det er Handlingen, som Straffen skal reparere, og det er Handlingen, som Straffen skal erstatte. Det er Handlingen, som Straffen skal kompensere, og det er Handlingen, som Straffen skal udligne. Det er Handlingen, som Straffen skal balancere, og det er Handlingen, som Straffen skal ophæve. Det er Handlingen, som Straffen skal annullere, og det er Handlingen, som Straffen skal tilintetgøre. Det er Handlingen, som Straffen skal udslette, og det er Handlingen, som Straffen skal udrydde. Det er Handlingen, som Straffen skal fjerne, og det er Handlingen, som Straffen skal bortskaffe. Det er Handlingen, som Straffen skal eliminere, og det er Handlingen, som Straffen skal udstøde. Det er Handlingen, som Straffen skal ekskludere, og det er Handlingen, som Straffen skal udelukke. Det er Handlingen, som Straffen skal isolere, og det er Handlingen, som Straffen skal indespærre. Det er Handlingen, som Straffen skal fængsle, og det er Handlingen, som Straffen skal lænke. Det er Handlingen, som Straffen skal kvæle, og det er Handlingen, som Straffen skal dræbe. Det er Handlingen, som Straffen skal myrde, og det er Handlingen, som Straffen skal slagte. Det er Handlingen, som Straffen skal ofre, og det er Handlingen, som Straffen skal brænde. Det er Handlingen, som Straffen skal tilintetgøre, og det er Handlingen, som Straffen skal udslette. Det er Handlingen, som Straffen skal udrydde, og det er Handlingen, som Straffen skal fjerne. Det er Handlingen, som Straffen skal bortskaffe, og det er Handlingen, som Straffen skal eliminere. Det er Handlingen, som Straffen skal udstøde, og det er Handlingen, som Straffen skal ekskludere. Det er Handlingen, som Straffen skal udelukke, og det er Handlingen, som Straffen skal isolere. Det er Handlingen, som Straffen skal indespærre, og det er Handlingen, som Straffen skal fængsle. Det er Handlingen, som Straffen skal lænke, og det er Handlingen, som Straffen skal kvæle. Det er Handlingen, som Straffen skal dræbe, og det er Handlingen, som Straffen skal myrde. Det er Handlingen, som Straffen skal slagte, og det er Handlingen, som Straffen skal ofre. Det er Handlingen, som Straffen skal brænde, og det er Handlingen, som Straffen skal tilintetgøre. Det er Handlingen, som Straffen skal udslette, og det er Handlingen, som Straffen skal udrydde. Det er Handlingen, som Straffen skal fjerne, og det er Handlingen, som Straffen skal bortskaffe. Det er Handlingen, som Straffen skal eliminere, og det er Handlingen, som Straffen skal udstøde. Det er Handlingen, som Straffen skal ekskludere, og det er Handlingen, som Straffen skal udelukke. Det er Handlingen, som Straffen skal isolere, og det er Handlingen, som Straffen skal indespærre. Det er Handlingen, som Straffen skal fængsle, og det er Handlingen, som Straffen skal lænke. Det er Handlingen, som Straffen skal kvæle, og det er Handlingen, som Straffen skal dræbe. Det er Handlingen, som Straffen skal myrde, og det er Handlingen, som Straffen skal slagte. Det er Handlingen, som Straffen skal ofre, og det er Handlingen, som Straffen skal brænde.

Lovgivningspolitikken indeholder altsaa nærmere Modi-
ficationer af Retslærens almindelige Grundsætninger.
Den inddeles i den almindelige og empiriske: den første
forudsætter Kundskab til Menneskene og Staternes
moralske Forfatning i Almindelighed; den anden derimod
til et vist Folkeslags og en vis Stats individuelle
Beskaffenhed. Den gaaer følgelig langt mere i De-
tail: Lovgivningspolitikken er det Baand, der for-
ener Retslæren og den positive Lovgivning: Rets-
læren giver nemlig de almindelige apriorske Princi-
per; Lovgivningspolitikken lærer dernæst hvorledes
disse bør forandres med Hensyn til Menneskenes Karac-
ter og Tænkemaade og Staternes empiriske Beskaf-
fenhed i Almindelighed; og endelig viser den empiriske anvendte
Lovgivningspolitik, hvorledes disse i Almindelighed
fastsatte og med Hensyn til en almindelig Erfaring
gjorte nærmere Bestemmelser af Retslærens rene
Principer, men modificeres efter det individuelle
Folks og den enkelte Stats Beskaffenhed, og Resulta-
tet af alle disse Undersøgelser bliver da den positive
Lovgivning. Lehn og andre deslige vilkaarlige For-
bindelser bør ikke afhandles i Naturretten; thi spør-
ger man hvad der forstaaes ved Lehn, da man Historien
og Lehnslovene oplose saavel Lehn i Almindelighed, som

ikke i Forbindelses nærmere Forhold. Man kan derfor ikke i Naturretten søge noget om Lehn, uden hvad man selv vil Lægge i dette Begreb, som da maa henføres under de almindelige Retsregler; saaledes viser f. Ex. at de Forpligtelser man paatager sig ved Lehn, skal holdes, ikke af Begrebet om Lehn, men af de almindelige Regler om Forbund. I Naturretten maa intet afhandles, som ikke kan udledes af almindelige Grundsætninger, da kun forsaavidt denne Videnskab kan udgjøre et systematisk Heelt. Man kunde ligesaavel afhandle en naturlig Haandværkeret, som viste Forholdet mellem den han arbeidede for og Haandværkeren selv, i Naturretten, som en naturlig Leharet. —

§ 15.

Fra Lovgiverens Standpunct er den naturlige Lovgivning af meest Betydning, fra Dommerens derimod den positive; thi ellers vilde Dommeren være over Lovgiveren, og denne altsaa ophøre at være Lovgiver. Desuden er endog en slet positiv Lovgivning at foretrække for den Forfatning, hvori Dommeren fulgte de naturlige Love, thi da den positive Lovgivning er bekjendt for alle, saa kan enhver, om den skulde være grusom og uretfærdig, dog derefter indrette sine Handlinger, og beregne deres Følger; hvorimod man ellers maatte søge at udfinde Dommerens Maximer, og mange Handlinger kunde da, da det var umuligt at kiende alle en enkelt Dommers

og endnu mindre alle Dommeres Begreber om Ret og Uret, blive straffet, som man efter sit Begreb ikke ansaae for strafværdige, og hvis Strafskyldighed man altsaa ej forud kunde beregne. For den Lovkyndige maa naturligvis Naturretten, som den sidste Grund til alle Love, være af største Vigtighed. For Mennesket som Menneske har den et eiendommeligt Værd, som den Videnskab, der congruerer hans Fornuftlove. Ogsaa veileder den Borgeren, naar den positive Lovgivninger dunkel, til dennes rette Forstand.

§ 16.

Dersom man ikke i senere Tider saa nøie havde separeret Naturretten og Politikken, saa vilde de ældre Skribenteres, som Platos og Aristoteles-Skrifter, være af langt mere Vigtighed i Retslæren og i Særdeleshed de rommerske Pandeiter. Wolff afhandlede Retslæren og Dydelæren under det felles Navn "Indbegrebet af de naturlige Love complexus legium naturalium. Imidlertid synes det dog hensigtsmæssigen at separere disse 2de Videnskaber fra hinanden, fordi jus naturæ først da kommer i det rette Forhold til jus civile; thi i den sidste afhandles hvad man i en individuel Stat virkelig kan tvinges til: i den første, hvad man i en Stat i Almindelighed kan og bør tvinges til efter almindelige Retsgrundsætninger. Kants Kritik og hans Grundlage der Metaphysik der Sitten, angaaer egentlig Moral.

philosophien. Hans Metaphysik, som bestaaer af hans metaphysiske Anfangsgrunde, der Rechtslere, og Anf. der Tugendlehre er et af hans Oldingsarbeider, og har derfor endeel svage Sider. —

§ 19.

En Handlings Form er dens Overeensstemmelse med en Lov, dens Materie derimod dens Følger, og disses Forhold til det forestillende Subject. Da den nedre Begjerevne bestemmes af de Følelser, Lyst eller Ulyst, som Sandserne forskaffe os; den høiere af den Lyst eller Ulyst, som Forstandens Forestillinger vokke hos os, og det altsaa er den samme Evne hos Subjectet, der afficeres, saa meente Kant at der ej var nogen specifik Forskjel mellem disse 2de af Wolf antagne Begjerevner. Kant forstod derfor ved den høiere Begjerevne en Evne til at høve sig over alt sandseligt, og bestemme sig efter den blot fornuftige Natur. Det af Forfatteren anførte Axiom er analytisk og derfor tautologisk: det lærer os egentlig ikke at kjende hvad der er godt og ondt; men det indeholder blot en Beskrivelse af Begjerevnen. —

§ 22.

En Regel er enhver Sætning som reducerer det Mangfoldige til Eenhed. En Lov er derimod en Regel, der medfører en Nødvendighed. Naturlovene ere blot beskuende og derfor theoretiske. Morallovene derimod giv-

en Norm, som vi i vore Handlinger skulde søge at realisere; de ere derfor practiske. Et Imperativ leder til Ideen om Afhængighed: det er nemlig den Forskrift, som gives et Væsen, der efter sin Natur kunde handle anderledes: thi vis det ej kunde handle anderledes, vilde det være uformødent, at byde det at handle saaledes. Moralloven kan derfor gjerne anvendes paa det høieste Væsen, saasnart den betages sin imperative Form. Et kathegorisk Imperativ er det som befaler, at en Handling for sin egen Skyld skal udføres. Det byder altsaa en Handling absolut og ubetinget, som Øiemed. Det hypothetiske Imperativ derimod byder en Handling under en vis Betingelse, nemlig: naar man vil opnaae et vist Øiemed, og angiver altsaa et Middel, man skal bruge for at opnaae et saadant.

§ 23.

Moralloven skal angive den Eenhed, hvortil alle enkelte moralske Forskrifter lade sig reducere. Et saadant Princip man existere paa Grund af Forbindelsen mellem Pligterne, hvilke alle deres Oprindelse fra Fornuften, og altsaa forsaavidt ere forenede med hinanden: man man følgelig og kunne reducere dem til den Eenhed, hvorfra de udspringe, eller det Baand som binder dem til Fornuften. Denne Pligternes Sammenhæng man søges i en høiere Regel, og saaledes man man gaae fra den ene Regel til den anden høiere, indtil man kommer til

den höieste, som ikke er grundet i nogen höiere.

Principium domesticum 2: det Princip som er grundet i den menneskelige Natur. Saaledes anföres, at Crusius ganstod, at det skulde findes i den guddommelige Villie, skjönt Crusius's Mening egentlig var den, at Moralprinciget maatte udledes af Fölelsen af Menneskets Dependence af Guds Villie. Mennesket kan intet Princip erkjende, som ikke er grundet i hans Natur, og altsaa maa principium stedse være domesticum. Principium domesticum betyder undertiden og et Princip, som hörer hjemme i samme Videnskab. Forfatteren vil uden Tvivl sige at man vel kan have utydelige Begreber om sine enkelte Pligter, förend man har nogen Kundskab til Sædelighedsprinciget; men derimod ikke nogen tydelig Kundskab om den; thi den höieste Tydelighed i Princiget for Pligterne kan kun give Fastshed i enhver enkelt Pligt, siden enhver Pligt deri er grundet. Det gaaer ikke an forud at bestemme det som en Betingelse for et Princips Rigtighed, at det skulde være let at udfinde; thi dette maa bedömmes af Principets Vesen og er noget gandske tilfældigt. Imidlertid er det ganske vist, at det ikke er let at finde; thi Deductionen af de enkelte Gjenstande til en Enhed udfordrer en höiere Abstractionsevne og en lykkelig Kombinationsevne, som ikke er enhver medgivet, og heri kan man lettelig feile. At gjöre det til en Betingelse for Principets Rigtighed, at det skulde være let

at forstaae, er heller ikke rigtigt, og om det rigtige Princip paa et Sted fremhøttes paa en tydelig og paa et andet paa en utydelig Maade, saa var det dog den samme Sandhed, men det var kun i dette ene eilfolde mere brugbart, ende det andet; det er desuden et meget relativt Udtryk: "Hvad der er let at forstaae". Det anvende Enheden paa det Mangfoldige er ikke let, og fordrer en Dyrket, eller i det mindste øvet Forstand.

§ 24.

Moralprincipet er ikke noget Fornuftpostulat: det man beviser at det er fornuftgrundet. Men naar dette er bevist, saa maa man derimod erkjende Fornuftens Authoritet, som et Postulat; thi denne Lader sig ikke bevise, da dette Bevis dog maa føres ved Hjelp af Fornuften. Moralprincipets Fornuftighed beviser saaledes: Fornuften kan ikke billige hvad der under alle Omstændigheder vilde være modsigende, eller hvad der tænkt som almeengyldigt, vilde ophøve sig selv. Den kan følgelig heller ikke billige den Maxime der var af denne Beskaffenhed, eller den Lov hvorefter denne Maxime var dømt; men omvendt man den altsaa billige de Maximer, der kunne være almindelige og tillige ewige, og den Lov der bød at handle efter saadanne Maximer; men dette er netop Moralloven. Moralloven byder ikkun Maximer der kunne være almindelige, saadanne som i deres Almindelighed kunne bestaae ved

den selv, som evige Normer for vore Handlinger. Man
kunde derfor og udtrykke Moralprinciget saaledes: Handle
efter saadanne Maximer, som Du kunne ville, at vore
almindelige Love. Almindelighed er derfor det formuf-
tige Grundtrok der findes i alle Morallove, og hvori de
alle stemme overeens. Det onde i Verden kan derimod
ikke bestaae ved sig selv; thi tænkes det som ene herskende,
altsaa som almindeligt, saa vilde det ophæve sig selv; det
faaer derfor kun Existence ved det sædelige Gode. Umo-
ralitets Mulighed er altsaa betinget ved Morallovens
Existence. Men naar nu Moralprinciget saaledes
er bevist at være formuftgrundet, man man derimod
ikke opkaste det Spørgsmaal: hvorfor man skal lyde
Formuften? thi dette Spørgsmaal bliver evig uopløse-
ligt, da Beviset for dets Besvarelse man, som ethvert
andet Bevis, føres ved Hjelp af Formuften: men den
som ikke erkjender Formuftens Authoritet, vilde heller
ikke erkjende dette Bevises Gyldighed. Desuden indehol-
der Spørgsmaalet en Erkjendelse af det man fordrer be-
vist, siden det forudsætter et Bevis som muligt; thi
det vilde være uremeligt at spørge om det man vidste
ikke kunde besvares, men de intet Bevis kan føres uden
ved Hjelp af Formuften, saa forudsætter altsaa Spørgs-
maalet og, at det er muligt for Formuften at føre et for
det spørgende Subject tilstrækkeligt Bevis, og derved

erkjender det altsaa Fornuftens Authoritet. Naar man derfor har bevist en Sætnings Congruents ved Fornuft-Lovene, kan man ikke bevise mere.

§ 25.

Ethvert Menneske er til for at udtrykke den absolutte Fornuft, og ej for at opnaae et eller andet sandseligt Øiemed. Enhver man derfor betragtes som et Organ for den moralske Lov, og altsaa som et Væsen der er til for sit eget Væsens Skyld. Alle enkelte moralske Forskrivter lade sig derfor udlede af den Regel, at man bør vedligehoede Begrænsed til at kunne handle som fornuftigt Væsen, hvilket er af Moralprinciget positivt udtrykt. Moralprinciget lader sig opløse i 2 Grundsætninger, en positiv, nemlig: "frem fornuftige Væsenes fornuftmæssige Hensigter" der er Princiget for alle facta positiva, og en negativ, nemlig: "brug aldrig andre eller dig selv, som blot Middel". Princiget for facta negativa. Saaledes lader sig af hiin positive Regel udlede den Pligt, at respectere andres Eiendom; thi Eiendom er en nødvendig Betingelse for den udvortes Frihed, men uden en vis indvortes Frihed kunde Mennesket ikke arbeide paa sin moralske Forbedring.

§ 26.

Den reen fornuftige Natur giver Lovene, og den fornuft-

sandselige forpligtes ved disse Love; thi som fornuft sand-
seligt Væsen er det ikke muligt for Mennesket at handle
anderledes end efter Fornuftlovene: var det derimod
blot Fornuftvæsen, vilde det ikke forpligtes ved Fornuft-
Lovene; thi da intet Væsen kan gaae uden for sin egen
Natur, saa maatte da og alle hans Handlinger være blot
fornuftige, og det vilde altsaa være overflødigt at for-
pligte ham til at handle fornuftigt. Begrebet om
Forpligtelse med fører altid Idee om et Afhængigheds-
forhold, eller om en Mulighed af at kunne handle an-
derledes. Derimod kan den blot sandselige Natur ig
forpligtes; thi da maatte og Dyrene og den øvrige
Sandseverden have Pligter. Saaledes forpligter og
den active Borger sig selv i Democratiet, med den
Forskjel, at de Love, hvormed han selv saaledes forpligter
sig ere vilkaarlige; Fornuftlovene derimod nødvendige
og uforanderlige. Da et Fornuftrige vilde være et
Product af en fuldkommen moralsk Virksomhed, saa
følger og deraf, at naar vi bestræbe os for at frem-
bringe et saadant Fornuftrige, vil vor Virksomhed
blive fuldkommen moralsk.

§ 28.

Friheden, som i Grunden noget negativt, nemlig som
Uafhængighed af vor sandselige Natur, kan derfor ikke
være noget umiddelbart Datum i vor Bevidsthed;

Frihed er den Evnen i Sjælen ved hvilken vi er istand til af bruge vor Fornuft (og af flere mulige ting, vælge et fremfor et andet. Denne Definition passer sig bedre for det positive Retr-System. Frihed en definere bedre saaledes: den er en Evne at kunne bestemme sig efter Love man selv giver sig. eller: Den er en Evne til at kunne i Overeensstemmelse med Moral Loven begynde en Rokke af Aarsager fra os selv, uafhængig Sandseligheden.

men da vi derimod ere os Morallovene umiddelbar bevidste, saa vilde Kant, at man skulde slutte fra Moralitet til Frihed og ej omvendt; thi da Sædelighedsloven er givet i vor Bevidsthed, saa ledes vi og derved til at antage en Evne til at kunne i Overeensstemmelse med denne Lov begynde en Rokke af Aarsager for os selv, uafhængige af Naturcausalitet, og altsaa til Frihedsbegrebet. Paa den theoretiske Vei vilde man aldrig faa Begreb om Frihed; thi uagtet vi følte at vi kunde handle tvertimod vor sandselige Natur, saa kunde vi dog ikke være overbeviste om, om vi virkelige vare uafhængige af Sandseligheden, eller om vi blot syntes at være det, siden vi ved den blotte Theorie ej vilde kunne blive os de naturlige recessiterende Aarsager bevidste (og altsaa heller ikke kunde vide, om ikke en skjult Causalitet laae til Grund for vor Handling. Naar vi derimod have lært de practiske Love, som umiddelbar forkynde sig i vor Bevidsthed, at kjende, som Regler vi i vore Handlinger skulle søge at realisere, saa maa vi og antage en Evne til at realisere disse Love, hvis de ej skulde være blot Phantasier, og da vi tillige derved indser, at vi have en dobbelt Natur, en fornuftig og en sandselig, saa vide vi nu og naar vi handle uafhængig af vor sandselige Natur, men derimod overeensstemmende med

og synthetiske Sætninger burde staae: Subjectets Begreb
istedet for: Subjectet. Det Ex: haa gever paa en synthe-
tisk Sætning er ganske analytisk; thi da tyngde er den
Egenskab ved Legemerne, at de søge Jordens Centrum, saa
er det aabenbart at Predicatet her indeholdes i Subjec-
tets Begreb. Det burde hede alle Legemer ere tun-
ge. Alle arithmetiske Sætninger ere synthetiske: det
synes vel at vi indsee den Sætning 2 og 2 ere 4r
ved Analysis eller ved at opløse begge Størrelser i de
Tenheder hvoraf de bestaae, og derved Lære at de begge
have lige mange Tenheder; men det kun Vanen
der Lader det synes saa; thi i Grunden opløse vi
Tallene 2 i deres Tenheder, og ved at sammensætte
s. altsaa ved Synthesis (disse Tenheder faae vi Be-
grebet om 4. Wolfs Definition udelukker
Begrebet om Naturcausalitet, hvilket seet af Ordet
„volge". Spontaneitas er det modsatte af Tvang
og adskiller sig dere fra Frihed, at denne er ungrundes
med sin eiendommelige (fornuftige Natur; hin deri-
mod bestaaer blot i den Evne til ved egen Kraft at
frembringe en Virkning, hvad enten denne stemmer
med vor fornuftige Natur eller ikke. Den absolut-
te Frihed er deri forskjellig fra den moralske, at den
første er en Evne til at kunne handle efter Fornuft

Loven, den er altsaa noget som er givet; den anden derimod
en af Agtelse for Fornuftlovene foretaget Fornuftvirk-
somhed, altsaa hos et Vesen der efter sin Natur kun-
de handle anderledes, den er altsaa noget selv forskyldt. Den abso-
lutte Frihed gjør den moralske nullig.
Den juridiske eller udvortes Frihed er derimod Fri-
heden tænkt i Forening med, og begrundet ved andres
lige Frihed; den er altsaa et i sin Form med Moral-
Loven overeensstemmende udvortes Forhold.
Den borgerlige Frihed er den, som Lovene, der ere
affattede efter en fornuftig Almeen Villie, forskaf-
fer enhver Undersaat.
Den politiske Frihed er den, man har i Følge Love,
i hvis Affattelse man selv har havt Deel. I et
Ideal af Stat vilde den politiske Frihed være af meest
Betydning, da man ved den kunde sikre sig den borger-
lige; men efter den Standpunkt af Kultur, hvorpaa
Menneskene endnu ere, vil derimod den borgerlige
Frihed være af største Vordie. —

§ 29.

Sandseligheden er ej Aarsag, men giver kun Anledning
til det moralske Onde. Mennesket er nemlig under-
given baade en fornuftig og sandselig Lovgivning, som
ej harmonerer med hinanden. Ved Vilkaarligheds-
ovnen er den sat i stand til at lyde hvilken den vil.

Aarsagen til det moralske Onde man derfor søges deri, at Vilkaarlighedsevnen volger at byde den sandselige og ikke den fornuftige Natur. Men spørges igjen hvorfor vi gjøre dette, kan dette aldrig besvares; thi dersom dette Spørgsmaal kunde besvares, saa kunde man forklare Friheden eller angive Aarsagen til dens Yttringer, og derved vilde den ophøre at være Frihed. Man kan vel begribe Frihedens Ubegribelighed, men deraf følger og, at man aldrig kan begribe dens Væsen, eller angive Aarsagen til dens Yttringer. —

§ 30.

Det høieste Gode er en Betingelse for Fornuftens Harmonie med sig selv. Den Handling Fornuften erklærer for god, man s: præsumeres at have i og for sig gode Følger, og hvad den erklærer for ondt at have onde Følger; thi ellers vilde det ideale og reale være i Strid, og Fornuften blevde til en blot Phantasie. Men man man dog derfor ikke slutte fra en Handlings virkelige Følger til dens Fornuftmæssighed; thi disse kan vi kun gjennemskue med en endelig Forstand, og maaskee antage for gode skjøndt de i og for sig selv ere onde; men man skal gaae ud fra Handlingens Fornuftmæssighed og statuere at denne Handlings Virkning og man være god; thi hvis ikke er Fornuften ganske ubrugbar for os, og den er da en blot Phantasie. —

§ 31.

Scientia s. Videnskab.

Scientia er grundet paa Kundskab om Gjenstanden selv; hvorimod Fides (s. Troe) har sin Grund i det, som vor Natur gjør det nødvendigt for os at antage. —

§ 32.

Sødelighedsprincipet kan enten være materielt eller formelt: materielt, saasnart Handlingens Materie s. dens Følger, og disses Forhold til det forestillende Subject er den bestemmende Grund for Begjærenen; formelt saasnart Handlingens blotte Form + bevæger Villien.

+ Overeensstemmelse med Loven

Sødelighedsprincipet maa være almindeligt og nødvendigt. Alle moralske Love nemlig vise sig i vor Bevidsthed, som medførende en absolut Nødvendighed, eller som Bud, fra hvis Opfyldelse, der ej tilstedes nogen Undtagelse; men de er tillige apriorske og derfor almindelige: apriorske ere de, thi de Lære os hvad der bør skee, og give en høiere Norm, som vi i vore Handlinger skulde søge at realisere; men hvad der bør skee kan ej være Gjenstand for en nulig Erfaring eller aposteriorisk: vi erfare allene hvad der er, men aldrig kan vi erfare hvad der bør være. Men, som apriorske maae de tillige være almindelige, thi hvad Formuften, ene og til sig selv overladt, byder, maa, da den intet kan fastsætte uden for dens eget Vesen, og være vesentligt; men hvad der er Formuften vesentligt, maa og findes hos enhver

der er begavet med Fornuft, altsaa maa de moralske Love
gjelde for alle fornuftige Vesener 2: være almindelige.
Men ere saaledes de enkelte moralske Forskrifter baade
nødvendige og almindelige; saa maa dette og gjelde om det
øverste Princip for disse; thi dette skal angive det felles
Baand, der knytter disse enkelte Love til deres fellesse
Vilde. — Men intet materielt Princip kan være
almindeligt eller nødvendigt. Ikke almindeligt; thi i
saadanne ere Handlingens Følger og deres Forhold til det
forestillende Subjekt den bestemmende Grund for hans
Villie; men Objektets Forhold til samme kan kun
bestemmes hans Villie til at attraae Objektet forsaa-
vidt det ophøkker en Følelse af Lyst; men Følelse af
Lyst og Ulyst er ej noget apriorisk, men empirisk, og da
nu hver, ifølge sin sandselige Natur, har sine Begre-
ber om Lyst og Ulyst, saa vil og enhver faae sine
Begreber om Godt og Ondt, og der vil følgelig ikke
være noget almindeligt Princip for samme, men en-
hver vil faae sit Moralprincip. Ikke nødvendigt;
thi det materielle Princip byder en Handling under den
Betingelse, at jeg vil den: dens Imperativer ere
altsaa alle hypothetiske, og det kan ikke byde noget som
uafhængigt af min sandselige Villie, og uden Undtagelse
skal følges 2: det kan ej byde noget absolut. —

Da de materielle Sødelighedsprinciper altsaa hvirken kan
være almindelige eller nødvendige, følgelig mangle de kjen-
detegn, som vi apriori kan bestemme for Sødelighedsprin-
ciget, kan de heller ikke være rigtige.

a. 1, Montagnes Theorie er egentlig Opfavelsen af alt
Moralprincip; thi Moralprincipet er en af Fornuften
givet Norm for vore Handlinger; men Montagne
meente at Fornuften var altfor svag til at kunne
bestemme vore Handlinger, og at vor Handlemaade
derimod ganske beroede paa vor Opdragelse; thi da
Fornuften efter hans Meening ej kunde lære os
hvad der var godt eller ondt, meente han at enhver
gjorde bedst i at hoede sig til de Begreber, han ved
sin Opdragelse havde faaet. Hans Lære var altsaa
en moralsk Skeptiusme. Det gaaer derfor ikke an,
med Forfatteren at ville gjendrive ham ved at sige,
at Opdragelsen ej kan give de moralske Begreber
den Almindelighed og Nødvendighed, som han nøgtede
paa Grund af de forskjellige Begreber om Godt og
Ondt, som fandtes hos alle Mennesker. Han nøgtede
derfor, at Fornuften kunde lære os, hvad der var
Godt og Ondt, men paastod at disse Begreber beroede
paa Opdragelse og Vane. Naar man derfor bruger
Forfatterens Indvendinger, tilstaaer man kun derved,

at Montagnes Præmisser og Conclusioner hænge sammen.
Han slutter nemlig saaledes: hvad Fornuften byder, man
være nødvendigt og almindeligt, nu ere de moralske Be-
greber hverken nødvendige eller almindelige: altsaa kan
de ej være grundede i Fornuften, men i Vanen.
Den egentlige Gjendrivelse af denne Theorie er derfor
denne: at man beviser, at Fornuften kun kan billige
den Handling, der tænkt som almindelig Lov, kan bestaae
ved sig selv; thi herved er det godtgjort, at det af For-
nuften kan bestemmes hvad der er Godt og hvad der er
Ondt, at der altsaa gives moralske Begreber, og følge-
lig den hele Scepticisme, der i Grunden er negativ eller
Benægtelse af Moralprincipets Existence, gjendrevet.
De moralske Begreber kunne gjerne være almind-
elige og nødvendige, forde der hos forskjellige Menneskes
og forskjellige Nationer gives forskjellige Begreber ×
og Ondt; thi deres Almindelighed bestaaer ikke deri,
at de virkelig anvendes af Alle i deres Handlinger;
men deri at enhver man, naar de tydelig fremsættes for
ham, erkjende dem som Bud, han i sine Handlinger
burde følge; og deres Nødvendighed bestaaer ej deri at in-
gen virkelig i sine Handlinger afvigerfra dem, men deri at
enhver man erkjende dem som Bud, hvorfra der ej gives
nogen Undtagelse; men som altid og under alle Om-

Tom Godt

stændigheder bør følges.

a, 2. Mandeville grunder de moralske Begreber paa det sociale Forhold overhoved, og ikke blot paa Staten. Hans Lære var denne: Der gives i Fornuften intet, som bestemmer hvad der er pligt eller ikke. Den eneste Norm Mennesket har for sine Handlinger, er den Drivt at søge sin egen Fordeel. Den moralske Drivt er derimod en Forkunst-ling af denne Naturdrivt; thi ved at indtrede i Sam-fundet er man bleven enig om, med Hensyn til den fel-leds Egennytte, at ansee nogle Handlinger for god, og belønne dem, andre derimod for onde og brændemærke dem med Skjendsel, for at skrække Folk fra dem. Men disse Begreber om Godt og Ondt ere i Grunden ikke andet end Indbildning og blot Phantasie, og der er ingen Fornuftgrund, hvorfor denne Handling skal være bedre end den anden. Muligt at denne hans Theorie blot er en Satire over Menneskenes virke-lige Handlemaade, thi det hele System indbefattes i et Systeem om Bierne. Naar det derimod er be-vist, at Fornuften billiger nogle Handlinger som gode, og forkaster andre som onde, for deres blotte Form, uden Hensyn til deres Følger, saa er det med det samme godt-gjort, at de moralske Begreber have en sand fornuft-grundet Kilde. Dersom Systemet iøvrigt var rigtigt, saa vilde vistnok de moralske Begreber være blot

Phantasie, og den som tænkte over de menneskelige Handlin-
ger, kunde aldeles ingen Agtelse bære for dem, i hvor gode
og almennyttige de end syntes at være, i det han viste at
den egentlige Drivefjeder dog var egen Interesse. Det
Gode havde derfor ved denne kunstige Indretning slet in-
gen Consistence. Vel er det sandt, at det slette Menne-
ske og underteden af Forfængelighed handler legalt, for at
andre skal troe at han er dydig; men da er dog denne
hans troe grundet paa Forudsætning af Moralitet hos
andre. Motivet til hans Handlemande er altsaa det, at
andre har Moralitet, tager man derimod denne Moralitet
eller Arbødighed for det Fornuften erkjender for godt-bort
hos andre, saa velde og det middelbare Værd, Moralloven
havde for ham bortfalde. Den hele Theorie er derfor me-
get løs, enhver maatte da frygte destomere for en anden,
jo større Selvopofrelse han gjorde, thi han vidste dog, at
det egentlig var en skjult Egennytte, der laae til Grund
for hans Handlinger. Man maatte da snarere have Tillid
til den, som uforestilt viste sin Egennytte, end til den,
som gjorde store Opofrelser, fordi man dog i sidste Til-
fælde vidste, at en des større Egennytte var skjult hos
denne under Velvillighedens Maske. De moralske
Phænomener lade sig derfor ikke fremstille ved en saadan
kunstig Sammensætning; de maae fremstilles som noget
absolut og Umiddelbart; thi det middelbar fremkunstlede

har, dog kun sin Existence ved noget Umiddelbart og Absolut.

6. 1. Aristip var den egentlige Eudaemonist, og var dere forskjel-
lig fra Epikur, at hein saae mere paa den positive Lyst,
denne derimod mere paa Smertefrihed, eller blot Tilfreds-
hed grundet paa Sandselighedens Hensigtsmæssige Nyrelse.
Efter dette System kunde man gjerne bedrage andre
naar man kun selv havde Fordeel deraf, f. Ex. ved falsk
Ed. Man kan ej herimod indvende, at man derved vil-
de miste andres Tillid, som dog maatte være Eudaemoni-
sten vigtig; thi det beroede paa eens egen Calcul, om
man troede at vinde andre ved den enn, end ved den
anden Handlemaade, siden Egennytten var Motivet til
alle Handlinger, og af samme Grund kunde andre netop
ikke fordømme mig. Nogle have søgt at forsvare dette
System, ved at paastaae, at man ej blot skulde være
den ideopathiske, men og den sympathetiske Drivt, siden
begge vare grundede i Sandseligheden; men i det Til-
fælde jeg ved min Handlemaade tilføiede min Næste
et Tab, der var mindre for ham, end den Fordeel,
jeg derved erholdt, var betydelig for mig, der kunde
den sympathetiske Drivt dog ikke saares, men den
maatte vige for den ideopathiske. Vil man herimod
indvende, at dog Samvittigheden maatte bebrede mig
denne Handlemaade, saa begaaer man en grov Inconse-
quense, thi naar Egennytten skulde være den bestemmende

Grund til mine Handlinger, saa handlede man jo i dette Tilfæl-
de gandske rigtigt. Man tilstod kun derved, at der gives en
anden Norm for vore Handlinger, end de sandselige Tilbøie-
ligheders Tilfredsstillelse. Den Endaimonisten antoget
kiv efter dette, hvilket dog vilde være inconsequent, kunde
man dog ikke, ved Tanken om dette, afskrække ham fra at
befordre sit Vel paa andres Bekostning, siden denne Handle-
maade efter hans Overbeviisning ikke var ond, men netop
harmonerede med den sidste Grund, der burde bestemme
alle hans Handlinger o: Egennytten.

Ved den ringeste Consequense vil derfor alt hvad vi
kalde Sædelighed, bortfalde efter denne Theorie. Men
Endaimonisten er og saa gjendrivet, saasaart det er bevist,
at Fornuften fordrer nogle Handlinger med en ubetin-
get Nødvendighed for deres blott. med Fornuftlovene
overeens stemmende Form. Endelig kan Endaimonisten
heller ikke give Regler for, hvorledes hans Lære skal
opfyldes, og altsaa Lyksalighed opnaaes, uden at begaae
en Inconsequence; thi disse vare da Regler for Lyksalig-
hedsdrivten, og altsaa gaves der en Norm uden for
Lyksalighedsdrivten, hvorefter denne burde bestemmes.
Den var altsaa ikke den sidste bestemmende Grund
for vore Handlinger. Det Princip "søg din Lyksalig-
hedsdrivt tilfredsstillet", vilde og naar det blev almen-
delig fulgt, være modsigende; thi da vilde den ene søge

sin Lyksalighed paa Ruin af Andres: disse handlede Lige-
ledes mod ham, og saaledes vilde al Lyksalighed tilintet-
gjøres og Principiet ophøre sig selv. —

b-2. Foruden Hutcheson er der endnu mange, især
Engelsmænd, som antage en moralsk Følelse; der
Gives vistnok og saa en moralsk Følelse, men denne
er en Følge af Fornuftens Virkning paa Sandse-
ligheden; thi i det Fornuftens Love virke paa Men-
nesket, der tillige er et sandseligt Vesen, frembrin-
ges en Følelse af hvad der er Godt og Ondt; men
den sidste Grund til denne Følelse maae dog søges
i Fornuften, og altsaa til Begreberne om Godt og
Ondt. Hutcheson paastod derimod en af Fornuf-
ten uafhængig og i Sandseligheden grundet Følelse
af det, som var Godt eller Ondt, som veiledede
Mennesket. Men det er aabenbart, at det Princip
som blev bygget paa denne Følelse ikke kunde blive
almindeligt; thi Menneskenes Begreber om Godt
og Ondt ere ej de samme, og kunde heller ikke være
det, naar de beroede paa den sandselige Natur, der
hos den ene er anderledes end hos den anden. En-
hver maatte altsaa efter sin egen Følelse bedømme
hvad der var moralsk, og saaledes fik enhver sin Mo-
ral, da den ene Følelse ej kunde være
for den andens. Paastod man derimod, at kun de bedste

og fornuftige Menneskers Følelse skulde være Rettesnor for
alle andres Følelse, begik man en Inconsequence; thi da an-
tog man jo, at der gives et Criterium udenfor den moralske
Følelse, hvorefter man kunde bedømme denne (og at den alt-
saa ikke var den sidste Grund til vore Begreber om
Godt og Ondt. Naar desuden disse Philosopher destin-
gere mellem Fornuften og en moralsk Følelse, forde de
troe, at Begreberne om Godt og Ondt ej kunde være grun-
dede i Fornuften uden at være saa forskjellige hos for-
skjellige Mennesker, saa tilkjendegive de jo derved, at
de stane paa en Standpunkt, hvorfra de kunne bedømme
den moralske Følelse, og der gives altsaa et Criterium
paa Moralitet, som er over denne Følelse.

B-a. Fuldkommenhed kan enten tages i en transcendental
Betydning (og er da det samme som Fuldstændighed
s. quantitativ Fuldkommenhed) eller og i en practisk,
for Begrænhed til at ognaae allehaande Øiemed (s. qua-
litativ Fuldkommenhed). Om den første kan
her ikke være Spørgsmaal, thi den har Mennesket
allerede som Naturvæsen, uden at det behøver at
virke dertil. Her man altsaa kun tages Hensyn til
den practiske Fuldkommenhed. Det Øiemed, hvortil
man da skal danne sig, kan nu enten være Lyk-
salighed eller Sædelighed, i første Tilfælde bliver
Systemet eudæmonistisk, i det andet recurrerer

man til det formelle Princip. — Fuldkommenheds princi-
get, naar det byder at arbeide paa egen og andres Fuldkommen-
hed, kan dog og saa være rigtigt, naar man nemlig ved
Fuldkommenhed forstaaer: Fornuftverksomhed; thi naar man
søger at faröge alles Fornuftkraft, saa søger man og at faröge
alles Begvemhed til at kunne opfylde Fornuftens Love,
og følgelig realiserer man det formelle Princip: "Handl saale-
des, at du aldrig bruger Menneskeheden i din egen eller
andres Person, som blot Middel, men altid som Selv hen-
sigt". Man kan da ej, som Forfatteren, opkaste det Spørgs-
maal, hvorfor man skal fuldkomme sig selv; thi denne
Sætning bydes som noget absolut og ubetinget. —

B-6. De som udlede Moralprinciget af Guds Villie, kunde
man gjøre det Spørgsmaal, hvorfor man skal lyde
Guds Villie? og da maae de enten svare: "fordi det
er os nyttigt, da vor Skjebne ligger i Guds Haand",
eller og: "fordi Guds Villie er den bedste". I først-
tilfælde bliver Principet Eudaimonistisk: i det an-
det begik man en circulus in definiendo; thi da rai-
sonerede man saaledes: Man skal ville Guds Villie
fordi den er den bedste, og man skal ville det bedste
fordi det er Guds Villie.

Forfatterens Mening kan dog omtvivles; thi Fuldkommenheds-
Systemet og det som deduceres i de moralske Begreber af Guds Villie
kan dog fremstilles saaledes, at de ikke blive eudæmonistiske. —

§ 34.

Man kan destingvere mellem facta licita og mere licita. Et hvert factum som med Nødvendighed bydes af Loven, man tillige være licitum; det factum derimod, som hverken strider mod Loven, og heller paa den anden Side bydes af Loven, er mere licitum, sive moraliter indifferens: et factum som ikke har anden Karakteer end Tilladelighed. —

§ 35.

I en vis Henseende kan alle Pligter siges at være mod Gud; thi alle Pligter ere Pligter mod vor fornuftige Natur; men ve kunde ikke agte vor endelige Fornuft, med mindre ve antage, at der gives en uendelig Fornuft, hvor af den er et Præg. Forhaaviet altsaa, at Grunden til alle Pligter man søges i Ideen om Gud, som det uendelige fornuftige Væsen, kan og alle Pligter siges at være Pligter imod Gud. Dersom Mennesket kunde virke paa Gud, saa var Gud ikke det uendelige fuldkomneste Væsen. Taknemmelighed og Ærbødighed imod Gud, kan ikke siges at være Pligter mod ham; thi de ere kun Følger af et rigtigt Begreb om Gud; de kan derimod vel være Følelser, som Fornuften byder Mennesket at nære og vedligeholde, men ikke Handlinger. Det kan af theologiske Grunde bevises, at ve ikke have Pligter mod Dyrene; thi dersom disse vare fines per se, saa maatte man aldrig dræbe dem, og da vilde de foraage dem til Mennesken

slægtens Destruction (og da derved blev nogtet Menneskene et vigtigt Næringsmiddel, saa vilde Moral og Naturlov-givningen komme i Strid med hinanden. Ved at udøve Grusomhed mod Dyrene vilde den sympathetiske Drift svækkes; men da denne er et vigtigt Middel til at ved-ligeholde vor Moralitet, saa er det og Pligt ikke at svække den. Inddelingen af Pligter imod os selv og andre er maaskee endog urigtig; thi det er dog noget ganske tilfældigt om den Handling, Fornuften fordrer, med Nødvendighed, in-teresserer mig eller en Anden. Det vesentlige ved Pligt er: at det er en Handling, som for sin blotte Form Skyld bydes af Fornuften med absolut Nødvendighed. Der gives derfor og adskillige Handlinger, som man ikke veed om man skal henføre til Pligter mod os selv eller mod andre, f. Ex. Sandruhedspligten: den Pligt ikke at smigre, o. s. v.

§ 36.

I stedet for Inddelingen af officia i perfecta og imperfecta, deler Kant Pligterne i stricta og laxiora, hvilket og synes rigtigere, da det ikke ved kommer Pligten, som Pligt, om den gjøres gjeldende ved Evang eller ikke. Motivet bør være Agtelse for Fornuftens Bud. I de ubetingede Pligter bydes en Handlemaade saaledes med Nødvendighed at det Modsatte ikke kan tænkes som almindeligt uden Mod-sigelse. I de betingede opfordres man derimod til at føre

tage en positiv Virksomhed, hvis Efterladelse vel kan uden Modsigelse tænkes som almindelig, men dog ikke villes af Formuften. Men Qvantiteten af denne Virksomhed kan ikke a priori angives; men man overlades til det handlende Subject nærmere at Bestemme; thi man kan ikke sige, at man skal gjøre det mest mulige; thi andre Pligter kan jo og paa samme Tid fordre vor Opmærksomhed og Følgen af en altforvidt dreven Iver i sine Pligters Opfyldelse, kan Let være den, at Opmærksomheden saaledes sløves, at man ikke engang gjør hvad man burde gjøre.

De umiddelbare Pligter gaae alle ud paa at efterlade en vis Virksomhed, eller de ere negative; thi 2 Negativer kan ikke være i Strid med Einanden; men kun det Negative og Positive, eller 2 Positiver. Men da nu det modsatte af Maximen, tænkt som almindeligt, ophæver sig selv, saa man det være noget Positivt og Maximen selv negativ. Her gives nemlig en Max. og dens Modsatte; de ere altsaa i Strid, og man følgelig enten være den ene Negation, den anden Position, eller begge Positioner; nu ophæver Maximens Modsatte sig selv tænkt som almindelig; det man altsaa være noget Positivt; thi hvad der er intet kan ikke destruere sig selv, da Begrebet om Destruction forudsætter, at der er noget o: noget Positivt, som destrueres s: nedbryder. Men er Maximens Modsatte positiv, saa man den altsaa som dens Modsætnings Modsatte være negativ. De betingede Pligter gaae derimod ud paa

at forskaffe en god Forsørgelse, dersom Medfølelse, Kjærlighed og Omsorg for Børnene ikke skulde være almindelig nedarvede Egenskaber; thi det er vistnok meget ofte at undres over, hvorledes saadanne Forældre kunne have saadanne Børn, som de dog ikke ville. Ikke sjelden er det en Straf for Forældrene, som saaledes have forsømt deres Pligter, at de maa have Børn, der ikke ere dem til Glæde og Opmuntring, men til Sorg og Bedrøvelse. Man skal imidlertid ikke tro, at jeg dermed ikke vil have sagt, at Børn ikke skulle lydige deres Forældre, men jeg vil kun have sagt, at Børn ikke skulle lydige deres Forældre, naar disse befale dem noget, som strider imod Guds Bud. Det er min Mening, at ingen Børn skulle adlyde deres Forældre, naar disse befale dem noget, som ikke er Gud velbehagelig. Det er min Mening: Børn skulle ikke adlyde deres Forældre, naar disse befale dem noget, som ikke er Gud velbehagelig. Det er min Mening, at Børn ikke skulle adlyde deres Forældre, naar disse befale dem noget, som ikke er Gud velbehagelig, og jeg mener ikke, at Børn ikke skulle adlyde deres Forældre, naar disse befale dem noget, som ikke er Gud velbehagelig, fordi jeg ikke mener, at Børn skulle adlyde deres Forældre, naar disse befale dem noget, som ikke er Gud velbehagelig, men jeg mener, at Børn skulle adlyde deres Forældre, naar disse befale dem noget, som er Gud velbehagelig, fordi jeg mener, at Børn skulle adlyde deres Forældre, naar disse befale dem noget, som er Gud velbehagelig, og jeg mener, at Børn skulle adlyde deres Forældre, naar disse befale dem noget, som er Gud velbehagelig, fordi jeg mener, at Børn skulle adlyde deres Forældre, naar disse befale dem noget, som

fordres, at jeg skal handle efter saadanne Maximer, som jeg for deres Indflydelse, tænkt som almindelige 2: af alle overholdte Love, maatte ville. Naar altsaa en Handling tænkt, som almindelig, udført, vilde have en velgjørende Indflydelse, maa jeg ogsaa ville denne Handling, omendskjøndt den muligen for mit Individ de facto kan være skadelig.

§ 37.

Alle hypothetiske Pligter ere ikke juridiske. Ethiske Pligter kan endog være en Følge af juridiske Facta, f. Ex. Ægteskabsforbindelser, Staters Stiftelse o. s. v.

§ 38.

Den ethiske Pligt bestemmes efter den indvortes Lovgivning. Ret efter den udvortes. Imellem positiv og naturlig Ret er den Forskjel, at den første er en Fordring, som efter et Landes virkelige Love kan gjøres gjeldende for en udvortes Domstol; den sidste derimod en Fordring, som efter en, i en formeftig Almeenvillie grundet Lovgivning burde kunne gjøres gjeldende for et udvortes forum. Forfatteren destingverer ikke nøie nok imellem ein Recht og das Recht. Das Recht s. Ret i Almindelighed s. er den Qualitet ved en Handling, at den congruerer de Betingelser s. 2: er Indbegrebet af de Betingelser s. ved hvilke det ene Væsens udvortes Frihed kan forenes med det andets efter en almindelig Lovgivning. Ein Recht derimod kan defineres ved en

Fordring, som kan gjøres gjeldende for en efter en fornuftig Almenvillie dømmende udvortes Domstol.

Forfatterens Definition paa Ret, som en moralsk Evne til fuldkommen at forpligte andre, er tautologisk, og indeholder en petitio principii, thi fuldkommen at forpligte andre, er at forpligte dem saaledes, at man kan tvinge dem til Pligtens Opfyldelse; men dette kan er ej et physisk kan, men et retligt: fuldkommen at forpligte, er altsaa retligt eller i Overeensstemmelse med Retsloven at forpligte, og følgelig bliver Forfatterens Definition med andre Ord: Ret er en Evne til retlig at forpligte andre; hvilket er anbenbar tautologisk.

Retsprinciget fordrer blot den udvortes Handlings med Retsloven overeensstemmende Form, og er ganske ligegyldig ved Motiverne, hvad enten de ere Agtelse for Loven, Egennytte, Frygt for Evang o. s. v.

Da Retsprinciget kun skal vise, hvorledes det ene Individ i Selskabet kan leve med det andet, saa kan dets Bud heller ikke qvalificere sig til Almengyldighed overhoved; men kun i Brugen af den udvortes Frihed, thi naar enhver bruger sin udvortes Frihed saaledes at den kan bestaae med alle andres, saa vil og det ene Individ i Selskabet kunne existere ved Siden af det andet.

Retsprinciget er ikke som Forfatteren paastaaer et Postulat det man og kan deducere af Fornuften. Dets Deduction

bestaaer i en dobbelt Opgave, deels at retfærdiggjøre det som Sæt-
ning i Almindelighed, deels at retfærdiggjøre den det tillagte
Værdighed, som øverste Regel for Anordningen af de selskabe-
lige Forhold. Denne Værdighed grunder sig atter paa 2de
Forudsætninger, først, at alt hvad Principet indeholder, er
tvangspligt, og dernæst, at alt hvad der er tvangspligt inde-
holdes i samme. Som Sætning i Almindelighed betrag-
tet kan Principet ikke underkastes mindste Tvivl; thi
Fornuften kan umuligen billige, at det enkelte Individ
udstrækker sin Frihed saa vidt, at det derved tilintet-
gjør andres, da Friheden ved denne Forholdsregels al-
mindelige Antagelse, netop vilde gaae til Grunde. Det
er altsaa en Sætning, hvis Modsatte ikke kan tænkes som
almindelig uden Modsigelse; men altsaa maa Sætnin-
gen selv kunne taale Almindelighed.

Betragtes det dernæst som Retsprincip i Sædeleshed,
saa kan Fornuften paa denne Side umulig ville, at Men-
neskets hele Forhold skulde være overladt til hans eget
Godtbefindende; thi naar dette tænkes som almindeligt,
saa vilde enhver Alvorelse, den hele Mulighed af hans
frie Virksomhed, beroe paa hans Medmenneskers god-
Villie; men paa den anden Side kan det tilsaaledes
bestaae med Fornuften, at samtlige eens Handlinger
bestemmes ved en udvortes tvingende Magt, da Resultatet

og hvad vilde blive, at al frie Virksomhed, den hele Mulighed af at arbeide paa egne fornuftige Hensigters Opnaelse forsvandt. Fornuften fordrer derfor, at kun de Handlinger, som e Samfundet kunne have Indflydelse paa andres frie Virksomhed, omgjerdes med Evang; de øvrige derimod overlades til enhvers Samvittighed, eller med andre Ord den vil, at den Grundsætning, som byder at bruge sin udvortes Frihed saaledes at den bestaaer med alle andres udvortes Frihed efter en almindelig Lovgivning, gjøres til Regel for Evangslovgivningen d. Retsprincip. /: see Fur. Archiv No. 11 Pag. 191 :/ —

1. Hobbes paastaaer at der i den naturlige Stand kun gives Pligter imod Gud, eller Samvittighedspligter, men ikke Retspligter: han antog altsaa vel en naturlig Moral, men nægtede en naturlig Retslære. Han vilde nemlig, at Retsbegrebet eene Skulde paa ud paa alt hvad der bidrog til egen Virksomhed. Nytten blev saaledes Maalestokken for Ret (og enhver kunde kun selv bedømme hvad der var Ret, siden han kun selv belst kunde afgjøre, om og saa dette eller hint bidrog til hans Vedligeholdelse eller ikke. Der kunde altsaa intet almindeligt Begreb gives om Ret, thi hvad der var nyttigt for det enkelte Individ, det var efter hans Omdømme Ret, lad være at det for andre kunde være skadeligt, altsaa Uret.

Men heraf følger, at det let kunde indtreffe, at naar een efter sin Meening handlede ret, saa handlede han efter en andens Meening for uret, og saaledes kunde den ene angribe med Rette, og den anden med samme Ret modsætte sig (alter jura invadit, alter jura resistit). Da der saaledes er den naturlige Stand intet almindeligt Begreb kunde gives om Ret, saa opfordrede Enhvers Interesse ham til at forlade denne naturlige Vildhed, og stifte det borgerlige Selskab, hvore den Enkeltes Frihed kan bestaae med alle Andres. Hans Conclusion blev altsaa: Status naturalis relinquendus est & civilis instituendus. —

2. Socialitets Princeget kan tages i flere Betydninger. Saaledes kan det byde: "at følge sin sociale Drift", eller og "at handle efter de Betingelser, som kan bestaae med et Selskabs Vedligeholdelse" o. s. v. Dette sidste er i Grunden ikke andet end det kantiske Retsprincip. Grotius og Puffendorf synes derimod mere at have fat paa den sociale Drift, end paa Fornuftlovene for et Samfunds Vedligeholdelse.

3. Thomasius fremsætter negativt, hvad Christus fremsætte positivt. Hans Princip er vel kun en Grundsætning for Pligterne mod andre, og forsaavidt og skikket til at være Retsprincip; men det er dog for vidløftigt, thi det er en Regel for ikke allene de negative juridiske, men og saa de negative etiske Pligter imod andre.

Saaledes maatte en efter dette Princip ikke handle uødelt mod en anden, thi han kunde ikke ville at det samme skulde hændes ham, men Retsprincipet forbyder ikke at handle uødelt, men kun at handle retstridigt, eller mod nogens Rettigheder. Derhoved saa er Forskjellen mellem det Negative og Positive ikke saa skarp, at man dergaa kunde bygge Forskjellen mellem Dydelæren og Retslæren (s. conf. § 8.). Dernæst sigter og saa dette Princip mere til den subjective Tilbøielighed, end til hvad der efter objective Love bør gjelde for alle Fornuftvæsener. Derfor vil og nogle Handlinger efter dette Princip blive forbudne, som ikke ere retstridige, f. Ex. den, som ved at bruge sin Lovlige Ret geaforer en anden et Tab, han handler ig retstridigt, men han handler dog imod dette Princip; thi han kunde ikke ønske at det samme maatte hændes ham. Den Dommer, som dømmer en Forbryder i Straf handler heller ikke retstridigt; men da han dog ikke kunde ønske at det samme maatte hændes ham, handler han dog imod Principet. —

4. Principet "Suum cuique" (s. Enhver Sit.) er tautologisk, thi samme kan her ikke betyde "Eiendom", da man i saa Fald vilde gjøre Eiendomsbegrebet til Retslærens eneste Object; men det maa betyde: "alt hvortil han har en Ret. Dette Retsprincip bliver altsaa med andre Ord: det er en Retspligt at give andre det, hvortil de have

Ret, og altså formindsker det Sagsbet om Ret som alvorlig
brydning. Regler gaar antagelig som Grund sætning: "nemine
læde", som Retsgrundsætning, men det er ikke ligefrem, hvis enhver man
det bliver ved, som "nemini damnum infert" og da er
det i Grundsætningen det samme som "nemini damnum infert" og da er
det i Grundsætningen det samme som "nemini damnum infert" og da er
det i Grundsætningen det samme

§ 39.

Da Pligtbegrebet indbefatter Retsbegrebet, kan man følgelig slutte fra Pligt til Ret, men ikke omvendt; Moralloven tager nemlig Hensyn til Almindelighed i alle Henseender; Retsloven kun i en vis Henseende, nemlig Brugen af den udvortes Frihed; følgelig man og den Handling, der er overeens stemmende med Moralloven eller Pligt, og saa være overeens stemmende med Retsloven eller Ret. Hvis ikke til enhver Ret svarede en fuldkommen Forpligtelse hos en anden til at respectere samme, saa vilde en ene have en Beføielse til at udøve Tvang mod en anden; denne og en Beføielse til at gjøre Modstand, og saaledes vilde de physiske Kræfter, ej Retsbegreberne afgjøre Tvistighederne. Hos det enkelte Subject er Ret og Pligt correlata, da man kan slutte fra denne til hin, men ikke omvendt. Wolff paastod at enhver Rettighed var grundet i en foregaaende Pligt; thi hvad der var moralsk nødvendigt maatte og være moralsk muligt, og da han ikke antog moralsk Ligegyldige Handlinger, saa sluttede han og at hvad der var moralsk muligt og maatte være moralsk nødvendigt. Men 1. er enhver Rettighed ej altid moralsk mulig: dens Udførelse kan undertiden være unmoralsk; 2, gives der moralsk Ligegyldige Handlinger. Vel gives disse ikke i objectiv Forstand; thi alle Handlinger maae, som Virkninger, der igjen maae have andre Virkninger, og saaledes fremdeles, kunne subsummeres under Fornuftloven; men

derimod gives der vel moralskligegyldige Handlinger i subjectiv
Forstand fordi det ikke er muligt for Mennesket at indsee og
beregne alle en Handlings Følger. Et Tilfælde synes at
gjøre en fraspant Undtagelse fra denne Regel, at der til
enhver Ret hos den ene, maa svare en Tvangspligt hos
den anden, nemlig naar 2 Armeer staae for hinanden og
skulde begynde et Slag; thi da det er pligt for enhver en-
kelt Armee, at forsvare sit Fædreneland, saa vil og den-
ne Armee angribe med Ret, og den anden med samme
Ret gjøre Modstand, men da hver Armee igjen repræsen-
terer sin Stat, og den ene Stat nødvendigvis maa have
Uret naar den anden har Ret, saa er her, med Hensyn
til Staterne, kun en subjectiv, men ingen objectiv
Strid mellem Rettighederne. At derimod de enkelte
Individer, hvoraf Armeerne bestaae, have gjensidig Ret
til at gjøre hinanden Modstand, maa søges i Krigens
Natur, der er en status justitiæ vacuus, og hvorpaa
Retsbegreberne ikke lade sig anvende; thi det er det
væsentlige ved Krig, at Magten skal decidere hvem der
har Ret, derimod hører det til Retstørens Væsen, at
subordinere Magten under Retsbegrebet, saa at den
der har Ret, og saa kan faae en fornøden Magt til
at gjøre sin Ret gjeldende.

§ 40.

Ved at udvide den Enkeltes Ret over de rettige Grændser
vilde man indskrænke den almindelige Ret. Naar man

altsaa ind Kronker den Enkeltes over de rettige Grondser udvidede Ret, befordres almindelig Frihed.

§ 41.

Billighed bestaaer dere at man bestemmer sig efter Retfærdighedens overste Princip, skjøndt man kunde bestemme sig efter mere specielle Retsformer; eller at man retter sig efter Lovens Aand der, hvor man kunde følge dens Bogstav. Saaledes tillade de borgerlige Love at Besøve Debitor sin Frihed, for at ikke Ketsindige Menniskerskulle contrahere Gjeld, de aldrig havde Sinde at betale. Naar nu en Creditor benytter denne Lov imod en Debitor, der uden egen Skyld er sat ud af Stand til at betale, handler han ubilligt; thi han har vel Lovens Bogstav for sig, men dens Aand mod sig. Men Dommeren kan dog derfor ikke fritage Debitor; thi i Staten kan kun ske paa den formelle Ret.

§ 42.

justitia attributrix og expletrix s. den ikke strænge og strænge Retfærdighed, er ikke det samme som justitia interna og externa; thi i første Henseende er Inddelingen gjort med Hensyn til den Pligtes Qualitet, man udøver; i 2den er der dermod taget Hensyn til Motivet, hvoraf Pligten er foretaget, derfor kan justitia interna gjerne være expletrix nemlig: naar nogen opfyldes sine Retspligter af Agtelse for Loven, og justitia attributrix kan gjerne og være externa, nemlig naar nogen foretager en Handling, der val i

sin udvortes Form er morakk, men dog er grundet det u-
reint Motiv, f. Ex. den Velgjørende, som derved vil til-
trokke sig andres Opmærksomhed. —

§ 43.

Ved enhver Rettighed er noget tilladende, forsaavidt
nemlig det er den Rethavende tilladt, at benytte sin
Ret, og noget forpligtende, deels med Hensyn til andre,
nemlig at respectere hans Ret (: essentiale consecutivum :)
deels med Hensyn til den Rethavende selv, forsaavidt han
er forpligtet til, naar han vil benytte sin Ret, at
bruge den saaledes, at den andens Rettighed dermed kan
bestaae (: essentiale constitutivum :). Den tilsyneladen-
de Modsigelse man finder ved en blot tilladende Lov,
ligger egentlig kun i Benævnelsen. En Lov er nemlig
med Hensyn til de Handlinger, der ere indenfor dens
Sphære, en forpligtende Regel; den maa altsaa, som
saadan, være tilladende; men da den derimod med Hen-
syn til Handlinger, som ligge udenfor dens Sphære,
hvor den forbyder eller befalder disse, saa er den
med Hensyn til disse blot tilladende, o. disse Handlinger
have med Hensyn til denne Lov ingen anden Karakter
end at de ere tilladte. Som blot tilladende er altsaa
Loven ikke længere Lov. En blandet Lov kan enten være
naturlig i Materien, og positiv i Formen, eller natur-
lig og positiv baade i Materie og Form. —

§ 44.

Som fornuftigt Væsen giver Mennesket sig selv Love, men adlyder som fornuft sandseligt Væsen, eller rettere ved Ideen om den endelige Fornuft danner han sig Lov, som han som endeligt Væsen adlyder. Man kan ej give de moralske Love sin Authoritet derfra, at de ere Guds vilkaarlige Villie; thi da vilde hans Hellighed bestaae deri, at han vilde det, han vilde. Men hans Hellighed man, da han er det fuldkomneste Væsen, bestaae i at han nødvendigvis man vil le det, der er godt, og umulig kan ville andet; thi hvis det te var ham muligt, saa var han ikke længer det fuldkomneste Væsen. Frihed og Nødvendighed falde derfor sammen i det høieste Væsen i: han er nødvendigvis frie. Naar man derimod abstraherer fra al Vilkaarlighed, saa kan man gjerne tænke sig Gud som Morallovens Stifter.

§ 45.

En virkelig Collision mellem Pligterne kan ikke finde Sted; thi dersom Fornuften bød to hinanden modsatte Handlinger med Nødvendighed eller to modsatte Pligter, saa vilde en Handling paa engang blive baade moralsk nødvendig og moralsk umulig; thi Pligt er en moralsk nødvendig Handling; det modsatte deraf er altsaa moralsk umuligt; men Fornuften byder nu her en Handling som Pligt, den er altsaa som saadan moralsk nødvendig; men da den tillige byder den modsatte Handlemaade som Pligt, altsaa og som moralsk nødvendig,

saa man hin Handling, som det mod sætte af en moralsk nødvendig Handling, jo være en moralsk unnulig Handling: den blev saaledes paa engang baade moralsk nødvendig og moralsk unnulig. Collisionerne og staae derved, at Realisionerne i Sandse verdenen ikke tillade at anvende Fornuftlovene i deres fulde Reenhed. Fornuftens almindelige Regler ere ikke altid allene tilstrækkelige til at afgjøre Collisionen, især mellem positive Handlemander. Dømmekraften spiller derfor den vigtigste Rolle i Collisions tilfældes Afgjørelse. Fornuften giver nemlig de almindelige Regler, men Dømmekraften anvender disse Regler paa de enkelte tilfælde. Men denne Anvendelse skeer ikke efter Regler; thi ellers vilde man kunne fordre Regler for disse Regler, og saaledes i det Uendelige.

§ 46.

En ubetinget Pligt er den, hvis Efterladelse vilde være aldeles fornuftstridig; dersom man havde 2de ubetingede hinanden modsatte Pligter, saa var det moralsk nødvendigt at foretage det som var moralsk unnuligt. De ubetingede Pligter ere alle negative, eller gaae ud paa at efterlade en vis Virksomhed; de betingede ere derimod affirmative og gaae ud paa at foretage en vis Virksomhed, men den nærmere Qualitet af denne Virksomhed beroer ganske paa Omstændighederne og Lader sig ikke a priori bestemme.

§ 47.

Dommeren bør rette sig efter de positive Love, thi han er kun Lovens Organ; i mod at Fald vilde han være over Lovgiveren. Det er og med Hensyn til Borgeren sikrest at overlade Lovgivningen til Lovgiveren og ikke lade Dommeren deudere Sagen efter sin egen Samvittighed; thi ellers kunde man ikke forud beregne Følgerne af sine Handlinger, da man ikke kunde vide, hvordan Dommeren vilde afgjøre Sagen. De positive Love forbinde ej med mindre de ere forkyndte; thi Regenten kan ikke forpligte Undersaatterne til at rette sig efter hans Villie, førend han har tilkjendegivet samme. Men de positive Loves Forkyndelse bestaaer dog ikke deri at enhver enkelt Borger bliver gjordt bekjendt med dem; men kun deri at Lovgiveren sørger for, at gjøre det muligt for enhver Undersaat, at kunne gjøre sig bekjendt med Lovene. Den Ret som strider imod en Pligt er objectiv retsstridig. Den strider nemlig imod Grundlagene for en Lovgivning, saaledes som den burde være; men derimod kan en saadan Retsudøvelse med Hensyn til den positive Lovgivning, der ikke har forbudt samme, ikke siges at være retsstridig.

De borgerlige Love pleie at foretrække den ældre Fordring for den yngre, naar dens Gjenstand er et Species, men er det et genus f. Ex. en Gjeldsfordring, saa concurrere alle de, som have samme Art af Fordring.

§ 48.

Jf. Oretes om Sammenhongen &c. pag. 157 i Henseende til Fichte og Fichtes Grundlage pag. 85.

Kant vil at der ikke i objectiv Forstand gives nogen Nødret, men kun i subjectiv, nemlig med Hensyn til hvorledes Domme over denne Handling maatte falde ved det udvortes forum; thi ingen Straffelov, om den endog med første Dødstraf, vilde det være psycologisk muligt at afværge Nødrettens Udøvelse. Udøvelsen af Nødretten er derfor efter hans Meening ingenlunde noget factum in culpabile eller en ustrafvordig Handling, men kun et factum impunibile eller en ustraffelig Handling.

Ved Nødret gjelde derimod ikke samme Regler, som ved den yderste Nødret; saaledes var man f. Exp. berettiget til at bruge en andens Staad, om man end vidste at han ikke samtykkede deri, for at redde et Menneskes Liv; thi dette Menneske var det i dette Øieblik moralsk umuligt at respectere Andres Eiendomsret; thi da Eiendomsret er indført for at befordre udvortes Frihed, og vedligeholde Menneskenes Liv, saa man man og, naar man ikke kan ophelde sit Liv paa anden Maade end ved at gjøre Indgreb i andres Eiendomsret, være berettiget dertil; thi hvor Grunden bortfalder, bortfalder,

og det Begrundede.

§ 49.

Da der ikke gives nogen enkelt blot tilladende Lov; men en Lov kun kan kaldes blot tilladende med Hensyn til de Handlinger, som den hverken forbyder eller befaler; da der altsaa ikke gives nogen speciel Lov, som siger, at en Handling er tilladt, og en anden ikke, saa kan følgelig en blot tilladende Lov aldrig collidere med en befalende eller forbydende Lov.

§ 50.

Under Moralitet i vidløftig Forstand indbefattes saavel moralske som umoralske Handlinger. For at en Handling skal være moralsk udfordres: 1. at den skal være frie. 2. ikke moralsk ligegyldig. Den umoralske Handling tilkjendegiver Mangel af Agtelse for Pligterne, den er umoralsk forde mig er forpligtet til at vise Agtelse for denne Lov. Foragt mod Moralloven lader sig derimod ikke tænke. Ved Legalitet forstaaes en Handlings Overeensstemmelse med Loven uden at Drivfjedrene til Beggerevnens Bestemmelse er Ideen om Handlingen selv. Den Legale Handling er derfor identisk med den udvortes moralske. At slette fra en Handlings Illegalitet til dens Immoralitet er ej altid rigtigt; thi den handler ej umoralsk, som af urigtige Begreber om Lovene, handler imod samme, i det Øieblik han

troede at følge dem, naar den bestemmende Grund for ham til at ville den her varet Agtelse for Loven. Det Forfat. formodentlig mener med, at enhver illegal Handling er immoralsk, ikke moralsk, er, at enhver man kunne indsee fuldkommen hvad der er pligt og moralsk rigtigt, og at alt sin error here er tilregnelig. Men dette Kantiske Raisonnement er vist ikke aldeles rigtigt. Saaledes handler en Loge, der bruger et Middel, som han efter sin Overbevisning anseer for det tjenligste, og det alligevel ej er det; thi han er forpligtet til at anvende de bedste Midler, men denne Handling kan ej kaldes immoralsk; thi hans Villie var at handle overeensstemmende med Loven, og Handlingen er foretaget af Agtelse for Loven, skjøndt den i Udførelsen virkelig er illegal. Forf.s Udtrykk: en Handling der er illegal bør derfor aldrig kaldes moralsk god, siger intet, og er en blot Ordstrid, naar det oven anførte Raisonnement ej ligger til Grund derfor, hvilket og er antaget af Kant.

§ 51.

Det af Forf. anførte Axiom gjelder vel om en metaphysisk eller physisk, men ej om en moralsk Causalitet. Man maatte da sige: causa libera causae est quoque causa libera causali (: den frie Aarsag til Aarsagen er og frie Aarsag til Virkningen :) hvilket blev aabenbar urigtigt.

§ 52.

Forfat. er i denne § ikke heldig eller consequent i sine Definitioner. Enhver Handling i og for sig betragtet uden

Hensyn til dens Følger, blot som en Virkning, der ungrunder
den indvortes Villie, er altid forsætlig. Det er derimod dens
Følger, der snart gjør den forsætlig snart uforsætlig, ligesom
disse enten ungrunder den Handlendes Villie eller ikke.
Forfatteren har i sine Definitioner allene seet paa Handlin-
gens Maxime, efter Kant, og derved adskildt sig fra de øvrige
Philosopher, for Kant, som bedømte Handlingens Moralitet
efter dens Følger. Følgerne ere noget tilfældigt, og derfor
vil Forfatteren, at man allene skal see paa Maximen der
ligger til Grund for Handlingen, og derefter bestemme dens
moralske Karacteer. Men for at en Handling skal subsum-
meres under en almindelig Lovgivning, og ved denne Sub-
sumtion faae en vis Karacteer, er det dog nødvendigt at
tage Hensyn til dens Følger, som almindelig udført Maxime,
thi af disse kan man først skiønne, om Maximen, ophøiet
til almindelig Lov, vilde destruere sig selv eller ej. Men uag-
tet man saaledes maa tage Hensyn til en Handlings Følger,
for at bedømme dens Moralitet, skal man dog ikke grunde
sin Dom herover paa den enkelte Handlings individuelle Føl-
ger, men paa dens Følger, naar den tænkes som almindelig
udført af alle, og here var Kant forskjellig fra de ældre
Philosopher, at disse bedømte Handlingens Moralitet efter
dens virkelige Følger: Kant derimod efter dens Følger som
almindelig udført Maxime. En forsætlig Handling er den
hvis Følger man vilde: en uagtsom den hvis Følger man

ikke vilde. Saaledes er det en uagtsom Handling, naar Een gro-
ber et Gevoer og uden at vide at det er Ladt, fyrer det af,
og derved beskadiger en Anden. Det Forsætlige i denne Hand-
ling var blot, at man greb Gevoeret og trykkede det af.
Den overlagte Handling er den, hvis Plan og Midlerne
til sammes Udførelse man tydelig har tænkt sig (: actio
deliberata est eo, quae sit praevia deliberatione; indeliberata,
quae sit sine praevia deliberatione :) den er altsaa og for-
sætlig forde de ved denne frembringer Følger, som congru-
erer Villien. Handlingen er directe, naar man ikke
vil alle dens Følger; indirecte, naar man vilde nogle, ikke
alle dens Følger. Den sidste indbefatter altsaa saavel den
forsætlige, som den uagtsomme Handling; thi deels vil man,
deels vil man ikke Handlingens Følger. Dette indsees dere-
mod ej af Forfatterens Definition; thi man kan ikke sige, at
den indirecte Handling er den, hvori man bande tænker og
ikke tænker Loven. Ved at følge Forfatterens Begreb
om forsætlige og uforsætlige Handlinger vilde man ofte
blive i Forlegenhed i criminelle Tilfælde; thi det vilde være
meget vanskeligt at afgjøre om han i det Øieblik han handle-
de, havde tænkt sig Loven eller ikke. Deremod kader det sig
som oftest af Sagens Natur og tilstødende Omstændig heder
godtgjøre, om en Forbryder har intenderet sin Handlings
Følger eller ikke. Dersom et Menneske, efter at have gjort
de fornødne Tilberedelser, myrdede et andet, vilde enhver
kalde det Mord forsætligt, uden at tage Hensyn til om den

Handlende havde tænkt sig Loven, som forbød denne Handling,
eller ikke, hvilken tænke man snarere maatte antage, han hav-
de søgt at undertrykke. Overalt kan en Handling gjerne være
forsætlig uden at man har tænkt sig Loven; thi naar kun Hand-
lingens Følge ungruerer den Handlendes Villie, er Handlingen
forsætlig, derhom Handlingen skal faae en moralsk eller juri-
disk Karakteer, at man man have tænkt sig Moral eller Rets
Loven; thi i modsat Fald kan factum i og for sig selv være
forsætlig, men det er derimod ikke nogen forsætlig Lovovertræ-
delse eller Lovopfyldelse. Forsaavidt man med den enkelte
Handling forstaaer een af de enkelte Virksomheder, hvori
den sammensatte Lader sig oplose, er Forfr. Mening rigtig.
Tænker man sig derimod to forskjellige Handlinger, hvoraf den
ene ikke er indeel af den anden, saa kan den enkelte Handling
gjerne indbefatte større Frihed end den sammensatte, saaledes
udfordres der større Selvoverviendelse altsaa større Frihed til
den enkelte Handling paa een Gang at bortgive en betydelig Deel
af sin Formue end til den sammensatte Handling efterhaanden
i flere Gange at bortgive en langt mindre Deel. Forfatte-
rens Definition paa godvillige og uvillige Handlinger ere
urigtige; thi den Handling som frembringes ved Selvtvang, er
netop uvillig: frembringes den derimod allene ved udvortes
Tvang er den ufrie. Forfatteren siger, at den uvillige Handling
er den, til hvis Frembringelse, der udfordres mere udvortes
Tvang end ved Selvtvang: den uvillige Handling er altsaa den man

forstaaer sig, drevet dertil af udvortes Tvang og mod sin Villie skjøndt man og kunde have efterladt Handlingen, thi hvis ikke var den ikke uvillig men ufrie; men til denne Handling udfordres altsaa Selvtvang. Resultatet heraf bliver følgelig: at efter Forfs Definitioner, godvillige og uvillige Handlinger forstages ved Selvtvang. De af Forf. forkastede Definitioner ere derimod rigtige og den Vanskelighed han troer at finde i de forskjellige Begreber, der gives om Godt og Ondt falder ganske bort, naar man betænker, at her ikke er Spørgsmaal om noget Objectivt, men kun om noget subjectivt Godt og Ondt. Enhver Kraftes Størrelse man bedømmes efter de Hindringer som den overvinder. Naar der derfor gives sandselige Motiver til at forstage en Handling, der er umoralsk, ytterer man langt større Frihed ved at efterlade end forstage denne Handling. Man kan derfor ej altid paastaae at et non factum er mindre frit end et factum. Saaledes og, naar de Motiver der gives til at forstage en Handling er større end dem som gives til ikke at forstage den, da er der større Frihed i at efterlade end i at forstage Handlingen; thi da overvinder man større Motiver, ytterer altsaa større Kraft.

§ 53.

I moralsk Henseende gives ingen fortjenstlig Handling, thi man kan ikke gjøre mere end sin Pligt. Derimod kan der gjerne gives fortjenstlige Handlinger i juridisk Henseende; thi der gives der Handlinger som kan fremme et retlige Samfunds

Hiemed, uden dog derfor at være Gjenstand for Evang.

Forskjellen mellem Samvittigheden og den moralske Følelse bestaaer deri, at den første er at betragte som en Deel af den sidste; den moralske Følelse kan vise sig i vore egne, som i andres Handlinger, saavel i mulige som i virkelige. Samvittigheden sytterer sig derimod kun i vore egne virkelige Handlinger. En foregaaende Samvittighed gives derfor egentlig ikke. Den gode Samvittighed er den Dom, hvorved man erkjender sine Handlinger for gode; den onde det modsatte. Uagtet der gives visse moralske slette Handlinger, som medføre et physisk Onde f. Ex. Udsvævelser, saa kan dette Onde dog ikke siges at være en naturlig Straf, siden det paaske beroer paa det handlende Væsens Constitution om disse Følger indtreffe eller ikke.

Der er ikke nogen saadan Forbindelse mellem Natur- og Moral Lovgivningen; saaledes f. Ex. dersom en Tyv, der vilde indsnige sig et Sted, faldt ind og brækkede sit Been, vilde dette være en Følge af Ligevægtskovene, som dog aldeles ikke staae i nogen Forbindelse med hans Handlinger Immoralitet, det samme vilde under de samme physiske Betingelser have været tilfældet om han endog havde steget op paa Stigen i den meest ædelmodige Hensigt. Forbryderen kan heller ikke ansee sine slette Handlinger som Aarsag, men blot som Anledning til det physiske Onde.

§ 54.

Da den tilregnelige Handling er den frie Handling, som staaer under en forpligtende Lov, saa beroer tilregnelighedens Grad, deels paa en subjectiv Grund, nemlig Frihedens, deels paa en objectiv, nemlig

Lovens Vigtighed. Saaledes tilregnes et Mord mere end et Cyve-
rie, fordi den Lov, som i første Tilfælde overtrædes, er den vigtig-
ste. I moralsk Henseende bedømmes Handlingens Moralitet efter
Hensigten, hvortil da og hører tilsigtede Følger af Handlingen;
men i moralsk Henseende tilregnes alle tilsigtede Følger, mu-
lige og virkelige, i juridisk Henseende blot de virkelige, fordi
man ikke kan have Kundskab om de Følger og Handlinger den
Handlende har intenderet (: villet :), men ikke udført. De til-
sigtede Følger ere egentlig ikke Følger, men udgjøre Hand-
lingens Vesen selv; saaledes er f. Ex. Giftblanderen straf-
værdig paa Grund af hans Handlings tilsigtede Følger.
Ved den physiske Aarsag til en Handling, forstaaes den, som
enten ved egne physiske Kræfter, Beverker samme, eller be-
stemmer ald andre dertil med Nødvendighed, f. Ex. et
falskt Vidne; den moralske c: rettere den physiologiske
Aarsag er derimod den, som motiverer Handlingen, eller foraar-
sager den ved at virke paa den Handlendes Begjærevne.
Den physiologiske Aarsag synes dog at være den slettiste, deels
fordi den giver den første Indpuls til Handlingen, deels fordi
den først er Aarsag i et moralsk Ende, ved at behandle en an-
den som Middel for sin Velkaarlighed. Dernæst paadrager
han baade en anden et physisk Ende, og ofte og saa den, der brug-
tes som Middel. Den som ikke afværger en Ulykke, han ej var
forpligtet at afværge, kan ej straffes; thi at afværge den vil-
de være meritum. Naar man ikke afværger et Ende, man
var forpligtet at afværge, straffes man vel; men ikke fordi

man ikke afvorgede Dadt, men fordi man ikke opfyldte sin Pligt.

§ 55.

Man har disputeret om Retsprincipet burde udtrykkes paa en imperativ eller permissiv Maade, noget der i Grunden er ganske ligegyldigt; thi giver man det en imperativ Form, saa udtrykkes Retspligterne, men naar disse poneres, poneres og Rettighederne. Permissivt udtrykker det Rettighederne, altsaa og Retspligterne.

§ 57.

Dersom man ved medfødt Ret forstaaer Fundamental-Retten eller Ret til udvortes Frihed, da er den uafhændelig; thi ganske at renundere paa udvortes Frihed er contradictorisk, da man derved vil forpligte sig til at lade sig behandle som en Ting, men en Ting kan ej forpligtes; men efter det Begreb Forf. giver paa medfødte Rettigheder, ere de ikke uafhændelige; thi enhver hypothetisk Ret stiftes ved at renundere paa endeel af den oprindelige Frihed. Et Exempel herpaa er den naturlige Brugsret enhver ved Fødselen har til alt hvad der er om ham; denne Ret opgiver man ved at erhverve udslukkende Ret til nogen Tings Tjendom. I Theorien om Treldom godtgjør og kun Forf., at man ikke kan renundere paa Frihed overhoved, men ikke, at man jo kan opgive enkelte oprindelige Rettigheder. Min medfødte Ret til udvortes Frihed yttre sig i udvortes Handlinger, hvori jeg udtrykker den udvortes Frihed, og til enhver saadan Handling har jeg derfor en speciel Ret; men naar jeg nu renoncerer paa at foretage disse Handlinger, saa har jeg og afhændet den Deel af min Frihed, eller de oprindelige Rettigheder som jeg

kunde yttre i disse handlinger. Forfatterens Mening, at man kun indskrænker, men ikke afhænder de oprindelige Rettigheder ved at stifte Hypothetiske, er derfor ikke rigtig.

§ 58.

Forfatterens Inddeling af oprindelige Rettigheder er urigtig; thi dersom Frihedsbegrebet udtømmer hele Retslærens Objekt, kan Ret til Lighed og Personlighed ikke staae ved Siden af samme; men de maae enten være den subordinerede eller identiske med den. Ret til Personlighed er og efter Forfs Definitioner identisk med Ret til udvortes Frihed, da han definerer den første ved independentia externa, og den anden ved Uafhængighed af Andres Forgodtbefindende; og da udvortes Personlighed bestaaer i at man ikke behandles som Middel af Andre, saa man den og være det samme som Frihed eller Uafhængighed af andres Godtbefindende; thi da behandle de os som Middel, naar de vil tvinge os til at handle efter deres Vilkaarlighed, og ej vil lade os bestemme os efter vore egne fornuftige Øiemed. Skulde man adskille Personlighed og Frihed maatte man ved den første forstaae en Samling af de permanente Beskaffenheder, som tilkommer Mennesket, for at kunne udøve den udvortes Frihed. Til Lighed kan man ikke have nogen Ret, eftersom det er en Beskaffenhed med Rettighederne, men ikke nogen Retsgjenstand. Gjenstandene for vor udvortes Frihed er enten ting eller facta, men ikke Egenskaber.

§ 59.

Naar Fornuften vil, at der skal gives udvortes Frihed, maa

den og ville, at den skal have visse Grundser; thi den kan
ikke ville, at det enkelte Individs Frihed skal udvides i det
Uendelige, og at saaledes, naar denne Regel tænkes som udført
af alle, al Frihed skulle gaae til Grunde. Isoleret vilde
Menneskets Frihed kun have ethiske og physiske Grundser,
ikke juridiske; thi til disses Existence maa forudsættes et Samfund
i. en Samling af Mennesker, hvori det er den ene muligt ved facta
at kunne virke paa den anden middelbart eller umiddelbart.
Frokhed er et Ord der mere har en ethisk end juridisk Be-
tydning.

§ 60.

Religions Friheden synes at være endeel af yttringer Friheden;
thi man kan ikke udvortes tilkjendegive sine religiøse tanker
eller Følelser uden ved tale eller Skrift. —

§ 61.

Ved yttringsfriheden kunne vi deels middelbart, deels umid-
delbart krænke andres Rettigheder. Det første kan skee ved falsk
Vidnesbyrd, hvorved man er i stand til at kunne berøve een
Liv, Formue o. s. v., eller og ved Injurier, hvorved man
gjør Indgreb i Andres Agtelses Rettigheder; middelbar kræn-
ker yttringsfriheden Andres Rettigheder, naar man ved denne
søger at motivere Een til at skade en Anden. —

§ 62.

Den moralske Usandhed forudsætter at man har det Øiemed, at
bibringe en Anden uriigtige Begreber. Den moralske Usandhed
kan allene bestaae ved den moralske Sandhed; thi dersom hint
tænkes som almindelig Regel vil det ganske destruere sig selv.

At tale ironisk kan ikke siges at være Usandhed, da man ikke
fordrer at den Anden skal troe det. Man gjør saaledes ikke For-
dring paa at der skal sættes Tillid til det Anførte. Naar
man er betroet noget under Taus heds Løfte, og man opfordres
til, at erklære sig af Een, som ingen Ret har dertil, og man
ved at erklære, at man ikke ville erklære sig, mitog vilde
røbe Hemmeligheden; saa har man Ret til at skiule den be-
troede Hemmelighed ved at bibringe den Anden en Usandhed;
thi her gjør man ikke Fordring paa at blive troet, og den
Anden kan heller ikke vente at man vil sige Sandhed: des-
uden gjør man sig ikke skyldig i nogen moralsk Usandhed
eller Løgn, siden man blot har til Hensigt at skiule den be-
troede Hemmelighed; men hverken har til Hensigt at bibringe
den Anden urigtige Begreber, og heller gjør det, thi man
lader ham blive ligesaa klog som før, og hverken meere eller
mindre vis o sin Sag. Denne Maxime kan gjerne taale
Almindelighed; thi deels ved den som gjør Spørgsmaalet at han
dermed vil bringe den Anden i Forlegenhed, han kan altsaa
ikke vente Sandhed, deels lader man ham kun blive ligesaa
klog som før. Saalænge Meddelelsen er afforderet, kan
Maximen taale Almindelighed, men ikke naar den er frivillig.
Man kan ikke herimod indvende, at den, som blev adspurgt,
jo kunde tie stille; thi derved vilde man ofte forraade Sand-
heden. At meddeele en Anden sine Kundskaber er en betinget
Pligt; thi det beroer paa, om man anseer det for tjenligt, at

meddele den med Hensyn til at man mulig derved kunde bidrage til Moralitetens Befordring i Almindelighed.

§ 63.

Ideen om Morallovens Vordighed er Agtelsens nærmeste Grund og Sædelighedslovens Magt fremvirker denne Idee.

Agtelse for Andre er det Omdømme hvorved vi tillægge nogen moralsk Værd. Mennesket kan i en dobbelt Henseende være Gjenstand for Andres Agtelse, deels forsaavidt man i ham erkjender Fornuftværdigheden i Almindelighed (hos os selv og andre) deels forsaavidt vi erkjende hos os Fornuftværdighedes individuelle Fortrinlighed. I sidste Tilfælde agte vi hans egen Moralitet. Agtelsen er enten ethisk eller juridisk; hin er Agtelse for sædelig Godhed; denne Agtelse for Retfærdighed. Begge ere enten udvortes eller udvortes. Den udvortes Agtelse kan enten betragtes som Handling eller som Tilstand. Som Handling er den det udvortes tilkjendegivende Omdømme, ved hvilket vi tillægge vort Medmennesk moralsk Værd; som Tilstand er den det Forhold, i hvilket man bliver udvortes agtet, eller behandles udvortes som Gjenstand for Agtelse. Den juridiske Agtelse er, som udvortes den Handlemaade eller den Tilstand, ved, eller i hvilken man erkjendes for at have juridisk Værd 2. Agtelse for Retslovene.

Hæder bruges allene om udmærket og udvortes tilkjendegivet Agtelse. Roes er enhver Dom hvorved man tillægger en Anden et vist Fortrin; det kan altsaa just ikke siges allene at være udvortes Agtelse, tilkjendegivet ved Ord; man strækker sig langt videre

Der derimod indbefatter saavel Agtelse som Anseelse (Decor.)
Anseelse er nemlig, indvortes betragtet, Forestillingen om et
Menneskes indvortes eller udvortes Fortrin, forsaavidt disse
give ham en udvortes Overvægt over andre. Udvortes
Anseelse er derimod den Tilstand, i hvilken man tilkjendes
en vis udvortes Vigtighed. Ringeagt er en Mangel paa Ag-
telse, eller Bevidstheden om, at man ikke tillægger en
anden moralsk Værd. Foragt er derimod den Bevidsthed
eller det Omdømme, hvorved ~~nog~~ man tillægger nogen mo-
ralsk Uværd. Udvortes Ringeagt og Foragt ere: disse Om-
dømmer udvortes tilkjendegivne. Begge kan inddeles i den
juridiske og ethiske, Ligesom man enten ikke tillægger en
Anden Agtelse for Moralloven eller Retsloven, eller og til-
troer ham en bestemt Attraae til at handle mod den.
Vanære er den Tilstand, hvore man udvortes behandles som
moralsk uværdig. Den juridiske er altsaa den Tilstand, hvor
man betragtes som den, der ringeagter Retsloven.
Den juridiske Vanære er igjen enten større eller mindre,
enten som man behandles med Ringeagt eller Foragt
i enten tillægges en total Mangel af Styrke til at bestem-
me sig efter Retsloven, eller en bestemt Attraae til at
handle mod den. Den som tilkjendegiver en vedvarende
Ringeagt for Retsloven, kan man nogte den juridiske Agtelse;
thi men udvortes tilkjendegivne Agtelse for ham grunder sig
paa min indvortes, hvis Udtryk den er; men udvortes Ag-
telse kan man ikke have for den man ikke tillægger Agtelse

for Retsloven. Injuriant er den, som uden Retsgrund be-
handler nogen med Ringeagt eller Foragt. Imod Forfatterens
Bevisførelse kan indvendes: 1. at det ikke er beviist, at Ag-
telse er Retsgjenstand; thi ikke et hvert udvortes Gode man
besudder en Retsgjenstand; 2. den anførte gjelder ikke i hen-
seende til Injurier uden Vidner.

Et Bevis for Agtelsesretten maatte indeholde følgende Hoved-
sætninger: 1. Mennesket er berettiget til Frihed i henseende
til enhver oprindelig personlig Gjenstand; 2. Da nu Ævnen
til Moralitet er Mennesketes oprindelige Ævne, saa maa og
den udvortes Tilstand, hvori man erkjender denne hans Ev-
ne, altsaa og den juridiske Agtelse, som en Deel af samme
oprindeligviis henføre til Mennesketes Person; 3. Altsaa er
Mennesket oprindeligviis berettiget til Frihed i henseende til
udvortes Agtelse i Uafhængighed i henseende til Ringeagt.
Den naturlige Agtelse maa adskilles fra den borgerlige.
Den sidste er Indbegrebet af de Rettigheder, som Lovgivningen
tillegger Statens Borgere paa Grund af deres præsumtive
moralske eller politiske Værd. Den borgerlige Agtelse er en-
ten simpel eller qualificeret; hin tilkommer alle Statens Bor-
gere efølge Lovene, forsaavidt de ikke have vist moralsk
Uværd. Denne er derimod Indbegrebet af de Rettigheder, som
Staten tillegger enkelte Borgere paa Grund af deres i Staten
erkjendte politiske Duelighed. Man kan miste den qualifice-
rede Agtelse, og beholde den simple, men ej omvendt. – (Ofr.
Supp. 1 Deel 166.) Agtelse er deels objectiv, nemlig for

Moralloven, deels subjectiv, nemlig for Subjecter, som ere
Morallovens Organer. Rygte er den Agtelse man i Almin-
delighed og hos de Fleste har. En Injurie forudsætter Begrebet
om en retstridig Handling; det er derfor ikke nogen In-
jurie at man siger et Onde om Een, som man kan bevise.
Forfatterens Meening at dette ikke skulde kunne tillades er
ikke rigtig; han mener, at man ved denne Tilladelse vilde
ophæve al Samdrægtighed mellem Borgerne; men en saa-
dan Samdrægtighed mellem Onde og Gode er nogle at
ønske; en blind Tillid til Dydens Udøvelse hos Andre
synes heller ikke at være at anbefale; men hvad der end-
nu er det værste, en saadan omhyggelig Fortielse af det
Onde, der blev udøvet, vilde give Anledning til at Bor-
gerne indbyrdes vilde bære en bestandig Mistanke mod
hinanden; ja selv den meest uberygtede Borgers Dyd kun-
de man da ikke stole paa, forde man ikke kunde vide om
han ikke havde begaaet Forbrydelser som ikke vare an-
givne. Desuden kan man gjerne aabenbare Andres For-
brydelser af retskafne Bevæggrunde. Vel ere Motiver-
ne til en saadan Angivelse problematiske; men dens Form
er dog retlig og dens Følger mere veldædige end skadelige.
Den Maxime at man siger det Onde om en Anden, som
denne virkelig er skyldig i, kan meget gjerne qvalifiere-
sig til Almeengyldighed, og indeholder tillige noget af skrok-
kende for Forbryderen. At man ikke man bebreide

en Anden en ethisk Pligts Overtrædelse er nogle rigtigt.
Staten kan gjerne straffe den, som paa en usømmelig Maa-
de bebreider den Anden physiske Ufuldkommenheder; thi foruden
at dette røber en uædel Tænkemaade, kan det og let give An-
ledning til Selvtægt, hvis ikke Staten straffede sligt.
Man kan ikke siges at være juridisk forpligtet til ikke at krænke
en Afdødes Ære; thi Retsbegrebet foren sætter Begrebet om
Samfund, efter at flere Personer saaledes existere ved Siden
af hinanden, at det er dem physisk muligt at virke paa hin-
anden. Men i saadant Forhold staaer man ikke til den
Afdøde. Retsforholdet er heller ikke noget intelligibelt
Forhold; thi dets Basis den udvortes Frihed hører hjemme
i Sandseverdenen. Efter Forfatterens Deduction paa Ag-
telsesretten, kunde det i det mindste ikke ansees retstridigt
at krænke Afdødes Agtelse; thi derved indskrænkes dog ikke
deres frie Virksomhed. Denne Meening vilde og gjøre al Hi-
storie umulig; thi da maatte enhver Historieskriver, som ikke
kunde bevise, hvad han havde skrevet, ansees for Injuriant.
At krænke Afdødes Agtelse røber vel en umoralsk Tænke-
maade, men er ikke retstridig.

§ 64.

Religionsudøvelsen maa være saadan at man ikke derved gjø-
Indgreb i Andres Lovlige Frihed. Dette kan ken enten umid-
delbart f. Ex. ved at udbrede Religionsbegreber, som høre
Ringeagt imod Lovene, eller hvorved man søgte at undergra-
ve Retsbegreberne.

Meddelelses Friheden har et slags Hellighed frem for Nø-
ringsfriheden; thi denne er mere modificeret og taaler
langt flere Indskrænkninger f. Ex. ved Eiendoms Indfør-
sel. Den oprindelige eller medfødte Frihed deles bedre
i 1. Meddelelsesfriheden der indbefatter baade Tale- og
Skrivefriheden, samt Religionsfrihed, og som var et Mid-
del til den fornuftige Naturs Uddannelse, og 2. Nørings-
friheden, der angik den sandselige Naturs Vedligeholdel-
se. Under Nøringsfriheden burde da vore Handlet om
det oprindelige Fellesskab, hvortil igjen Eiendomstheorien
maatte knyttes. Rigtigere deles maaske Friheden
i Almindelighed i 1. Frihed for vor Person s. Uafhængig-
hed af andres umiddelbare Paavirkning paa vort physi-
ske Legeme, saa at enhver Modification i samme kun har
sin Grund i vor egen frie Beslutning, og 2. Frihed for
vore Handlinger s. uforstyrret Indflydelse paa den ud-
vortes Verden, saa at vi uhindret kunne frembringe
en Effect i samme, der fuldkommen svarer til vort Hie-
med. Udi den første indbefattes da yttringsfriheden
og under den sidste Nøringsfriheden; der gives derfor
egentlig ikke nogen speciel Ret til yttrings eller Nørings-
frihed, thi disse ere Dele af Friheden i Almindelighed, og
at jeg bruger mit Legeme som Redskab til at meddele
andre mine Begreber, eller en vis ting, som Middel til

mit physiske Livs Vedligeholdelse, er noget ganske tilfældigt, hvis jeg havde havt et andet Øiemed med samme Ting, eller havde frembragt en anden Bestemmelse i mit Legeme, maatte man dog ikke hindre mig; thi skal overhoved være frie. —

§ 66.

Grundin til den juridiske Lighed er alles fælleds Fornuftighed, men denne hæves ikke ved den udvortes physiske Ulighed. Ligheden kan deles i den materielle og formelle. Den første bestaaer i, at alle virkelig besidde lige Rettighed; den anden i at have Adgang til Lige Ret, Rettigheders Erhvervelse, under Lige Betingelser. Den første finder Sted i den medfødte Naturstand; den sidste i den hypothetiske. I Staten finder ikkun den formelle Sted. Den ophæves ikke derved, at den ene kan erhverve tilfældige Fortrin fremfor den anden ved Lykkens Gunst, f. Ex. ved in testat. Arv; thi ab intestat. Lovgivningen, hvorefter han har arvet, er givet i Faveur af enhver der kommer i hans Stilling, og tager ikke Hensyn til noget enkelt Individ. —

§ 67.

Ting ere enten metaphysiske eller juridiske. Ved de første tænkes alt saavel virkeligt, som muligt, ved de sidste ikke alleene det som existerer uden for os i Rummet, men og saa facta.

§ 68.

De Mennesker som ere berøvede Fornuftens Brug enten ganske eller for en Deel maae behandles som mulige Subjecter, andre deremod som virkelige Subjecter for Friheden. —

Forfatteren taler om Retspligter mod sig selv; men saadanne
være modsigende; thi Retspligterne maae udledes af Retsloven;
men denne fordrer kun, at man ikke skal end skrænke andres
Frihed, og desuden kan man ej tvinge sig selv til noget.

Det er en ubetinget Pligt, ikke at skille sig selv ved Livet,
men at vedligeholde det kun en betinget. Den ethiske Grund
mod Selvmord er den, at saasnart man i sin Person frem-
stiller Formuften, saa maae man og tillægge Livet et ein-
dommeligt Værd, og altsaa ej vilkaarligen til intet gjøre
det. Den som derimod ifølge Pligt udsætter sit Liv for Fare,
han har ikke Villie at berøve sig Livet, men han har den
Villie at opfylde sin Pligt. Det er ej tænkeligt, at der
skulde gives nogen Straf for Selvmorderen, som jo ramme-
de hans uskyldige Familie. Attenteret Selvmord bør ej
straffes i Staten, da Straffen vilde gjøre den Attenderede
end mere kjed af Livet, og den eneste Straf hvorved et nyt
Attentat kunde forebygges, som Fængselstraf paa Livs-
tid, vilde være for haard mod Forbrydelsens Størrelse.
Enhver Deel af Legemet man betragtes Ligesom hele
Legemet, som et Organ for Pligtens Tværksættelse; ved
at Lemleste sig, vil man altsaa gjøre sig mindre begvem
til at opfylde sin Bestemmelse. Forfatterens Meninger
at nogle Pligter refererer sig til Menneskets animalske
andre til dets moralske Natur. Derimod kan man

ikke have Pligter, hvis Aarsag ligger i den blot sandselige Natur.

§ 71.

Dette Raisonnement er mere ethisk end juridisk og naar man antager dette Fundament for Agtelsesretten, saa synes heraf endog at kunne udledes Ret til positiv Agtelse. —

§ 74.

Det formelle Retsprincip kan og saa udtrykkes saaledes: „Handl efter saadanne Maximer, som du kan ville ophøiede til almindelige udvortes Love." Forskjellen mellem det subjective Moral-Princip og Retsprincip bestaaer deri, at dette er langt mere begrændset end hint; thi det ene byder, at behandle alle andre som Diemeder: det andet blot ikke at behandle dem som Midler. Ved Retsprincip tilføies og saa: brug ikke udvortes etc.: Moralprincipet angaaer baade os selv og andre, Retsprincipet kun andre. —

Den Hypothetiske Retslære.

§ 74.

Forfatteren har ej iagttaget den Logiske Regel at membra dividentia skal udelukke hinanden i henseende til Inddelingen af de juridiske Facta, hvorved Hypothetiske Rettigheder kan stiftes saaledes udelukkes ikke Eiendoms Indførsel, Forbund, siden man ved Forbund og saa kan erhverve Eiendom. I stedet for Eiendoms Indførsel burde derfor staaet Bemægtigelse, som den ogrindelige Erhvervelsesmaade. Dernæst udelukker ej Forbund og Selskab hinanden; thi uagtet visse Selskaber ikke stiftes

kan begjaaret kaldes Alles som Ingens, da ere nemlig Alles med
Hensyn til den øieblikkelige Brug, men Ingens i Hensende til
Proprietaten.

§ 77.

Den Brug som finder Sted i det ogrindelige Felleds Kab be-
staaer dere, at man kan bruge in Ting fra det Øieblik man
behøver den, men ikke longere. Det ogrindelige Felleds Kab
kan derfor ej bestaae med det Menneskelige Kjøns Vedvaren-
hed, da man derved sættes ud af Stand til at sørge for Fremtiden.

§ 78.

Adkomst er en Muligheds grund til at erhverve. Erhvervelses-
maade derimod, den Action hvorved hun Muligheds grund gaaer
over til en virkelig Erhvervelse. Undertiden begrunder et
factum den Ret, som der erhverves ved et paafølgende, og da
er det en Adkomst, og det andet Erhvervelsesmaade, f. Ex.
Kjøbecontractens Udstedelse giver kun en Adkomst til Tingen;
Eiendom erhverves derimod først ved det ifølge denne Kjøbecon-
tract udstedte Skiødes Tinglyrning. Ved den lovlige Ad-
komst forstaaes den hvorved man virkelig kan erhverve Tingen
f. Ex. en Kjøbecontract paa en fast Eiendom, der er indgaaet
med den virkelige Eier. Ved den retmæssige den hvorved
man ikke virkelig kan erhverve Tingen, men kun dens Be-
siddelse, saalænge indtil Tingen af Eieren vindiceres, f. Ex.
dersom hun Kjøbecontract bona fide var indgaaet med en,
som ikke var Eier. Ved den lovlige Erhvervelsesmaade
forstaaes den Handling, hvorved man virkelig erhverver

Tingens Besiddelse, f. Ex. den der bona fide kjøber af en Tyv
har justus modus acquirendi. Til titulus justus udfordres en
Handling, der i sin udvortes Form congruerer Lovene, altsaa
en Lovmæssig Handling. titulus injustus er ingen titulus.
Ordet titulus bør egentlig forklares paa en historisk Maade
siden det er en Terminologie, som Kommerce brugte. De
vilde nemlig, at naar man skulde erhverve ved Concession
den blotte traditio ej skulde være nok, men de spurgte tillige
paa hvad Maade (quo titulo) Tingen var overleveret. f. Ex.
pro emto, pro comodato, pro dominio, pro o. s. v.
Titulus kan derfor ikke kaldes Lovene og dens Betingelser;
Lovene er nemlig propositio major, factum, propositio mi-
nor, men den blotte propositio major uden minor har ingen
Betydning: Hvor Erhvervelsen skeer ved en og samme Hand-
ling, der er ingen Forskjel mellem titulus og modus acqui-
rendi. —

§ 19.

Forfatteren synes med Hensyn til den udvortes Handling, hvorved
Besiddelses tagelsen skeer, at modsige sig selv, i det han først
antager, at denne Handling skal komme til, for at tilkjende-
give den Bemægtigendes Villie at gjøre Tingen til sin, og
følgelig man den være af den Natur, at den og virkelig til-
kjendegiver dette, og dernæst Længere nede seger, at man
og sin ved vilkaarlige Tegn, f. Ex. ved ablatio og inclusio
kan bemægtige sig en Ting. Dersom der behøvedes mere end
den blot udvortes tilkjendegivne Villie, at man vilde have

Tingen som sin, til at bemogtige sig en Ting, saa var Schmaltz-
Theorie rigtig; thi Forarbeidning er det ene te Tegn, hvorved
jeg kan tilkiendigive min Villie at ville have Tingen som
min, siden der da er noget ved Tingen som er mit, nemlig
Formen. De øvrige af Forfatteren anførte Tegn tilkjende-
give ikke oprindeligen nødvendigvis min Villie at ville ha-
ve Tingen som min, men ikkun efter foregaaende Aftale.
Schmaltz er og saa skjøndt urigtig mere Anseqvent end For-
fatterens, der Leder Eiendomsretten beroe paa den blotte
Bemogtigelse; thi ved at erklære at Tingen kal være min
Blot som Naturproduct, uden at jeg forarbeider den, faaer
jeg ikke mere Ret til Tingen end enhver anden, der paa
samme Grund kan bemogtige sig den; ved at forarbeide den
faaer man derimod et Slags Ret til den, som Frugten af
Hans Arbeide, hvilket enhver, der vilde bemogtige sig Tin-
gen, vilde beröve mig. Dette gjelder og om faste Eiendom-
me: den som opgløier et Stykke Jord har med det samme faaet
Ret til det, saalænge han vedbliver at forarbeide det; thi da
er det ikke Længere et raat Naturproduct, men Frugten af
hans Arbeide som han er berettiget til: den som derimod ind-
hegner et Stykke Jord uden at bearbeide det, har ingen Ret
dertil, siden man meget gjerne kan benytte sig af dette Jord-
stykke som et raat Naturproduct, naar man kun ikke skader hans
Hegn. —

§ 80.

At sætte sig i udelukkende Besiddelse af det som er Ingens

kan ikke kaldes en lovlig handling; thi uagtet tingene oprindelig
vis ere Ingens i henseende til Eiendomsretten, saa have dog
alle lige Adgang til deres Brug, og følgelig bør man ikke tilegne
sig dem paa en Maade, hvorved man udelukker andre.
Men vilkaarlige Villie? at ville have tingen som min? kan
ikke berøve Andre deres Brugsret, og følgelig kan Eiendom
heller ikke erhverves ved den blotte Bemægtigelse.
Paa denne Maade kunde Een blive Eier af Alt naar
han kun tilkjendegiver sin Villie, førend Nogen kom
hem i Forkjøbet; thi Villien kan strokke sig i det
Uendelige. Derimod er dette ikke tilfoldet efter Smaltz-
Theorie; thi Specification kan kun strokke sig til visse
ting. —

§ 82.

Ikke den virkelige physiske Trang, men den mulige kunde
man sken bestemme Grondsætne for Erhvers Eiendoms-
ret; thi alt hvad man aldrig kunde trænge til, behøvede
man ingen Eiendomsret over, men Ret over det som man
engang kunde bruge, skjøndt man ej for Øieblikket
brugte det. —

§ 83.

Forudn Schmaltz har og sen Locke og Rauhau havt denne
Mening. Denne sidste mener ingenlunde, at ingen Eien-
domsret kan finde Sted, men forsvarer Specification som
den Handling, der begrunder Eiendomsretten. Det er

uregtigt hvad Forfatteren anfører, at Ren ved at forandre en
Tings Form skulde kunne berøve Eieren den, hvilket Schmaltz
heller ikke antog; thi ved at forandre den Tings Form, som en
Anden tilforn allerede havde faaet, gjorde man netop Indgreb
i hans Eiendomsret. Specificationes Sy temet er kortelig dette.
Det er absurd at antage, at den blotte tilkjendegivelse af min
ensidige Villie, skulde paalægge Andre en Forpligtelse, at
altsaa ingen man bruge en Ting, forde jeg vil den skal være
min og tilkjendegiver Andre denne min Villie; thi saaledes
kunde man blive Eier af alle Ting, blot ved at udtale det
Ord: "Jeg vil have Alt", naar kun ingen var kommen om
i Forkjøbet. Man kan ikke herimod indvende, at disse Ord
kunde ikke alle høre, og at derfor udfordredes et factum som
viste alle denne min Villie. thi intet factum kunde have
denne Virkning, uden det var et ved Forarbeidning paatrykket
Tegn; men saaledes var Eiendom netop erhvervet ved
Forarbeidning; Da man saaledes ikke kan grunde Eien-
dom paa den blotte Bemægtigelse, saa antage vi, at Eien-
domsrettens Erhvervelse man søges deri, at man har giret
det raa Materieprodukt en nye Form, og da i det mind-
ste Formen mat Arbeide; den som nu vil tage Tingen, tog
og saa Formen, og berøvede mig altsaa min Eiendom.
Schmaltz har derimod aldrig antaget den Mening Forfat. til-
lægger ham, at man ved Bearbeidning kunde blive Eier af
en andens Ting, thi dette vilde og modsige hans Theorie; men

Jeres Mening er, blot den, at man taber sin Kjendsgjerning, naar enhver, saasnart dennes ved en Handelsmand sin Ven, ikke ser sig i Stand til at betale sin Gjæld. Thi den, der ikke længere nyder nogen Tillid, kan ikke længe bestaa. Med Skjønhed siger Ovid om Penge, at den som spredes ud, den samles ind igjen, og med Rette, thi den, som ligger, er ikke Penge, at en Handling, der kun har sin Grund i en urigtig Opfattelse af Sagen, skal ikke kunne ophæves, saasnart den ikke længere har sin Grund, er ikke, saavidt jeg kan se, let at forstaa. Jeg skal nu gaa over til at betragte Spørgsmaalet fra en anden Side, nemlig Spørgsmaalet om Pengenes Beskaffenhed, og da vil det vise sig, at Penge ikke er Penge, naar de ikke har den Egenskab, som gjør dem til Penge, nemlig Tillid. —

§ 84.

Tidligere er der i denne Bog gjort Rede for, at Penge ikke er Penge, naar de ikke har den Egenskab, som gjør dem til Penge, nemlig Tillid, og at Penge ikke er Penge, naar de ikke har den Egenskab, som gjør dem til Penge, nemlig Tillid, er ikke let at forstaa, naar man ikke ved, at Penge ikke er Penge, naar de ikke har den Egenskab, som gjør dem til Penge, nemlig Tillid. Det er derfor nødvendigt, at jeg gjør Rede for, hvad jeg forstaar ved Penge, naar de ikke har den Egenskab, som gjør dem til Penge, nemlig Tillid, og det vil jeg gjøre i det følgende. Penge er ikke Penge, naar de ikke har den Egenskab, som gjør dem til Penge, nemlig Tillid, og det er ikke let at forstaa, naar man ikke ved, at Penge ikke er Penge, naar de ikke har den Egenskab, som gjør dem til Penge, nemlig Tillid

en anden Maade stiftes, end ved en almindelig Forening, hvorved
man uddeelte Tingen blandt alle, saa at enhver fik udelukkende
Raadighed over nogle Ting, paa det Vilkaar, at han skulde remun-
dere paa sin oprindelige Brugsret til Alt. /: Thi Retsloven er
kun formel :/ den angiver kun Formen for den udvortes
Brug af Tingene, men ikke Brugens Materie :/ hvilke bestem-
te Ting enhver for sig kan bruge, uden at gjøre Indgreb an-
dres Frihed. Hertil udfordres en vilkaarlig Forening mel-
lem alle, hvorved enhver tildeles visse bestemte Gjenstan-
de som hans, imod at han opgiver sin Ret til den hele øvrige
Verden. Ethvert ensidigt Forsøg paa at bestemme Omfan-
get af sin udvortes Frihed er ulovligt; thi farde jeg vel at
× disse bestemte Gjenstande for min udvortes Frihed, derfor
forpligtes ikke andre til at respectere den som saadan, siden
de have en ligesaa stor oprindelig Ret til dem. Kun ved deres
frie Beslutning at alle ville opgive deres oprindelige Ret til
at føre sig disse Ting til Nytte, altsaa ved deres frie Erkjendel-
se af mit Valg blive de mine. Der udfordres altsaa til Eien-
doms Indførsel en felles Forening imellem Alle, hvorved en-
hver Enkelt volger visse Ting som sine, og alle andre godvil-
lig erkjende hans Valg, under den Betingelse, at han skal op-
give sin Ret til alt øvrigt. /: Men da en saadan almindelig
Forening ikke vel kan finde Sted, men der dog imidlertid gives
en Tilstand, hvori Eiendom allerede er indført, saa maa man
respectere denne Tilstand, for dog saavidt muligt at opfylde

Fornuftens Fordring angaaende Eiendoms Indførsel. Det her
derimod ikke voret Fichtes Mening, at der skulde være foregaa-
et nogen virkelig empirisk Forening, men har kun fremstillet
en almindelig Forening, som den eneste fornuftige Maade
hvorpaa Eiendom kunde indføres. Forfr. Indvending, at man
da maatte bevise dette Forbund som et historisk Datum, her
altsaa ingen Betydning; thi her paastaaes ikke at dette
Forbund de facto skal være indgaaet, men det er blot
ideelt: i Naturretten spørges der overalt ikke om, hvad
der skeer, men om hvad der bør skee. Man raisonnerer
nemlig saaledes. Uden Eiendom kan Mennesket aldrig op-
naae sin Bestemmelse; Fornuften fordrer altsaa, at
der skal være Eiendom; Men spørges nu, hvorledes vil da
Fornuften, at Eiendom skal indføres, saa svares herpaa, at
da alle have lige Adgang til Tingenes Brug, og min eensidige
Villie at ville tilegne mig en Ting paa en udelukkende Maade
i. som Eiendom, ikke kan berøve Andre deres Brugsret, saa
maa Fornuften ville, at alle træde sammen i et Forbund,
hvorved de opgive deres oprindelige Ret til Alt, imod at de
ved en almindelig Fordeling af Tingene erhverve udelukken-
de Ret til dem, som den tilkjendte. Men da det nu er
umuligt, at Eiendom paa denne Maade kan indføres, siden
ikke alle saaledes kan komme sammen, og Fornuften dog
vil at der skal være Eiendom, og der i Staten gives en Til-
stand, hvori allerede Eiendom er indført, saa maa man og
respectere Status in quo, for dog saavidt at opfylde Fornuftens

Nu synes det vel at man herimod kan indvende, at det hele
Raisonnement er ganske unyttigt, siden det dog aldrig kan reale-
seres, men her tager man virkelig Feil, thi naar der spør-
ges om Eiendomsrettens Grundser, saa maa disse bestemmes saa-
ledes som Formuften vil at de skulle være bestemte ved hiint
Forbund. Denne Deduction om Eiendomsretten er fuldkom-
men overeensstemmende med den Forfatteren efter Kant bru-
ger om Staten, og de samme Indvendinger lade sig gjøre med
begge og gjendrives paa samme Maade. De practiske Følger af
denne og Forfatterens Theorie ere og ganske forskjellige, thi naar
min Eiendomsret begrundes ved min engang udvortes tilkjende
givne Villie og jeg altsaa er Eier af en Ting, blot forde jeg en-
gang vilde være det, saa bliver Eiendomsretten noget absolut,
som man ikke siden under nogen Omstændighed kan berøves, og
man kan da raade over sin Eiendom saaledes som man selv finder
forgodt. Saaledes kunde der ikke være noget imod at Eieren
fastsatte, at Tingen efter hans Død skulde være Ingens; ja efter
denne Theorie kunde man endog faae Eiendomsret til Alt. Det
vilde da staae i den afdøde Eiers Magt ganske at berøve den
levende Verden Tingenes Brug. Naar derimod Eiendoms-
retten begrundes ved en Fordeling, hvorved man afstod sin Ret
til Alt, for at faae udelukkende Ret til visse Ting, som man
kunde kalde sine, vil og Eiendomsretten, da den blot var indført
for at fremme den almindelige frie Virksomhed, og saa ophøre
saasaart det strider imod denne; thi det Betingede man veg-
for Betingelsen.

§ 86.

Den intelligible Besiddelse er egentlig Eiendom. Kant vilde have udtrykt sig mere adæqvat, naar han havde sagt, at dersom der gives Ting, som skulde være Ingens, saa vilde man af den Grund indskrænke Friheden ved Friheds-loven selv, forde Tingene, som herrelose ig kunde befordre Friheden saa meget, som naar de vare i Eiendom. Den Maxime prior tempore potior jure kunde man ikke ved sin eensidige Villie paalægge. Andre at antage, men da den er grundet i en Formuftlov, saa er den og almeengjeldende, kjendt den først i Staten kan blive og høiet til en virkelig udvortes Lov.

§ 87. vid. Ørsteds Syst. II. 3 D. Pag. 143.

Ved at tilstaae nogen Eiendom over Eens res inexhausti usus vilde dennes Frihed ikke udvides, andres derimod betydelig indskrænkes. Objectet for Rettighederne ere enten legemlige Ting i saadanne, som opfylde Rummet med Uigjennemtrængelighed eller facta. De sidste kan ikke benægtiges, men præsteres enten paa Grund af foregaaende Convention eller

Forfatterens Idee om Eiendomsretten over Luftcollonner og Lys-Straaler er en Chimaire; han synes at have antaget dette for derved at kunne bevise, at man er berettiget til at forbyde andre at bygge ud over ens Grund, uden at Bygningen berører Jordfladen; men dette kan man gjerne forbyde Naboerne, forde man ikke er Eier over den Luftcollonne, som hviler over Eens Mark, thi Markens Eier er berettiget til, at opføre en Bygning paa det Sted hvorudover Naboen har bygget, og hvor vilde han ved denne Handling blive hindret.

Indelningen i Jagt og Fiskeri er mere gjort efter den nuværende, end den gamle Herredsinddeling; thi Amtsgrænserne af 1793 følger i det Hele den gamle Jagt.

§88.

Forfatterens Inddeling af Hjorte-Arterne i ikke at forbedre. Hjorte-Arterne ere mere talrige, end han angiver. Hvad han kalder Elen, er nemlig ikke andet end den gamle Elg, som man endnu ikke har udryddet. Elgen er mere almindelig, end Forfatteren synes at tro. Elgkalven er lysebrun, Elgkoen mørkebrun og Elgtyren sortebrun. Elgkoen er mindre end Elgtyren, og Elgkalven er mindre end Elgkoen. Elgtyren er ikke saa høi, som Forfatteren angiver, men den er meget stærk og kraftig. Elgkoen er ikke saa stærk, men den er meget hurtig. Elgkalven er ikke saa stærk, men den er meget hurtig. Elgkalven er ikke saa stærk, men den er meget hurtig. Elgkalven

§ 89.

De vilde Dyr, ~~maa~~ betragtes som res jacentes. Det vil have Indflydelse paa de criminelle Love fra hvad Synspunct man betragter de vilde Dyr; the antager man, at Grundeierne tillige er Eier over de vilde Dyr som befinde sig paa hans Grund, maa man og anse den som jager paa en andens Grund, som Tyv. Betragter man derimod Dyrene som res jacentes, saa gjør den der jager paa Eens Grund kun Indgreb i Grundeierens udelukkende Ret til at bringe disse Dyr under sin Eiendomsret.

§ 90.

Den som er berettiget til at grave i en andens Grund, og der finder en Skat, synes at have Pretention paa det Fundne, som prima causa til at det blev fundet. I Naturstanden kan der kun være Spørgsmaal om privat Bekjendtgjørelse. Man kan kun derfor paalægge Finderen ej at Lægge Dølgsmaal paa slige Ting.

§ 92.

Den ~~intelligible~~ intellectuelle Deling bestaaer i, at man deler Rettigheden selv, og ikke Retsgjenstanden; den physiske Deel derimod er et Stykke af Eiendomsgjenstanden.

§ 93.

Over Substantser i metaphysisk Forstand kun man ikke disponere; the Materiens Qvantitet bliver stedse den samme, da det ej er muligt at gjøre noget til intet, men Raadigheden over samme bestaaer kun i en Afbetjening af den. Men denne Afbetjening af ~~ae~~ eigens Substants har og saa usus fructuarius; Forfatterens Definition kan derfor ikke bifaldes. Afhændelsesretten kan ikke siges at være det vesentlige ved Proprietet; the en

Laantager kan og have Ret til at afstaae den ham tilstaaede Brug af de Laante Ting. Saaledes har og Leietageren Ret til at afhænde, saasnart han har betinget sig Frencleie; men vil man indvende Hermod, at dette dog egentlig ikke er Afhændelse af Eiendomsret, og at Ordet "afhænde" skal betyde Afhændelse af Eiendomsretten, saa begaaer man en circulus in demonstrando o det man gjør Afhændelse af Eiendomsretten til et Criterium paa samme.

Den caracteristiske Forskjel mellem Brugs og Frugtsret og Proprietet bestaaer deri, at den sidste er noget permanent, den første derimod noget temporairt; thi tænker man sig Brugs og Frugtsretten for bestandig afsondret fra Eiendomsretten, saa havde Brugs og Frugtshaveren og saa endeel af Proprieteten i en Deel af Raadighaden over Tingens væsentlige Forhold. Proprietet er en permanent Ret til at raade over Tingens væsentlige Retsforhold. Brugsret en temporair Ret til at raade over Tingens Brug; Frugtsret for dens Frugter. Renterne frembringes ikke af Capitalen ved en physisk Operation, men ved et negotium juris; de kaldes derfor fructus civiles. —

§ 94.

Undereiendommen er ofte betydeligere end Overeiendommen.

§ 95.

Det første af de af Forfatteren brugte Argumenter for at bevise, at der ikke gives nogen uskyldig Nyttesret, indeholder en petitio principii (: en Forudsætning af hvad der skulde bevises :); thi det skal bevises at Eierens Pligt at tjene Andre med sin Eiendom netop da vedbliver at være ufuldkommen, naar den Nytte andre vilde have deraf er absolut uskadelig. At Eieren bedre end nogen anden kan bedømme

Brugens Uskadelighed, viser kun, at man til den Brug, som er
relativ uskadelig, for 7 man have Eierens Samtykke; er Brugen
derimod absolut 2: under enhver Omstændighed uskadelig, kan lige-
saavel enhver anden, som Eieren bedømme dens Uskadelighed, f. Ex.
at gane over en Mark hvor der er Vei, at seile gjennem en Flod
o. s. v. Forfat. begaaer en circulus demonstrando ved at beviise
Nødrettens Ugyldighed deraf, at man ved at gjøre Indgreb i
Eens Eiendomsret, for at frelse sit Liv, krænker en fuldkom-
men Pligt, som forudsætter altsaa at Eierens Eiendomsret i det-
te Tilfælde endnu ved varer relativ til den, som ved frelse sit
Liv ved et Nødtyverie, eller at Eiendomsretten strækker sig
udover denne Grændse, hvilket netop skulde beviises. Da min
Agtelse for Eiendoms-tilstanden juridisk er betinget deraf at
den, som en Betingelse for en mulig, med Retsloven over-
eens stemmende Brug af Tingene, er indført for at befordre
Felleds Frihed, saa er jeg kun forpligtet til at respectere
denne Tilstand forsaavidt den ikke strider imod hint Øiemed
men da nu Nødretten forudsætter at jeg, ved at respectere
Andres Eiendomsret, vilde tilintetgjøre Betingelsen for min
hele frie Tilværelse, 2: Livet, saa er det mig i dette Tilfælde
moralsk umuligt at respectere Eiendomsretten, efter som
Grunden bortfalder, bortfalder og det begrundede. Men uag-
tet Nødretten saaledes undertiden kan beføie os til at gjøre
Indgreb i andres Eiendomsret, saa bør man dog, saavidt mu-
ligt, sidde give Erstatning, thi Fornuften fordrer dog at
Eiendom, som en Betingelse for den udvortes Freheds Ud-
øvelse, man være hellig og kun indskrænkes der, hvor den
høieste Nødvendighed fordrer det: den vil derfor at endskjønt

man i visse Tilfælde kan undgaae at indskrænke Eiendomsrettens Form, man dog skal søge at tilveiebringe den samme Materie. I en vel indrettet Stat vil Nødretten kun sjelden kunne anvendes, end skjønt og saa der kan indtræffe Tilfælde, hvor den man anvendes f. Ex. Hungersnød, Beleiring, etc.

§ 96.

Kommerne definerte Servitus ved at den var en Ret i en Andens Ting, paa Grund af hvilken dens Eier maatte, til den Ret havendes Fordeel taale eller undlade visse Gjerninger. De meente, at Servitus blot bestod in patiendo vel emittendo ✗ men ingenlunde in faciendo ‡. De ansaae nemlig den Servitus, paa Grund af hvilken man kunde fordre at en skulde gjøre noget som en Rettighed man havde mod denne Person og ej som Servitut. Begrebet om Servituter er vilkaarligt, og man kan derfor antage hvilket man vil. Ved de personlige Servitutter incorporerer eller begrunder Forpligtelser Tingen, men Rettigheden er Person, i det nemlig denne Person har denne Rettighed og ingen anden. Ved de reelle Servitutter incorporeres Forpligtelsen en Ting og Rettighederne en Anden, saaledes at enhver Eier af denne Ting er berettiget til en saadan Fordring. Ret i Tingen man ansees for fordeelagtigere end Ret til Tingen, forde der kan tvivles om Personernes Vederhoftighed. Det eneste Tilfælde hvore dette ej skulde gjelde maatte være, naar Tingen, hvori man havde en Ret var deterioreret. Naar en Servitus bestaaer i at gjøre noget, saa er man ej allene forpligtet til ikke at bruge sin Eiendom paa en vis Maade; men til at foretage en positiv Handling udenfor Eiendommen, som man endog maatte præstere, omendskjønt man ganske vilde nedlægge Brugen af sin

✗ at undlade eller taale noget.

‡ i Handling.

Eiendom. Dette var Grunden til at Kommerne ej vilde at Servitus skulde bestaae in faciendo. —

§ 97.

Besiddelse er et saadant Forhold, hvore det er physisk muligt at kunne disponere over en Ting. Eiendom er derimod det Forhold, hvore denne Disposition er retlig mulig. —

§ 98.

Enhver svigagtig Besiddelse er egentlig og saa qvalificeret. Det eneste Tilfælde, som skulde gjøre Undtagelse herfra, maatte være, naar man erhvervede en Ting titulo justo, og bona fide, men heden fik at vide at den tilhørte en anden, og da vedblev at besidde den. Forskjellen mellem jus possessionis og jus possidendi bestaaer deri, at Besiddelse er Fundamentet for den første Ret, men Objectet for den sidste. jus possessionis foranlediger at Dominium putativum hvorved Besiddelsen præsumeres at være Tingens Eier. Aarsagen hvorfor Besidderen af en Ting, snarere præsumeres for denne Tings Eier end enhver anden, som gjør Fordring paa samme, grunder sig i principium rationis, eller at ingen Ting skeer uden Aarsag, thi den som fordrer Tingen Besidderen fratager, forlanger at Øvrigheden skal foretage en positiv Handling; men da intet skeer uden Grund, kan denne Handling ikke heller gaae for sig førend han har bevisligjort sin Eiendomsret, men saalænge dette ikke er skeed maa Besidderen ansees som Eier. Efter Forf. Theorie ansees Eiendomsret som en Ret d. Tingen, paa Grund af hvilken man kan fordre sin Ting tilbage, hvor man end finder den. Det synes og saa som man kunde fordre sin Ting tilbage af den troskyldige Besidder paa den Grund, at man ej kan overdrage en større Ret i en Ting end man selv har; da nu altsaa den som overdrog den troskyldige

Besiddelses Ret.

Eierens Ret til virkelig at besidde sin Ting.

Formeentlig Eiendoms Ret.

Ørsteds Sigt. d. pag 171.

Tingen, og havde Fiendomsret til denne, kan følgelig denne ej heller have det
Men i den af Anmærkningen af Kant gjorte Undtagelse ophøves denne
Theorie, og man er da ej længere berettiget til at fordre sin Ting tilbage af
3de Mand, som den der har besiddet Tingen titulo possessionis et optima
fide, men allene af den, som man har anbetroet eller overladt Tingen, og
Fiendomsret ophørte da at være en Ret i Tingen. Fieren paaligger det
kun at bevise, at han ingang har været Fier af Tingen, og derpaa skal
Besidderen bevise hvorledes denne Fiendom paa en lovlig Maade er ophørt.

§ 99.

Benævnelserne deperditi og percipiendi maae saaledes adskilles, at ved
de første forstaaes de Frugter, som er oppebaarne, men spildte, ved de sidste
de, som ved tilbørlig Omsorg kunde være blevne oppebaarne. Den svig-
agtige Besidder skal er statte alle Frugter, uden Hensyn til hans inde-
vidnelle Tilstand, men allene med Hensyn til Fierens, thi han bør, som
den der er in fide mala holde Fieren fuldkommen skadesløs. Forskjel-
lem mellem Tilvext og Frugter er den, at den sidste er en Virkning af
en indvortes Kraft, der er underordnet Naturlovgivningen: den før-
ste bevirkes derimod ved en udvortes Kraft, fructificatio bør derfor
ikke ansees som Tilvext, forde ikke nogen nye Ting kommer til min Ting.

§ 101.

Dersom Besidderen skulle have afhændet Tingen, og han er in bona fide
saa har Fieren ingen Tiltale til ham, men maa vindicere sin Ting fra
den nærværende Besidder. Mod possessor bonæ fidei har Fieren kun
en Ret i Tingen, og kan kun derfor fordre sin Ret tilbage; mod mala
fidei possessor har han derimod en Ret til Personen og kan af ham fordre
skadesløsholdelse, forde han er aar og til det Tab han lider.

§ 102.

De nødvendige Omkostninger maa man erstatte, hvad enten de saa ere an-
vendte paa Hovedtingen eller ikke. De nyttige synes man og at burde erstatte

forsamlet af Eiendommen Dersom Sag, grundet i Bord, og man alt saa galdt
tilsagte sig mere end sin Eiendoms Værdi forholdsvis med
sit Bud. Ligbekostninger skal ikke erstattes. Som talte Ting om de
Omkostninger, der ere anvendte paa engelske Sager, skulde de, der anvender paa
Sagførernes Regninger alt for afhandlede. Tilstand til de nødvendige
Omkostninger, som blot ere nødvendige, medregnes til Godtgjørelsen, og
ej saadanne overdrevne paa Eiendom, maae vistnok Hensyn maatte
bøies i mala fide. Den for sit Eiendom og fordre Erstatning for de
Omkostninger, af Eiendom, til Personer som ej havde anvendt dem paa engelske
forskjellige Eiendomme, Ligesaa Grunde der, paa Grund af sin Ret i engelske, Eiendomme
den forskjellige eiendomme tilbage, naar nu saaledes saa allerede nødvendige Udgifter,
maae nu paa Eiendommen forbedre, følgelig dog saaledes, at Erstatningen ikke overstiger
det, som ikke at vinde til en Anden Rede. Den godtroende Besidder maae mala fide, kan
saaledes ingen Erstatning fordre; thi Hensyn til Eiendommens, ikke skal gaae Eiendommens
Gavn og Nytte afgjøres den Erstatning den velkommen kunne, saaledes at Eiendommen
blev i saadanne Forhold.

§ 103.

Det Lod Bestemmelser imidlertid Tvivl og Tvistighed ej ikke gives anvendelse
for Eiendomme, som af en Anden ved forskjellige Tilfælde erhvervet.

§ 104.

Naar en Eiendom eller Ting tilhører flere Eiendomme i Fællesskab, f. Eks.
naar en Gaard, af to Brødre ved Arv og Testamente er kommet til dem i Fællesskab,
saaledes at hver af dem har Ret til Halvdelen af Gaarden, saa kan den ikke Ret
bruges eller forandres af den ene Eiendom uden af den anden, men den ene Eiendom
Eiendom. Den der forbedrer sin egen Ting i strid med ikke nogen Eiendom Ret
negtet, som den af samtlige. Naar to Ting, der tilhører forskjellige Eiendomme
blandes saaledes, at Ejerne af Tilfældet og Sammen af Tilfældet, kan ej gaae anden
maade end sønne, end at den fælles Masse maae deles i forhold til den Andel
enhver havde i den Sammenblandelsen.

§ 105.

Bord bruges og kan om den blotte Besiddelse.

§ 106.

Consensus expressus maae kun med Ord, kan det ved Tegn, Gebærder og Ligesom
gøre det ved tacitus. Det kommer at man i Stedet for sammenhængende Eiendomme Samtykke.

til det som var ham nyttigt, fordi det var uvist om han og saa vilde det, maatte i det Virkelige lide mange Undtagelser ved indtreffende Collisioner. Man er ikke beføiet til at præsumere Eierens Samtykke hvor han kun er ethisk forpligtet.

§ 109.

Forfatteren falder her til Sophisme; thi ingen spørger om Hovd der, hvor Eieren udtrykkelig tilkjendegiver Ophævelse af sin Eiendomsret; Hovd kan allene finde Sted der, naar det er tvivlsomt, om Eieren har opgivet sin Eiendomsret eller ikke. Det formodede Samtykke kan antages enten i pragmatisk eller moralsk Henseende: enten fordi det er Eieren nyttigt at give saadant Samtykke, eller det er hans Pligt; dette sidste er igjen enten ethisk eller juridisk, ligesom det enten er en ufuldkommen eller fuldkommen Pligt at give sit Samtykke. Efter Forfatterens Mening har kun det sidste juridisk Virkning; det synes imidlertid overflødigt, at præsumere Eierens Samtykke for at begrunde en Andens Eiendomsret der, hvor han er fuldkommen forpligtet til at give det, da den blotte fuldkomne Forpligtelse er nok; Man maatte raisonnere saaledes: han bør det, fordi han vil det; og spørges igjen, hvorfor han vil det, bliver Svaret: fordi han bør det. Den sidste Grund ligger altsaa i Forpligtelsen. Imidlertid synes man dog og saa villig at kunne forudsætte Eierens Samtykke i Tilfælde det concurrerer hans Interesse at give det, f. Ex. naar en bort flyttede en Andens Meubler, naar denne Huns Tod Fare for at brende. I Tilfælde af at dette ikke virkeligeskedte, synes han dog at kunne være berettiget til at fordre Erstatning for de anvendte Omkostninger, hvilket og saa Rommer, retten antager.

§ 110.

Kant antager Hovd i Naturstanden, som nødvendig for Eiendoms Sikkerhed. Fornuften fordrer derfor og saa Hovd med Nødvendighed og for saavidt kan den siges at være juris naturalis, skjønt den egentlig kun kan anvendes i Staten af Mangel paa en Bestemt Tidspunct. —

§ 111.

Arv man inddeles 1. i Slægtskabs Arv 2. i testamentarisk Arv. Den sidste igjen i Arv a. efter Testament b. efter Arvepagt.

§ 111.

Forfatt.ns Inddeling af Arver uregtig, thi de 2de første Deele ere contradictorisk modsatte og kan følgelig ikke efter principium exclusum medii interdum contradictoria tillade noget 3de Membrum. Man burde dele Arv i Legitima og voluntaria, og voluntaria igjen i testamentaria & pactitia, ligesom den enten var testamentmæssig eller forbundsmæssig. —

§ 112.

Forældrene ere forpligtede til at forebygge deres Børns physiske eller moralske Elendighed, saavel ved deres Person som ved deres Formue, men fordre Forældrene ophøre at virke for deres Børn ved Døden ved deres Person, kunde de dog bedrage til deres Opdragelse ved deres Formue. Børnene synes altsaa efter Naturretten at have en Ret til deres Forældres Formue, dog kun saavidt denne eller endeel deraf er nødvendig til deres Opdragelse. Man kan ikke ingang egentlig sige, at der paaligger os en ethisk pligt til at efterlade vore Slægtninge noget. En Arvegang er Natur tanden uden Testament kunde ikke tænkes, fordre Slægtskabsgraderne først vilkaarligen man bestemmes, og dersom man vilde grunde Arv paa den Afdødes prosummerede Kjærlighed, saa vilde ikke altid hans Slægtninge blive hans Arvinger, naar det nemlig kunde bevises at han havde baaret større Kjærlighed for en Ubeslægtet.

§ 113.

I Tilfælde at den Afdødes Sameier har forbeholdt sig Ret til at kunne afhende sin Andeel, kan ligesaavel 3de Mand som Sameieren bemægtige sig denne; thi deres Ret grunder sig alleen paa, at de have indgaaet Sameie med den Afdøde, men ikke med nogen anden men denne Ret ophører, naar Tingen kan bemægtiges af en 3de Mand, uden han behøver at indgaae noget Sameie. I dette Tilfælde maa det være Sameieren Ligegyldigt, hvem der er er Sameiet med dem. Overalt saa erhverver Sameieren den tilbageblevne Andeel ikke ved Arv men ved Bemægtigelse.

§ 114.

Den Grund Forf. angiver, hvorfor Staten ej kan bemægtige sig de Afdødes Gods, at Staten ikke tildeelte enhver Borger Sit, kunde uudgaaes derved, at den egen fordeelte saadan Arv paa alle Borgerne, men den egentlige Grund, hvorfor Staten ikke bør handle saaledes, er den, at enhver derved vilde blive

Ligegyldig mod at erhverve sig mere, end han for sin Person be-
hövede; at Videnskabelighed og Fledvilde derved svokkes.
Dersom Forældre efterlod sig opdragne Børn, synes dog Staten at
kunne fordre, at de skulde og saa efterlade disse noget, fordi det
dog vilde være haardt for dem, at de skulde miste deres For-
mue paa Grund af Forældrenes Lunes, som de havde et saa
naturligt Hanbom, forud at at de for Resten ikke ved deres
Opførsel gjøre sig uvordige dertil. —

§ 115.

Et Løfte er nyjenkaldeligt, fordi man ved dette har opvakt en
Forventning hos en Anden, som man ikke kan tilentetgjøre
uden at fornærme ham. Men dette er ikke tilfældet med Testa-
menter, hvorved man ingenlunde opvokker nogen Forvent-
ning hos en Anden; thi dersom Arvingen ved Testamentets
Afslutning skulde være til Tede, er dette dog noget blot acci-
dentelt. Forfatterens Bevisførelse for Testamenters Gyl-
dighed der er grundet paa den Saa stand, at den Lovlige Hand-
ling o Levende Live at testere sin Eiendom, ej kan blive u-
lovlig ved den Omstændighed, at denne Handling først faaer
Retsvirkning efter Arveladerens Død, kan ikke befaldes.
Thi det anførte er ingenlunde nogen Omstændighed eller noget
accidentelt ved Testamentet; men ud gjør Testamentets Ve-
sen selv. Desuden indføres Contracter for at frembringe et
retligt Forhold mellem Menneskene, der i Hensende til
Handel og Vandel er nødvendigt, men dette gjelder ingenlun-
de om Testamenter; derfor maa og saa Erklæringer ved Con-
tracten vedligeholde den forbindende Kraft efter Individets

Død. Ved at gjøre Testamentarisk Frihed til en absolut Ret
vilde man og afstedkomme de største Forvirringer. Man
vilde da kunne saaledes disponere over sin Eiendom at man
kunde erklære denne efter sin Død for Ingens. Ingen kunde
da nogensinde forandre den Afdødes Bestemmelser, og dersom
man ikke vilde underkaste sig disse, kunde ingen tilegne sig
hans Eiendom; men den vilde blive aldeles unyttig. Saaledes
vilde efterhaanden den levende Verden ganske underordnes
den Bortdødes Villie: Eiendomsretten maa desuden tabes
ved Døden, thi alle have oprindeligvis Ret til Alt; denne
Ret ophøver man for at faae bestemt Ret til nogle Ting.
Denne Opgivelse af sin Ret til Alt, er altsaa et Ekvivalent
for sin Ret til Noget, men ved Døden taber man sin
Ret til Alt, følgelig kan man ikke længere præstere det
omtalte Ekvivalent, og taber og saa sin Eiendomsret.
Den anden Bevisførelse for Testamentets Gyldighed,
er derimod feldkommen afgjørende i Henseende til Formen.
De Materien i Arv og Arvegarter er for samme, men For-
men forskjellig, saa gjelde de Indvendinger, som angaae
Materien mod dem begge f. Ex. at Eiendomsretten har
× physiske Grændser, men da, der kun angaae Formen af
Arv gjelde ikke om Arvegarter, f. Ex. at man ikke kan
ikke kan overdrage noget uden Forbund. Denne Indven-
ding har Forfatteren rigtig gjendrevet quoad formam,

man ikke de mindre blever der dog grund materiam det
Spørgsmaal tilbage at bevise: hvorfor Fiendens Løfte er ret-
mæssigt, thi de han ved Døden mister al Fiendom, saa er
følgelig og saa det Løfte hvorved han skjænker noget af sin
Fiendom bort, ved hans Død bleven uefterrettligt, siden
han nu ej Longere har noget at give bort. Denne Ind-
vending lader sig nogle besvare, og det synes derfor ej
som testamentarisk Arv er grundet i Naturretten; Fien-
domsretten ophører ved Døden, fordi man kun har Fien-
domsret under den Betingelse, at man derfor pro-
sterer et Equivalent ved Oppevelsen af sin Ret til
Alt, hvilken Ret man ved Døden taber. Naar man
grunder den testamentariske Frihed i Fiendomsretten
eller i den Ret at man kan gjøre med sin Fiendom hvad
man vil, saa kunde man baade middelbar og umid-
delbar gjøre sin Fiendom ubrugelig for Efterkommeren
i: enten ved at erklære, at den skulde være Ingens eller
ved at tilføie saadanne Vilkaar, som paa Grund af Cider-
nes forandrede Kultur eller af andre Aarsager vare
urimelige eller endog umulige, f. Ex. naar Een i Dan-
mark testerede sin Jord til en Anden paa det Vilkaar,
at han skulde plante Sukkerrør i den, naar en vilde han
læst Spelmoser for sig o. s. v. En anden Sager det, hvor
Staten af politiske Grunde kan bestemme saadan Ret

da det kan interessere denne at Borgerne have Ret til at tæ-
re hvem de vil deres Formue for at opmuntre den til des-
mere Fleid og Vindskibelighed. Dette er derfor et Spørgs-
maal, der har praktisk Nytte, om testamentarisk Arver-
grundet i Naturretten eller ikke, for at man kan ind-
see om Staten ved at paalægge Borgerne Indskrænk-
ning handler uretfordigt eller ikke.

§ 116.

I Naturstanden maatte Legatarierne altid foretrækkes
for Arvingerne, disse tilfalde kun hvad der blivet til-
overs efter at de bestemte Legater ere opfyldte. I den
borgerlige Stand kan man derimod bestemme, at en vis Deel
af Arven altid skal tilfalde Arvingen, og hvis den øvri-
ge Deel er tilstrækkelig til Legaterne Bestridelse,
maa disse Lide en forhoeds mæssig Afkortning. Dette
synes ogsaa at være mere overeensstemmende med Te-
stators Villie. Et Testamente, hvor Arveladeren ej har
sørget for sine umyndige Børn, kan erklæres for ugyl-
digt (§ 102). Arvepacter maa altid foretrækkes for
Testamenter. Dersom Arvepacten er skeedt efter Testa-
mentet, maa dette betragtes som hævet (testament rup-
tum) thi Arvepagten er ugjenkeldelig, Testamentet ikke.
Er den ældre end Testamentet, har dette aldrig havt
nogen Gyldighed. (testamentum nullum.)

§ 117.

Forfatterens Paastand at de Creditorer, som ej i Naturstanden, have forsynet sig med Panteret, mister deres Fordringer er uyttig. I Naturstanden kan man overalt ikke bevise noget Documents Gyldighed; thi naar de nærmeste omkring en Afdød have benyttiget sig hans Formue, som den, der er Ingens, og seden en Anden beviste sin Eiendomsret paa Grund af et Testamente, kunde man paastaae, at han var en Falskeer, at Testamentet var efterskrevet o. s. v. uden at han kunde bevise det modsatte. —

Anden Afdeling.

§ 118.

Beskadigelse hensu strictiori × er enhver Tildragelse hvorved Ens Frihed ikke ulovlig indskrænkes, in hensu strictissimo, × hvorved den ulovlig indskrænkes, og er da injuria hensu lato. Man kunde destingvere mellem den formelle og materielle Tvangsret saaledes, at den første var en Ret, som var forbunden med Befoielse til Tvang, saafremt der gjordes Indgreb i denne. Den anden forudsatte derimod at saadant Indgreb allerede er gjort. Ordet injuria bruges spildan for Laesio, men betyder i Almindelighed Dreformermelser. Naar Tvangsret tages i materiel Betydning, saa er Tvang dens umiddelbare Object, i den formelle Betydning er derimod en vis Raadighed Objectet for Tvangsret

× i indskrænket Forstand.

× i mere indskrænket Forstand.

Enhver Ret er Tvangsret e formel Betydning, siden den kan gjøres gjeldende ved Tvang. —

§ 119.

Den samme Grund Forsvarsretten i Almindelighed har, har og saa Forsvarsretten i Særdelighed: at man nemlig ved at modsætte sig en Handling, der indskrænker den lovlige Frihed, fremmer denne, og altsaa foretager en Handling der er hjemlet i Frihedsloven. Forskjellen mellem Modstandsretten og Præventionsretten er kun relativ; thi begge forudsætter et tilkommende Angreb, men i det første er det nærværende og tilkommende Angreb saa nøie forbundne; at det næsten er nærværende f. Ex. naar een vil nedhugge en anden og denne da gjør Modstand, saa udøver han da Modstandsretten. I Naturstanden gives ingen anden Garantie for, at andre vil respectere vore Rettigheder, end deres gode Villie, for Resten man Styrken afgjøre hvem der har Ret. Derimod er det Statens Pjemed at forene disse 2 Deele med hinanden. —

§ 120.

Forsvarsretten kan vel af Formuften begrendses saaledes, nemlig, at man ved Forsvarsret ej indskrænker en andens Frihed mere end nødvendigt er for at sikkre sin egen, men i Anvendelsen er det umuligt at bestemme dens Grændser; den kuldes derfor bedre jus indefinitum.

Man maa ej udøve sin Forsvarsret ved skjendige Midler,
fordi man derved ophøver al gjensidig Tillid og saaledes
gjør Forlig umuligt. Denne Maxime kunde ingenlunde
taale Almindelighed eller Publicitet, f. Ex. naar et Skib,
efter at det i et Slag havde strøget, siden igjen udøver
Fiendtligheder, thi dersom dette blev almindeligt, vilde
man ikke længere agte dette misgjerede Forlig.
Talionsprincipiet kan ingenlunde være Maalestokken for
Forsvarsretten i henseende til Midlernes Quantitet, thi
den Fornærmede maa have Ret til at forsvare sig saa-
ledes, at han baade for Dieblikket og i Fremtiden kan
være sikker, men ikke vilde man altid opnaae dette
ved at følge Talionsprincipiet. Enhver som fornærmer
tilkjendegiver et Sindelag, som er tilbøieligt til ikke at
respectere Andres Rettigheder, han opvokker derfor hos
den Fornærmede, foruden den paaførte Skade, Frygt
for i Fremtiden at være udsat for Lignende eller man-
ske endog større Fornærmelse. Forsvarsretten be-
rettiger ham derfor ikke alene til at fordre Skaden
erstattet, eller Dieblikket at gjøre Modstand, men og
til at sikkre sig for disse Fornærmelser. Men da den
mulige Fare, som den Fornærmede maa frygte for

altid er uberegnelig, saaledes kan f. Ex. Angreb paa Eien-
dom lade til personlig Mishandling naar man vil mod-
sætte sig, saa kan Midlerne og saa ikke nøie bestem-
mes, hvormed hans Forsvarsret skulde udøves.
Forfatterens Regel excessum committit &c. Lader
sig anvende i Naturstanden, paa Grund af Midler-
nes Ubestemthed. —

§ 121.

Den medfødte Ret man har til at forsvare Andre,
grunder sig paa den Sætning, at den Hindring som
modsættes enhver anden Hindring for den lovlige Fre-
heds Udøvelse, er overeensstemmende med denne og
fremmer den. Man befordrer derved ikke allene det
enkelte Individs Frihed, men Friheden i Almende-
lighed. Contracter kan vel begrunde Rettighe-
der imellem Contrahenterne, men ikke mod nogen
uden for Contracten. —

§ 122.

Den omtalte Tilstand er ikke Anarkie, men Statum.

§ 123.

Naten synes og saa at kunne paabyde Erstatning for
Smerte og Deformitet; billigt synes det i det mindste

til Materien bestemt, men i Henseende til Formen ubestemt, da det man beroe gaa de forskjellige Omstændigheder in facto gaa hvad Maade Erstatningen skal ydes. Restitutio og satisfactio kan og forenes, dersom Fornærmeren har oppebaaret Frugter af Tingen. Forsvarsretten er deri forskjellig fra Nødretten, at den første udøves mod Fornærmeren, den sidste mod den som ikke fornærmer. Erstatningsretten bliver ubestemt i Henseende til Formen, naar Fornærmeren nogter godvillig at ville give Erstatning, og den derfor man søges mind Magt. Dette samme gjelder da om Erstatningsretten, som det er sagt om Forsvarsretten.

§ 125.

Strafferetten tilkommer vel Mennesket i Naturstanden, da ellers al Sikkerhed vilde gaae til Grunde, der som ej de egennyttige Tilbøielighedes tilbageholdes ved Forestillingen om en Lidelse, som var saa stor at den vilde overveie den erholdte Fordeel. Det curaciteristiske i Strafer, at den er en Lidelse, men Grunden for at straffe er den almindelige Sikkerhed. Men Anvendelsen af denne Ret i Naturstanden er ganske precair; thi det maatte overlades til Menneskenes vilkaarlige Villie at afmaale Straffen efter Forbrydelsens Beskaffenhed, og Forbryderne vilde enda blive udsat for en uendelig Straf, i det ej allene den Fornærmede kunde straffe ham, men endog enhver anden, som troede, at den

paalagte Straf ej var stærk nok til at betrygge den almindelige
Sikkerhed for lignende Angreb. Man kan altsaa vel ikke nægte
at der i Naturstanden gives en Strafferet, men denne kan ikke
vel anvendes. Hvad Forfatterens Mening angaaer, at Forsvar
skulde være nok for at sikkre sig, kan denne ikke bifaldes; thi
det er ikke allene Dieblikkets Sikkerhed man søger, men og-
saa at betrygge sig for Fremtiden. Regenten har Ret til
at straffe for at betrygge den offentlige Sikkerhed, men
ingenlunde som den der er sat for at realisere Morallovens
Bud, og forbinde en Lidelse med enhver Forbrydelse; thi
dette vilde være en Retstilegnelse, som ingenlunde tilkom-
mer ham. Strafferetten har et absolut Fundament, nemlig
den Fornuftfordring, at enhver Forbrydelse skal forbindes med
en Lidelse; men paa dette Fundament kan der ikke bygges blandt
Menneskene, fordi Frembringelsen af en saadan forholdsmæssig
Forening imellem den indvortes Vandel og dertil varende
udvortes Kaar, ligger uden for Menneskelige Kræfter. Man
maa derfor begrunde Strafretten paa det relative Fundament
Sikkerheden, og dernæst at Straffelovens, dersom den ej blev anvendt
vilde tabe sin Indflydelse paa den Menneskelige Villie, og altsaa
være ganske overflødig. Fornuften fordrer Sikkerhed (skjøndt
denne først kan realiseres ved Staten.); Sikkerhed fordrer Straff-
lovenes Anvendelse, følgelig gives der vel i Naturstanden en
Strafferet, men den kan ej anvendes fordi enhver bliver Dom-
mer i sin egen Sag. Forf. mener, at Strafferetten ej kan give

i Naturstanden, maar den grundes paa Fornuftfordringen at Lidelse og Skyld skal forenes, forde dette strider mod den juridiske Lighed, men at den kun kan finde Sted i Staten fordi Regenten er Overherre, men paa dette Fundament kan Strafretten Lighedsaaledes bygges i Staten som i Naturstanden, thi Regenten tilkommer ingen saadan Kompetence som han desuden umulig kan udøve. Desuden strider Strafretten ikke imod den oprindelige Lighed; thi denne Ret tilkommer alle Mennesker i lige Grad mod en mulig Fornærmer. Han mener at den ene derved vil blive den andens Dommer, men man dette ikke og saa er tilfældet ved Erstatningsretten? Enhver Ret i Naturstanden maa udøves efter den Ret, havendes eget Skjønnende, og hans gode Villie er den eneste Garantie for, at han ej vil misbruge sin Ret. Forsvarsretten i indskrænket Forstand er ingenlunde tilstrækkelig til at værne om Sikkerheden; thi for det første kunde man ved den blotte Erstatningsret ikke give den, som paaførte Ren et damnum in reparabilo noget Motiv til at afholde sig fra saadanne Forbrydelser, heller ikke ved damnum reparabilo; thi enten høstede han Fordeel eller gav tilbage mere end han tog. Lidelse maa altsaa til for at virke Sikkerhed, dog ej større end den Fordeel der kan høstes af Forbrydelsen. For det andet, Modstandsretten kan kun afværge den overhængende Forbrydelse ikke den tilkommende. Strafret er altsaa en integrerende Deel af Forsvarsretten i vidtløftig Forstand, og denne er tilstrækkelig til at sikre sig. Intet Retsforhold kan bestaae uden Sikkerhed, og denne fordrer som en almindelig Betingelse for dens Existence Straf. Dersom altsaa Naturstanden skal betragtes som et Retsforhold, maa deri gives Strafret. Forbrydernes Forbedring, i det mindste

§ 126.

§ 128.

Tilsagn angaaer noget almindeligt og paadrager derfor ingen Forpligtelse; thi alt hvad der skal ejestere maa være omni modo bestemt; naar man derfor ikke tilkjendegiver quid quantum & quale, kan man ikke forpligtes; men dette er just tilfældet med tilsagn. Ligesom man erklærer sin bestemte Villie for 3de Mand om at ville præstere en Anden noget saa er dette endnu intet Løfte; thi her har man ikke havt Hensigt til at opvække nogen Forventning. —

§ 129.

Den Sætning pacta sunt servanda er dels fornuftgrundet, forsaavidt man ej kan tænke den modsatte som almindeligt uden Modsigelse; thi Hensigten af Løftet, at opvække en Forventning vilde ikke opnaaes naar man ikke vidste, at en saadan Gjørkkelse var uftarretlig; dernæst er samme Sætning juridisk rigtig, forde Forbunder en nødvendig Betingelse for al Frihedsudøvelse; thi ved disse stiftes Retsforhold for Fremtiden, hvorved erhverves det, man under andre Omstændigheder ikke vilde have erhvervet, og som er aldeles nødvendigt. —

§ 130.

Schmalzes Theori er ingenlunde sandan, som den fremsøt-
tes af Forfatteren; han meener blot, at naar een eller
anden af Forbundets Betingelser, af en af Parterne er
opfyldt, man og saa Forbundet have forbindende Kraft.
Den betingede Forladelse taler Schmalz intet om, og det-
te Begreb er overalt ikke contradictorisk, saasnart
man ved Forladelse forstaaer det samme som Afstaaelse
Schmalz meener, at saasnart det er kommet saavidt, at Pro-
missarius i Tillid til det givne Løfte har foretaget eller
efterladt noget han ellers ikke vilde have foretaget eller
efterladt, saa man først Forbundet vore gyldigt, thi da
kan man ikke trøde tilbage uden at forurette ham.

§ 131.

At abstrahere fra al Tidsform for at bevise Forbunds
Gyldighed er en Frihed, som ingenlunde kan tillades.
Kant paastaaer nemlig, at de rene rettige Begreber ej
man forblandes med noget empirisk, hvilket er urigtigt,
da Friheden tvertimod begrøndses af Tiden og Rummet.
Forbunds Gyldighed kan bevises deraf, at Løftet man for-
binde, saalænge indtil det endnu ikke er antaget; det er
derfor urigtigt, at man paastaaer, at den Lovende kan kalde
sit Løfte tilbage igien, naar det endnu ej er antaget.

Ved et givet Løfte tilkjendegiver man, at man i en vis Tid, nemlig indtil Løftet bliver antaget vil være af en vis Sindsstemning: denne Erklæring forbinder derfor og-saa den Lovende i den bestemte Tidsgunst, uanseet at han forandrer sine Tanker. Antages derimod Løftet en-ten slet ikke, eller ej i den bestemte Tidsgunst, da bliver man igjen frie. —

§ 134.

Dersom Loveren ej kan disponere over hvad han har Lo-vet, bør han holde den han har gjort Løftet skadeslos, forde han hos denne har opvakt en Forventning, som han ikke kan skuffe uden at fornærme ham.

En Contract om det moralsk umulige er ugyldig, for-de det moralsk ugyldige aldrig kan blive moralsk nødvendigt. —

§ 135.

I Svig der har foranlediget Contractens Stiftelse er dolo circumventus, berettiget til at forlange Contractens Ophævelse eller Opfyldelse, men derimod ikke den anden Contrahent.

Naar et Løfte er afpræsset ved uimodstaaelig Magt, som er det ikke forbindende, f. Eg. naar en fører en andens Haand til Underskrift; det Løfte, som derimod aftvinges af Frygt er forbindende, dog ophæves denne Forpligtelse dersom den anvendte Tvang er ulovlig; thi ved ulovlige

+ eller den fra hvis Side Svig ikke har fundet Sted

Handlinger kan man ikke erhverve Rettigheder: Handlingen er ulovlig, althan falder og saa Afstaaelsen af Fordringen paa Erstatning bort. Man er derudem berettiget til at fordre Erstatning af Fornærmeren, men denne Erstatning kan ikke bestaae i andet end Contractens Ophævelse. —

Dersom Een sælger en anden en Pokal, som denne anseer for at være Guld, saa kan Contracten ikke brydes, om det siden befindes at Pokalen ikke er af Guld, saalænge Sælgeren ikke havde givet den ud derfor; Dersom han derimod bona fide havde sælgt den for Guld, var han en error in substantialibus, og Contracten derfor ugyldig dersom error ikke var vincibilis. I det første tilfælde var der ingen error in substantialibus fordi det ikke var nogen udtrykkelig Betingelse mellem Contrahenterne at Pokalen skulde være af Guld. —

§ 136.

Contractens Gyldighed maae beroe paa Contrahenternes udvortes tilkiendegivne Villie, uden at tage Hensyn til den indvortes eftersom det udvortes Samtykke er nok til ogvokke Contrahentens Forventning, og der saa derfor ikke paa det indvortes. —

§ 137.

Vilkaaret kan enten være nødvendigt, umuligt eller muligt. Dersom det er nødvendigt er Contracten gyldig; men er det umuligt taber det sin Gyldighed. Naar til Contractens

Gyldighed er fastet en vis tid, er den ikke betinget; men
er denne tid uvis bliver den betinget. Saahuart et
Forbunds Gyldighed beroer paa at en 3de Mand foretager
en moralsk umulig Handling, saa man denne betragtes
som et Vilkaar, og som en blot Naturbegivenhed med
Hensyn til Kontrahenteren, siden den er uafhængig af
deres Frihed. Naar et Løfte indgaaes et dio certo ansed
incerto quando x er det ikke betinget; thi det kan ikke vo-
re Tvivl om, at Promissor er forpligtet til at præstere
det belovede naar Dagen kommer. I et saadant Løfte
siges derfor dies status cidit, s: der er ikke strax en
Forpligtelse; sed dies non status venit, s: man kan
ikke strax gjøre sin Ret gjeldende.

x eller med Hensyn til Tiden,

§ 138. jmaf: Juridisk Archiv No 8. Side 211–13
No 9 — 178 Noten

Ved Forbund erhverves Ret i Tingen; thi ved Forbund
overdrager man sin juridiske Raadighed over Tingen, men
dette er fra Eiendomsret; følgelig ophører man at være
Eier, og 3de Mand er udelukt fra at kunne raade over
Tingen, da man ej kan overdrage en Anden større Ret
end man selv har. Imellem Overdragelse og Over-
leverelse er summe Forskjel, som imellem Eiendom og
Besiddelse. Ved longa manu forstaaes at man pager paa
Tingen. Det Spørgsmaal, om der ved et Forbund stiftes
Ret til Tingen eller i Tingen er identisk med det: om den der

har stiftet et Forbund med en anden, om at grøstere
en vis ting, som denne igien overlader, og udleverer til
en Credie, og saa kan gjøre sin Ret gjeldende mod tingens
Besidder, eller allene har Regres til Medcontrahen-
ten. Dersom Forbund stifter Ret i tingen kan han
vindicere den, hvilket og synes at være det rigtigste,
siden den juridiske Disposition man ved Forbund er-
hverver over tingen er en vesentlig Deel af Eien-
domsretten, og den Anden ikke kan overdrage større
Ret end han selv har. brevi manu skeer ved den mundt-
lige Concession. —

§ 139.

Commodans har ingen Forpligtelse, uden ved Svig,
men da er denne grundet i Retsloven, og ej i For-
bundet. Contracten giver kun en Anledning til at
Skadeserstatnings Loven kan anvendes. —

§ 141.

De, som antage Lighed i Contracter, skulle deraf at usura
burde i mutuum være modica, at Hændelsen i en Hazard-
contract burde være lige uberegnelig o. s. v. og gaa stock
at mutuum altsaa var ugyldigt naar usura ikke være
modica. Men man kunde af en saadan Lighed i bebyrden-
de Contracter kun skulle at mutuum hvori usura var in
modica ikke var nogen bebyrdende Contract, men ingenlunde

at denne Contract var retstridig. For at en Contract skal
kaldes halvvelgjørende udfordres bande Vidende og Villie
til at ville lade den anden have større Fordeel af Contrac-
ten.

§ 142.

Pretium affectionis generale er ogsaa pretium verum.
Penge ere godt skikkede til at vore almindelig Vordie.
Ihi enhver tings Vordie man bedømmes efter den Flid
man anvender paa at producere den; men for at hente de
ødle Metaller man saadan Flid i Sordeleshed anvendes.
En liden Deel af disse kan derfor modsættes en langt
større Masse. Dernæst ere de ødle Metaller meest
uforgjængelige, og meget deilbare. Den indvortes
Vordie kan ikke gandske svare til den udvortes, da
Myntlømmen man fradrages. Naar man under
Affectionsvordie indbefatter pretium æstimationis gene-
rale, saa er det modsatte pretium commune og ikke verum.
Penge repræsentere igien Vahre. Om en Nation der-
for har kun faa myntede Penge, men mange Vahrer
at udføre, saa bliver dog dens Sedler modtagne som gode
af fremmede Nationer, siden disse kunde igien tilkiøbe
sig Landets Vare for dem. Jo lavere Myntens Vordie er
destoe større Vare faaer man for den. Naar man derfor
siger at Coursen er høi, skulde man egentlig sige, at Pengene
ere i godt Kiøb. Dersom det saakaldte Guldmagere lykke-

ske, vilke de skulle, eller Sinne den Forordning man i Almindelighed forskrifter sig; Hvi det kunde ikke være, at andre Provinser ikke maatte have en endnu videre Ret, end de andre Dele af Landet, uden Tvivl have? Og vilde Gudset ikke tilbede sin Herre paa mere end een Maade? Det maatte jo være mangfoldigt. —

§ 143.

Skulle Forbrydelser ikke kunne paadømmes uden efter Lovens Ord, da maa Dommeren ikke heller have Magt til at forandre Straffen, som Loven har paabudet, end Loven selv. Thi det er Lovgiverens Myndighed at bestemme Straffen, og ikke Dommerens. Dommeren maa ikke være Lovgiver, men Lovens Tjener. Hvis han vilde være Lovgiver, da vilde han ikke være Lovens Tjener, men dens Herre. Det er ikke Dommerens Sag at gjøre Love, men at dømme efter dem

vordigere end det andet; thi Meenend forudsætter Foragt
for alt Helligt; Eedsbrud foraarsages dermod x und Skiødes-
løshed. Dejeratio # er dere forskjellig fra juramentum Eed, at
man bruger det første hvor det ikke er nødvendigt at be-
tjene sig af saa alvorligt Bekræftelses Middel.
juramentum promissorium q er den hvis Gjenstand er
promissum; assertorium hvis Gjenstand er narratio.
Nogle definere dem saaledes: at den første Gjenstand
er Fremtiden; den andens Naturen. Asseveration
har i Grunden ikke større forbindende Kraft end Eed,
da man ved begge søger at bestyrke sig i Sandhers-
pligten, ved Pligtbegrebets Hellighed i Almindelighed;
men Eeden har dog for den Religieuse nogen Imposent,
siden man ej allene ved denne tænker sig det helligste
som Ideal, men tillige som noget Reelt, hvorfra Alt
har sin Tilværelse. Dejeratio er juramentum promis-
sorium suptum; perjurium er juramentum assertorium
falsum. Den sidste viser større Immoralitet end den
første; thi den som giver et Løfte kan gaa den Tid have
det bedste Forsæt at vilde holde det; men siden kan han
af Svaghed Lade sig forlede til at bryde det; den som
dermod afgiver et Løfte med det Forsæt at ville holde
det begaaer perjurium og er langt strafvordigere, thi han
viser total Foragt for alt Helligt og rebellerer saa at
sige mod sin moralske Natur.

x i Almindelighed
d. e. Letfordig Svorgen
q Løvters Eed

at forkaste Eed fordi man ved den ville svikkes i Pligt-
følelsen er urigtigt; thi man aflegger ikke Eeden fordi
man tvivler om at Sandheds Pligten i og for sig selv
jo forpligter, men blot for at bestyrke sig desmere i
en pligtmæssig Handlemaade. I Sørdeleshed kan denne
Indvending ingen Betydning have naar man ikkun
bruger Eed i de allervigtigste og betydeligste Tilfælde.
Juramentum credulitatis* kan ikke vel afskaffes fordi
der gives saa mange Tilfælde hvori den nødvendig man
anvendes og hvor Menneskets Viden dog egentlig
ikke er andet end Troe; f. Ex. naar een der vil vin-
dicere sin Ting, fører Vidner at denne virkelig er hans
thi det er jo dog muligt at der kunde være saa betyde-
lig Lighed imellem to Ting, at de kunde tage Feil; fremdeles
naar Vurderingsmænd beedige deres Taxation o. s. v.
Man har sagt at Christus forkastede Eedens Krug, men
han forkastede kun den man bruger i daglig Tale. Staten
forskaffer enhver en vis Circul for hans Friheds yttrin-
ger, uden hvilken han ikke ville kunne ogsaa synderlig
sødelig Forødling; men for at frembringe et saadant Rets-
forhold i Staten, er Eeden ofte et nødvendigt Middel.

* Godtroenheds Eed

§ 146.

De samme Regler gjelde om den aftvungne Eed, som om
det aftvungne Løfte. Det vilde være urimeligt at antage,
at man skulde være forpligtet til at foretage en ulovlig

Handling forde man hvad bestyrket sig til denne Handle-
mande ved Tanken om det höieste Vesen. —

§ 148.

Casus mixtus est, eventus, cujus causa proxima est
casus, sed remotio causa in culpa contrahentis consi-
sted. Non est casus stricto sic dictus. —
Destinctionerne af culpa er ikke saa nauvendelig.
Man kan i Almindelighed bedömme culpa efter den
Fleid som Menneskene overhovedet anvende gaa en Tug
efter dens Nordie. Man kan derimod ikke sige, at
man skulde vore forpligtet til at vise den störste mu-
lige Forsigtighed; thi deraf fulgte, at man saaledes
maatte henvende sin Opmærksomhed gaa den betroede
Tug, at man derover vilde forsömme sine övrige For-
retninger. Det var alt saa muligt, at angive en For-
sigtighed, som var större end den der var vist og saa-
ledes kunde man aldrig vore sikker, gaa om man hav-
de begaaet in Culpa eller ikke. Man kan baade foran-
ledige ved dolus og culpa, ligesom man enten ikke
vil udlevere Tingen, eller har sat sig i den Stand, at
man ikke kan udlevere den, men den kan og saa vore
uafhängig af begge naar Præstationen er bleven phy-
sig umulig uden nogen dolus eller culpa. —

§ 149.

Ved at hjemle sin Medcontrahent hans Rettighed forstaa es, at man garanterer ham for, at man virkelig kan overdrage ham en saadan Ret. I Tilfælde af Medcontrahentens Vanhjemmel er man berettiget til at fordre Skadeserstatning, dersom han er in mala fide eller har begaaet nogen Forsømmelse; er han derimod in bona fide synes man ej at kunne fordre anden Erstatning, end det Equivalent man har gjort ham for den overdragne Ting. At man i velgjørende Contracter skulde være berettiget til at fordre Skadeserstatning i Tilfælde af Vanhjemmel af sin Medcontrahent, synes gandskstridende mod dennes Villie, da man ikke kan antage, at denne først skulde ville overdrage en anden en vis Ting eller Rettighed uden Gjengield, og dernæst forpligte sig til at gientage denne Gave hvis han skulde miste den første ved en 3de Mands Lovlige Fordring. Har derimod i en bebyrdende Contract den ene Contrahent overdraget den anden større Ret end han selv havde, da er denne ej allene berettiget til at fordre Erstatning af hiin, men endog af dennes Formænd, dersom disse have gjort sig skyldige i Vanhjemmel, da man ellers i Tilfælde at Mellemmanden bortdøde, ved Formændenes Forseelse vilde Lide Skaden. At være Auctor af en Ting er, at forsvare een i Besiddelsen af en Rettighed mod enhver, der paastaaer en

Skade for Vandhjemmel.

× Skade for Eiendommen.

Donator den som giver. Donatarius den som modtager.

Större Ret til Tingen: Auctor skal derfor ikke erstatte det Tab Medicontrahenten Lider, naar nogen ved Vold eller List berøver ham Tingen. Den som forsømmer sin Pligt som Auctor, maa præstere evictionem. × Den som med den Opinion (Mening), at en Ting er hans egen, overdrager den til en anden, hvorfra den Sidn vindiceres, præsterer Tingens Værdie, fordi han modtog denne under den Betingelse at give den Anden Eiendom. Da han altsaa ikke kan præstere dette × mister han og det Equivalent der var givet ham for denne Præstation. Hvad Skade den Anden ellers Lider erstatter han ikke, fordi den anden ikke er fornærmet af ham, da der paa hans Side hverken er dolus eller culpa. Da nu donator ikke faaer noget Equivalent, saa paaligger ham heller ingen Forpligtelse, dersom donatarius mister Tingen ved hans Vanhjemmel, saalænge han er bona fide.

Dette Spørgsmaal maa besvares paa samme Maade, som det tilfælde maa afgjøres paa, naar to contraherer om en Ting, der førend Overleverelsen forgaaer ved ulykkelig Hændelse. Har den ene Contrahent, som skulde præstere Tingen faaet den Lovede Værdie, maa han levere den tilbage og Contraiten bliver iøvrigt ophænet; hvilket strax skeer dersom Værdien endnu ikke er ham udbetalt. Det Tab den anden Contrahent kunde Lide ved at faae Tingen, kan han ikke fordre erstattet af sin Medicontrahent, thi denne

har hverken begaaet dolus eller culpa; der er altsaa in-
gen Grund, hvorefter han kan fordre Erstatning. —

§ 150.

Ved novatio foregaaer en Forandring i Henseende til Kon-
traktens Object; ved cessio og delegatio derimod i Hensee-
nde til Subjecterne. Der er den Forskjel imellem expromis-
sor og fidejussor convalis at den første foranlediger en nova-
tio privativa, den sidste en novatio cumulativa. —

§ 151.

Betaling i vidløftig Forstand er praestatio debitio; i ind-
skrænket praestatio rei fungibilis debita. Naar en an-
den enten af Modtvillighed eller Mangel paa Lovlig og fyl-
destgjørende Qvittering for Øieblikket ikke strax vil mod-
tage Betaling, degonerer man det for 3de Mand for at sikre
sig for alt Ansvar, hvis ingen imidlertid skulde for-
gaae ved ulykkelig Hændelse. Depositio er altsaa ingen
Forpligtelse, men blot et Sikkerheds Middel.

Confusio kan indtroffe, naar Debitor bliver Creditors
Universalarving. Til Compensatio udfordres at begge
Fordringer man være commensurable. Saaledes ikke om
Contract hvor fra den ene Side skal præsteres ting, fra den
anden et Factum. Contraktens Misligholdelse kan ig alt-
berettige til at bryde Contracten. Ene Forsommelse i det
Uvæsentlige vilde f. Ex. ig kunde anledige det, da man ellers
maatte statuere mange Urimeligheder f. Ex. at Embedsmande

for en übertydelig Sag mistænkt sit Embede.

Selvfølgelig er Spørgsmaalet om Grunden til Mistanken, den saa f. Eks. kunde være en Fjendskabsforhold, men ogsaa, om Sagen havde Betydning for Udfaldet af Sagen, hvorvidt den Ed, som kunde blive paalagt, var en egentlig Partsed eller ikke, hvis Forholdet var saadant, at Modtageren ikke turde modtage Beskikkelsen paa dette Grundlag. Dersom Ingen af disse Omstændigheder findes forhaandenværende, og Sagen saaledes, at den maa antages at være af saadan Art, som enhver Dommer maa være villig til at behandle, er Mistanken ugrundet.

Mistanken skulde fornemmelig støtte sig til Forholdet mellem Dommeren og den ene af Parterne, og Spørgsmaalet vilde da være, om Dommeren havde saadanne Forbindelser med den ene Part, at han maatte antages at være ham særlig gunstig sindet. Dette kunde være Tilfældet, naar Dommeren var Parten nær beslægtet eller besvogret, eller naar han stod i et Ansættelsesforhold til ham, eller naar han var hans Værge eller Værgebarn. Ogsaa Gæld til eller Kautionsforhold med Parten kunde være Grund til Mistanke. Ligeledes kunde det være Tilfældet, naar Dommeren havde Interesse i Sagens Udfald, saaledes som naar han var Medejer af det Skib, som Sagen angik, eller naar han havde Pant i Ejendom, som Sagen angik. Ogsaa Fjendskab mellem Dommeren og den ene Part kunde være Grund til Mistanke.

Mistanken skulde ikke være saa vidtgaaende, at den maatte udelukke Dommeren fra at handle i Sagen, og Tilsidesættelsen af ham skulde altid være en Følge af Mistanken, naar den var begrundet. Den kunde ikke alene paastaas af Parterne, men ogsaa af Dommeren selv, hvis han fandt Grund til det. Den kunde ikke paastaas af Parterne, naar de havde indladt sig paa Sagen uden at gøre Indsigelse, og den kunde ikke paastaas af Dommeren selv, naar han havde indladt sig paa Sagen uden at gøre Indsigelse, eller naar han havde afgivet Kendelse i Sagen. Dommerens Indsigelse af

§ 152.

Skønt Indsigelse er ingenlunde uhyggelig. Den vilde være det, dersom den kunde bruges til Chikane, men dette er ikke Tilfældet, naar den kun kan gøres gældende, naar Mistanken er begrundet. Ogsaa behandler Lovene Indsigelse som

bebyrdende Contracter, er derimod ganske adoqvat, fordi de blot tage Hensyn til Contracternes Form; men ikke benevne de dem (do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias). Det mandatum, der skeer uden Betaling indbefattes ikke under Kants Inddeling; ikke heller det depositum, hvori Brugen tilstaaes depositarius. Underinddelingerne ere derfor ikke dogmatiske men empiriske og ufuldstændige. Selv mod Overinddelingen synes man at kunne indvende, at ved Sikkerheds Contracter og saa erhverves noget, enten for begge Parterne eller den ene nemlig Sikkerheden. —

Man kunde bedre inddele denne i Hovedforbund og accessoriske, og hveraf disse kunde igien medføre enten eensidig eller tosidig Erhvervelse. —

§ 153.

Om end den, der giver en Anden en Ting i Forvaring tillader denne at bruge denne Ting, kan man dog ej ansee dette som noget Laan til Brug; thi Hovedanliggendet i den første Handling er at man gjemmer 2: gaatager sig at forsvare og tilbagelevere den Andens Ting, og derimod er det noget accidentelt at han tillader mig at bruge Tingen, men denne Tilladelse er derimod Hovedanliggendet i Laan til Brug. En sundan Handling er derfor nærmere beslægtet med Gjemme end med Laan til Brug. Det er derimod ikke, som Forfatteren mener, Laan til Eie. Naar man dejonerer hos en Anden en Sum Penge uden at disse ere forvarede under Segl, kan denne Handling ansees

som et Laan til Eie, thi da tilkjendegiver eo ipso, at man ej forlanger de samme Penge tilbage, men blot en Ligesom stor Sum. Naar derfor disse Penge forgik ved ulykkelig Hændelse, burde Aneptanten er statte Skaden. — Aar sagen, hvorfor Svig ved et Depositum miserabile efter borgerlige Love straffes haardere end ved depositum simplex, er den, at man i en saadan ulykkelig Hændelse ej altid kan tage sig ingt for hvem man betroer sin Eiendom til. jo Lettere det derfor er at bedrage i dette tilfælde, desto haardere Straf maa Lovene fastsætte for at tilbageholde Bedrageriet. Desuden kan man mindst taale at miste et depositum miserabile, og Svig ved et saadant depositum røber og saa større Nederdrøgtighed, end ved depositum simplex. At man i Gjemme ikke maae betale nogen merces kan egentlig ikke apriori decideres, men beroer ganske paa det conventionelle Begreb man har om Gjemme. Den Brug som er uskadelig, synes at maatte tilstaaes Depositarius, Ligesom og den, som er nødvendig til Tingens Vedligeholdelse. —

§ 154.

De borgerlige Love synes snarest at burde decidere Sagen til Udlaanerens end Laantagerens Fordeel, naar den overdragne Ting ved ulykkelig Hændelse forgik, da dette vilde bidrage til at befordre Tjenstvillighed paa den ene Side og Forsigtighed paa den anden. — I modsat Fald kunde og saa let culpa angives for en ulykkelig Hændelse, uden at man kunde bevise det modsatte. Endelig vilde saadan Fordring fra

Udlaanerens Side ofte ansees odieux; men for saadan en Fordring vilde han blive fritaget, saasnart de borgerlige Love favoriserte ham. Naturretten man deudere Spørgsmaalet for commodatarius, da han altid kan paaberaabe sig at den Laante Ting forgik for sin Eier. Udlaanerens ansidige Villie at han vil have Skaden erstattet, og ej miste sin Eiendom til Løn for sin Tienstvillighed kan ikke begrunde nogen Forpligtelse for Laantageren, uden der og fra dennes Side er Samtykke; men dette Løfte kan man ikke præsumere hvor det ej udtrykkelig er givet. —

Fremlaan man ansees utilladeligt; thi da commodatum ikke er en Bebyrdende Contract, saa man man antage giret saa Lidt som muligt; at altsaa commodans kun har tilstaaet commodatarius Brugen for sin Person; men ej Ret til at overlade den til en anden. —

§ 155.

Gave kan og saa udtrykkes ved at være en Handling, og da indbefattes og saa Testamenter herunder; men tages den for et Forbund, saa man og saa donatio mortis causa, som dets species være et Forbund. Det kan der uden som Forbund let adskilles fra Arvepagter; thi det er ofte tilfoldet at man ved disse betinger sig Gjengield. Der som Hjemmelsmanden har begaaet nogen dolus eller culpa, da bør han erstatte Skaden, hvis ikke er han fritagen derfor, da han ikke har fornærmet den Anden, eller det ikke var hans Hensigt at svigte den hos den Anden opvakte Forventning og da denne intet Equivalent

har givet. Da Forfatteren definerer Gave ved at være Contract, saa kan donatio mortis causa ikke være noget Species ultimo voluntatis. Det beroer ganske paa det Begrib man gjør sig om donatio mortis causa om det skal ansees for en Contract eller en sidste Villies Erklæring; thi der som det skal være noget væsentligt Ari at Løftet skal tilkjendegives for donatarius, saa bliver det en Contract, og Gaven er uigjenkaldelig, hvis ikke donataris Norvarelse er væsentlig bliver det den sidste Villies Erklæring. At antage det første synes meest consequent, thi ellers kan donatio mortis causa ikke vel adskilles fra Testamenter. Forstaaes det som Contract er det in Species af pacta successoria, hvori man og kan betinge sig Gjengjeld.

§ 157.

f. d. e. Lovlig Præs

Pretium justum, billig, bør finde Sted naar Contrahenterne ej indtrykkelig have bestemt nogen Præs, og der ingen cæpt er. Det pactum hvorved Solgeren forbeholder sig jus retractus, eller Ret til, hvis Tingen skulde blive afhandet, at indløse den fra 3de Mand, kan ikke være gyldigt efter Naturrettens Grundsætninger; thi en Contract kan ej give Contrahenterne nogen saadan Ret mod 3die Mand. I Staten kan det derimod gaae an, naar man under Contracten tinglæse. jus protimeseos kan derimod gjerne tilstaaes med Retsvirkning, thi om end Kjøberen sølgte Tingen, uden at forkynde det for den forrige Solger, saa havde denne dog Regres til ham.

§ 158.

Gjenstanden for Laan til ifje kan og være en ufortørlig ting; men da betragtes den som en fortørlig. Udtrykket usuræ punitivæ er ej gandske adæquat; det burde snarere være Erstatnings Renter. En species heraf er usuræ moræ, thi de Renter, som tyven man betale kan ej kaldes saa. At fastsætte en bestemt Rente ved Love synes ikke hensigtsmæssigt, da det snarere befordrer end tilentet gjør Aager og i mange tilfælde er ubilligt. Man kunde vel tænke sig, at en Laante Penge paa det Vilkaar, at restituere de samme individuelle Penge, naar han nemlig kun vilde bruge dem til at vise dem fremmenten af Forfængelighed eller og af Svig, f. Ex. for at dække en Kassemangel, men da Pengene her ere udlaante til etaldeles formuftstridigt eller ulovligt Brug, saa man kontracten uden tvivl med Hensyn til de som skulde bedrages, betragtes som et virkeligt mutuum, hvorfor de og synes at kunne gjøre sig betalte i saadanne Penge. usuræ modicæ ere de, som svarer til Creditors Tab ved Laanet. De kan ikke bestemmes med Hensyn til Debitors Fordeel, thi om han end lod Capitalen ligge ganske ubrugt, burde han dog svare Renter naar de være betingede.

§ 159.

Dersom Fremlei ikke forud er bestemt ved Contracten, maa man deels tage Hensyn til om Udleieren har havt Leietagerens personlige Beskaffenheder i Betragtning, deels tingens empiriske

Beskaffenhed; i første Tilfælde kan Fremleie ikke antages ret-
mæssig: i anden Henseende maa man, som oftest antage, at
det ej kan være Udleieren bigegyldigt, at hans Ting udleiges
i Flæng, f. Ex. et enkelt Værelse.—
Derhom Udleieren sælger den Leiede Ting, maa man tage Hen-
syn til om Leyetageren er kommen i Besiddelse af den el-
ler ikke: i første Tilfælde har han en Ret i Tingen, som
er ældre end Kjøberens: i det andet har han, da det blotte For-
bund efter Kants Mening, kun giver Ret til Tingen, in-
gen sandan Ret; men Kjøberen, som har faaet Tingen i Be-
siddelse kan gjøre sin Ret gjeldende. I midlertid er det dog
problematisk, om Forbund ej giver Ret i Tingen. Spørges,
hvorvidt Fremleie er tilladelig, maa man skjelne mellem
om Tingen der er Gjenstand for Fremleie, er af den Beskaf-
fenhed, at det kan være Eieren bigegyldigt, hvoder besad den
eller ikke. I første Fald er den tilladelig i andet ikke,
fordi man ej kan præsummere Udleierens Samtykke; thi
derhom Udleieren skulde bevise, hvorfor han ej vilde tilstaae
Fremleie, vilde det indvikle ham i meget odieuse Stridig-
heder, da han i saa Fald maatte bevise de Anker han havde
mod den Fremleien skede til. Da man altsaa kan anta-
ge at Udleieren vilde indvikle sig deri, kan man ej heller
tilstaae Fremleie med slige Ting. Det er altsaa ikke Hen-
syn til Tabet Udleieren kunde lide, der gjør Fremleie
utilladelig; thi dette kunde erstattes; men Hensyn til de

ovinus Procurator sui, qui ad modum sui Mandatarii, sua Facultate sua obligare potest, nisi vinculo sui. Mandatarius ex Mandato, at sua Culpa non obligat Mandatorem sui Mandatarii, sua vinculo sui Mandatarii, sua Culpa non obligat Mandatorem sui Mandatarii, sua Culpa non obligat Mandatorem sui Mandatarii, sua Culpa non obligat Mandatorem

som en Tjenestebevisning. Fuldmægtigens Arvinger ere
pligtige til at gjøre Rede for Regnskabsførelsen, og Fuldmæg-
tigens øvrige Handlinger, Fuldmagten vedkommende, men
kunde Betaling for den Deel af Fuldmagten, som allerede
er udført. Undersøgelsen om Fuldmagt i Retstæren
kan ansees som velgjørende eller bebyrdende vedkommer
mere den sprogkyndige end den retskyndige.

§ 162.

Ved at eftergjøre en Andens, f. Ex. Statue, præsterer
man tillige noget egendommeligt, og forsaavidt originalt,
at en saadan Afcopiering altid forudsætter talent, skjøndt
den originale Idee er hentet fra en Anden. Men ved at
eftertrykke et Værk, præsterer man intet egendomme-
ligt. Den derimod som oversætter en Andens Bog, frem-
sætter dog noget som er hans Eget, med Hensyn til Formen.
Grunden til Eftertrykks Ulovlighed er derfor at det strider
mod Forfatterens retlige Villie. Kant mener at Efter-
tryk er ulovlig fordi man holder en tal i en Andens Navn
uden hans Fuldmagt; men denne Handling kunde da egentlig
kun siges at være ulovlig hvor der var Vished for, at
Forfatteren ikke bifaldt dette; saaledes vilde det og være
en Forbrydelse, om een i en Forsamling opløste et Værk,
uden at spørge Forfat. om hans Samtykke. Naar man
kjøber en Bog maa man stiltiende have samtykket i ikke
at bruge den paa en anden Maade end Følgeren fornuftigvis

kan samtykke, og den, som kjøber en Bog kan ikke ved at
følge den til andre, tilstaae dem en større Ret end han selv
har. Kommer man derimod i Besiddelse af Bogen paa en
ulovlig Maade, saa kan man ligesaa lidet have Ret til denne
Disposition af Bogen, som nogen anden, siden man ikke er
hverver Rettigheder ved ulovlige Handlinger. Herimod ind-
vender Kant, at det da vilde paaligge enhver, der kjøbte
en Bog, at staae til Ansvar, om den, siden af den han
overdrog den til, blev misbrugt til Eftertryk. Men denne
Forpligtelse er af den Beskaffenhed, at den paaligger enhver
nærværende Ejer eller Besidder af Bogen, saa at der er
en obligatio rei inherens. Der som Kants Princip skulde
følges, maatte man altid ansees uberettiget til at eftertryk-
ke de classiske Authores, fordi man da holdt en Cul. f. Ex.
salig Cicero's Navn og hans Samtykke var vanskeligt at faae
nu. Plagenrius er tillige en Falskner.

§ 163.

Ved Pant faaer Creditor Adgang til en bestemt Deel af Debi-
tors Formue, fremfor alle de andre Creditorer; han faaer tillige
en Ret i Tingen, og kan følgelig vindicere Pantet fra 3die Mand.
Underpant kan efter Kants Mening ej finde Sted i Naturstan-
den fordi Panthaveren, da Tingen ej bliver ham overleveret,
ej faaer nogen Ret i Tingen; men i den borgerlige Forfatning
trode visse Formaliteter istedet for denne Overleverelse.
For at sikkre de senere Panthavere bruger man i den borger-
lige Forfatning at tinglyse hver Panthettelse; hermed kan

de af Pantefrotocollerne underrettes om om Pantsætteren er
virkelig Eier, deels og hvor mange Panthavere der ere i For-
vegen i Pantet. Jus retentionis kan ikke tilkomme
Creditor, thi saasnart den Forpligtelse hvorfor Pantet er ge-
vet, er opfyldt, bør og saa Pantet leveres tilbage.

§ 164.

Naturretten gjør ingen nødvendig Distinction imellem For-
lover og Selvskyldner; men om der, med Begrebet om
Forlover skal forbindes beneficium ordinis, beroer allene paa
Calebrugen. Denne Undersøgelse er altsaa gandske empirisk,
og kan ikke bestemmes ved Grunde, hentede fra Retsloren.
I det tilfælde, at Cautionisten forbinder sig mere end Debi-
tor, bliver han selv Debitor. Fidejussio bruges især ved
Pjeldsfordringer, men det kan og saa tænkes ved Præsta-
tioner af facta, thi i det Creditor antager Cautionen, til-
kjendegiver han, det er ham Ligegyldigt, af hvem Handlin-
gen udføres, enten af Debitor eller Cautionisten.
Ein Selvskyldner er og saa Cautionist (: men han er for-
bunden stærkere end Cautionisten i Almindelighed :), thi den
andens Forpligtelse ophøves ikke.

§ 166.

En almindelig Forskjel med Hensyn til Contracternes
Form, som har megen Indflydelse paa deres Fortolkning er,
om de skrivtlig eller mundtlig ere affattede. Dernæst om de
fornødne Formaliteter kunde indgaae, eller Omstændighe-
derne ej tillade det. Stricti juris er den Contract som bør

tolkes strengt; bonae fidei den som ligesaa meget maa fortol-
kes efter Kontrahenternes formuftmæssige Hensigter, som
efter Kontractens Natur. I tilfælde at en Kontract kun-
de modtage en dobbelt Fortolkning, maa man underteiden
tillade een selv at fortolke sine Ord. den mest bebyr-
dende Fortolkning er den til at antage, i modsat tilfælde
maa dog og hans Fortolkning antages, ikke paa Grund af
hans Fortolkning, men fordi den ikke giver Beviser
imod ham for den bebyrdende. Dersom de i Kontracten
udtrykkelig angiven Ord skulde ophæve en væsentlig Be-
skaffenhed i Kontracten selv ved bogstavelig at fortolkes
maa man tage Hensyn til hvad der formuftigvis var Kon-
trahentens Hensigt med Kontractens Afslutning. Under-
teiden skeer Fortolkningen ikke mod den, som burde have tal-
tydeligt, fordi det er ligesaa stor Feil at modtage som at
affatte en saadan Kontract. Den som fortolker Kontracten
til sin egen Fordeel, kan og være sine egne Ords tolk;
thi enhver maa være befoiet til at tilstaae det som man
kan overbevise ham om. Den Regel: interpretatio
fieri debet contra eum, qui clarius loqui debuerit, kan, som
sagt, ikke vel anvendes i tosidede bebyrdende Kontracter.

2den Deel.

§ 167.

Lovede Selskaber o. s. v. kan og saa i juridisk Betydning kaldes Selskaber; thi vel kan man ikke tvinges til umiddelbart at opfylde Selskabets Øiemed, f. Ex. Selskabelighed, udvidede Kundskaber o. s. v., men dog til saadanne Handlinger, hvorved Selskabets Øiemed indirecte befordres, f. Ex. Kontingent. I Staten kaldes og saa de der ere fødte i den socii ongenarii, og fremmede optagne socii adscititii.

§ 168.

Foruden pactum unionis gives og saa pactum constitutionis og subjectionis: ved det første bestemmes Regjeringsformen, og ved det sidste overdrages Regjeringen til visse Personer.

§ 169.

Ved Midler maa forstaaes de ved tagne Midler.

§ 170.

I et frivilligt Selskab kan vel det, som congruerer det almindelige Vel, ej altid congruere det Fordeles, nemlig med Hensyn til Medlemmets Stilling udenfor Selskabet, men dette kan ikke vel være tilfældet i Staten som omfatter alle de Rettigheder, som tilkommer ethvert Medlem. Basis for Opofrelse af det private Vel i de frivillige Selskaber er hvad man virkelig har samtykket;

men i de nødvendige, hvad man virkelig burde samtykke.

§ 167.

Et Selskab man være et permanent juridisk Forhold; thi ved Kontrakter stiftes og saa et Retsforhold angaaende et vist Øiemed; men dette er ikke vedvarende. Hvor Selskabet fremtræder som Selskab, man det altid betragtes som en moralsk Person; og staaer derimod tvistighed mellem Selskabets Lemmer indbyrdes, man dette betragtes som bestaaende af flere Individer. —

§ 168.

Forf. grunder det nødvendige Selskab paa et præsumeret Samtykke; men dette er overflødigt at statuere, hvor der alt er en fuldkommen Forpligtelse. — Ved pactum ordinationis bliver det bestemt hvorledes Regjeringsformen skal være, hvor mange Personer der skal deeltage i det os. v. men ved pactum subjectionis hvilke individuelle Personer der skal udøve Regjeringen. —

§ 169.

Et Selskab, hvis Øiemed er umoralsk, kan ikke være retsgyldigt; thi det moralsk umulige kan ikke blive moralsk nødvendigt. Saaledes er Polygamie vel ikke i Grunden retsstridigt siden ikke 3de Mand krænkes, men da det er umoralsk, saa kan det forsaavidt heller ikke være retsgyldigt. Et Selskab hvis Øiemed befordres ved ulovlige Midler er retsstridigt fordi andres Frihed derved krænkes. —

§ 170.

Salus communis er Opfyldelse af Selskabets Øiemed. I Kollision mellem dette og det private, man dette vige, forsaavidt man enten udtrykkelig har samtykt saadan Opofrelse eller burde det. —

§ 171.

Regjeringen kan ikke forandre Selskabets Øiemed; thi derved ophørte Selskabet, altsaa og Regjeringen. —

§ 172.

Smaae Selskaber kan gjerne tænkes ægvales, saaledes nemlig at ethvert Lem havde lige Ret til at stemme; men Pluraliteten af Stemmeren deuderte. Dette er derimod ikke tilfoldet i Democratier, hvor ej alle have Stemme f. Ex. Børn, Gjenstefolk etc. Fornuften fordrer altsaa ej altid Regjeringens Overdragelse. Lige Selskab kan og være det, som tager Hensyn til alle Lemmernes Interesse; det ulige kun til nogles. Monarkiet kan i denne Henseende gjerne være et lige Selskab; thi derved befordres saavel Regentens som Undersaatternes Interesse. Den Lovgivende Magt fastsætter almindelig forbindende Regler til at ognaae Selskabets Øiemed. Den bestemmer altsaa hvad der i tilfælde i Almindelighed skal skee, dens Gjenstande ere Begreber. Disse kunne nu igjen være

mere eller mindre almindelige. Den executive Magt be-
stemmer derimod hvad der i et enkelt givet tilfælde skal
skee. Dersom alle skulle være fuldkommen enige, forend
et Middel blev anvendt, saa kunde Regjeringen aldrig
være hos alle, især naar Selskabet var nogenlunde stort,
og man kunde da heller ikke siges at forpligte sig; thi
man forpligter sig ikke til det man vil. Dette vilde alt-
saa ikke være noget Retsforhold. Store Selskaber kunde
dog gjerne være lige, naar man ved Lighed forstaaer, at
det er muligt for ethvert Medlem at bidrage og virke Lig-
maget til Selskabets Øiemed; thi naar Pluraliteten deci-
derer, bevirkes ikke derved nogen Ulighed i Selskabet,
da eens Mening ikke bliver uggeldende fordi man har
mindre Ret end andre, men fordi man tilfældigvins kom
blandt Minoriteten, og ikke kunde bringe de andre til at
følge sin Mening. Naar altsaa alle have Lige Stemmeret
men Pluraliteten af Stemmeren decidere, kan Selskabet
ikke derfor kaldes ulige. Pactum subjectionis kan ogsaa
finde Sted i de Lige Selskaber hvor Pluraliteten decidere;
thi der underkaster man sig en mulig Persons Villie, hvor-
imod man i de ulige Selskaber underkaster sig en virke-
lig Persons Villie. —

§ 173.

Den almindelige Selskabsret forudsætter det Retsforhold, der
i et Selskab overhoved bør finde Sted: den particulaire be-

stemmer Retsforholdet i et Selskab af en bestemt Natur, uden dog at tage Hensyn til noget individuelt Selskab.

§ 174.

Siden Staten garanterer alle Rettigheder fornærmes den og naar et af Lemmerne fornærmes.

§ 175.

De nødvendige Rettigheder ere altid ogrindelige; thi alt hvad som er nødvendigt til Selskabets Vedligeholdelse, maa man, om det end ikke udtrykkelig er fastsat ved Selskabets Niftelse, dog ville. Derimod ere alle tilfældige Rettigheder erhvervede; thi man kan gjerne fra først af have convenieret om saadanne.

§ 176.

Klubber kunde og ihenseende til Formen regnes til ewige Selskaber. Hvorvidt et Selskab er temporairt, bestandigt eller ewigt, maa ikke bedømmes derefter om det i Virkeligheden varer til en Længere eller Kortere Tid; men om det er anlagt saaledes, at det enten skal vare til en vis Tid eller Kontrahenternes Levetid, eller ewig. Temporaire Selskaber ere de faderlige og herskabelige. Det ægteskabelige et bestandigt; thi det er bestemt at vare paa Personernes Levetid, end skjøndt dette vel ikke altid in facto skeer; men Selskabet kaldes ligefuldt bestandigt. Staten er et ewigt Selskab; thi uagtet den vel

in facto underteiden og høves, saa er den calculerit paa Evighed. Klubber kan derfor og kaldes evige forde de ere calculerede paa, at bestandig nye Medlemmer skal træde i de Udgaaendes Sted. —

§ 178.

Ethvert ulige Selskab er ikke Løveselskab; men omvendt Det er ikke retstridigt at paatage sig Byrder til Fordeel for en Anden, naar man dermed ej indskrænker sine vesentlige Rettigheder. —

§ 179.

Temporaire Selskaber kunde gjerne og høre ved Fornærmelse, ligesom de bestandige, der og kan og høre med følleds Samtykke; nam nitus tam naturale est &c. —

§ 181.

Ved Egteskab faaer Egtefellerne udelukkende Ret til Kjøns drivtens Ulfredsstillelse. —

§ 182.

Retsløren kan vel fordre Kjøns drivtens Ulfredsstillelse inden for Egteskabets Grænser; men ingenlunde dens Virkning Børneavl der er en Naturvirkning. —

§ 183.

Legemlig Omgang udenfor Egteskabet er ulovlig, forde dette strider mod den Agtelse og Kjærlighed, Egteskabet forudsætter. Retstridig kan egentlig saadan Forbindelse ikke kaldes, siden 3die Mands Ret ej derved krænkes; men den er stridende mod Sædelighedsloven, og bør derfor og saa fraktjendes juridisk Gyldighed. Egteskabet indgaaes af gjensidig Agtelse og Kjærlighed, og enhver Legemlig Omgang som ej er grundet paa

disse, er stridende mod Sædeligheden, og derfor og saa mod Moralloven. Det curaiteriske ved Ægteskab fremfor ved andre Contracter er, at man her overlaverer sin egen Person, men man bør tillige ikke herved tabe sin Personlighed og behandles som Middel, hvilket skeer, naar Forbindelsen ej er frembragt ved gjensedig Agtelse og Kjærlighed. Den udvortes Lovgivning bør være saaledes at den kan bestaae med enhver ægteskabelig Forbindelse, som er grundet paa gjensedig Agtelse og Kjærlighed; enhver anden Forbindelse er umoralsk, og bør ikke hjemles ved den udvortes Lovgivning. —

§ 184.

Forf. har kun betragtet Ægteskab som en blot juridisk Contract, skjøndt den snarere burde ansees som mere ethisk. Ægteskab er ej altid bestandigt; thi naar Ægtefolk føle, at de ej kunde harmonere med hinanden og altsaa ej kunde udvise den tilsigtede Agtelse og Kjærlighed, er det retligt, at de skilles ad: det modsatte vilde endog være retsstridigt. En anden Sag er hvad der i Staten kan være nyttigt. —

§ 187.

Den egentlige Grund for Polygamies Ulovlighed er, at det ikke kan bestaae med gjensedig Agtelse og Kjærlighed; det strider følgelig mod Sædelighedsloven og bør forsaavidt ingen juridisk Gyldighed have. Forf. forkaster communio uxorum paa den Grund, at det er en Sammensætning af de ulovlige Forbindelser Polyandri og Polygynia; men denne Grund kan ikke antages, siden Lighed mellem Kvinder og Mændenes Cal

gjerne kan finde Sted. Men da saadant Fellesskab ej kan
stifte gjensidig Agtelse og Kjærlighed, forkastes det og san-
forfatterens Bevis for Polygamies Ulovlighed er ikke tu-
strækkeligt; thi Ulighed i Kontrauten ophæver den ikke.—
Egteskabsforbindelsen er mere en physisk og moralsk
Act, end en juridisk; men spørger man hvorledes dette
Forhold skal bestemmes naar man indlader sig i en Stat,
saa svares, at den udvortes Lovgivning kun bør tillade
den Forbindelse, der er grundet paa Agtelse og Kjærlighed,
siden enhver anden er unoralsk.—

§ 189.

De Cermonier man forbinder med Egteskabs Stiftelse maae
helst være geistlige, siden det hele Forbund er mere ethisk
end juridisk. Trolovelse bør ej kunne begrunde nogen tvange-
pligt, siden det vilde stride mod Egteskabets Væsen, at tvin-
ge nogen til at indgaae det.—

§ 190.

Saasnart Egteskab indgaaes efter de borgerlige Formalite-
ter, uden derfor at tilkjendegives, maa det i Staten an-
sees gjeldende.—

§ 191.

Det synes og, som om Staten kunde forbyde Egteskaber mel-
lem Personer paa hvis Alder der var betydelig Forskjel;
især naar Konen var ældre end Manden, da slige Egteskaber
næsten altid indgaaes af Egennytte.—

§ 192.

En vigtig physisk Grund kommer end nu hertil sc. at Slægten

herved bestandig udarter. Disse Egteskaber er utilladelige formedelst deres fordærvelige Følger; saaledes derangere de Familieforholdene, give Anledning til mere fremmet Omgang mellem Beslægtede o. s. v. —

§ 193.

Forpligtelsen til at indlade sig i Egteskab er ufuldkommen; thi det beroer paa Ens selv, hvorvidt han vil bidrage til andres Gavn og sin egen Moralitet. —

§ 194.

Infamerende Forbrydelser synes og at kunne høve Egteskab, forde den gjensidige Agtelse og Kjærlighed ikke længer kan vedvare. Efter den strænge Naturret kan Egteskab og saa høves ved fellede Samtykke; en anden Sag er det derimod, hvad Staten bør bestemme. Fr. Modgrund, at det da ej kan skilles fra Concubinat er uregtig, naar hint indgaaes er den Hensigt ej at skilles ad. —

§ 195.

Benævnelsen Selskab synes ej saa ganske passende, thi fra Børnenes Side mangler den albevidst Samvirken til Hiemedets Opnaaelse. Forældrene er fuldkommen forpligtede til Børnenes Opholdelse, forde de ellers vilde være Aarsag til disses saavel physiske, som moralske Elendighed; og ingen er vel oprindeligvis forpligtet til at gjøre en Anden lykkelig; men vel til ikke at gjøre nogen ulykkelig. Man kan ikke sige at den physiske Handling, Børnavlingen, indeholder Grunden til Forældrenes Forpligtelse til at opdrage og underholde Børnene, men den giver kun Anledning til at Retsloven kan anvendes. —

§ 196.

Opdragelsen deles bedre i den physiske intellectuelle, æstethiske, som udviklede Kjønhedsfølelsen, og den moralske. Eller og kunde den deles i den physiske og intellectuelle i vidtløftig Forstand, den igjen i den intellectuelle i indskrænket Forstand, den æstethiske og moralske. —

§ 197.

Forf. synes at antage at Forældrene blot ere fuldkommen forpligtede til at opholde deres Børn, men ej til at opdrage dem; men han er here ikke consequent; thi den samme Grund, som foraarsager den første Forpligtelse bevirker, og saa den anden, da ellers Børnene vilde komme til at mangle al menneskelig Dannelse, og altsaa ej vilde kunne opholde Livet paa en Maade, der er dem, som selvstændige Væsener værdig. Nogle have paastaaet at det var ~~umuligt~~ uremeligt at tillægge Børnene en saadan Ret, saaden de ej kan gjøre den gjeldende; men enhver Anden uberettiget dertil paa deres Vegne og desuden kan Rettens Existence ej beroe paa den physiske Styrke. Staten kan fordre at Forældrene skal opdrage deres Børn, fordi det interesserer den, som et evigt Selskab, at dens Borgere erholde saa høi Dannelse og Moralitet som muligt. Det er derfor ligesaavel en Pligt for Staten, som for Forældrene at sørge for Børnenes Opdragelse, og det kan derfor heller ikke ubetinget

overlades Forældrene at give deres Børn hvilken Opdra-
gelse de finder forgodt; hertil kommer, at Forældrene
vilde skade Børnene naar de selv vare Ligegyldige med
deres Opdragelse, og afsløge den Hjælp Staten tilbyder
for at ej dens tilkommende Borgere skulde fordærves. —

§ 198.

Fundamentet for Fødremagten er Opdragelsen. For
at begrunde Forældrenes reelle personlige Ret over Bør-
nene, behøver man ikke med Forf. at antage noget
nyt Fundament, det nemlig, at Børnene skylde deres
Forældre deres Tilværelse; thi paa denne Grund kunde
man Ligesaavel tillægge dem al Raadighed over Børne-
ne altsaa Eiendomsret. Men da Forældrene ere for-
pligtede at opdrage Børnene, saa kan de allene opfylde
denne Pligt; og følgelig ere de berettigede til at besidde
og vindicere dem. Saavel Fødrenemagtens Intensitet,
som dens Extensitet bestemmes ved Opdragelsen. Fødre-
nemagten er følgelig ikke begrundet ved nogen Ret fra
Forældrenes Side, men allene ved een Forpligtelse som
paaligger dem. Forf. vil her, at det Princip, som Hobbes
antog for Forældrenes Ret til Børnene: "hvad jeg danner
ved mine frie Handlinger, det er mit", og som han selv for
forkastede, nu det enkelt tilfælde skal gjelde, for deraf at
udledge Forældrenes jus reale personale uden nogen anden
Ret i ringen, skjønt det dog indeholder Ligesaavel Eiendomsret,

ten. Denne Ret har samme Fundament, som Fodremagten, og da Børnene ikke kan skjønne, hvorvidt Andre vilde og-drage den bedre end deres Forældre, saa kan heller ikke andre overdrages Opdragelsen af Børnene; men Forældrene maae selv udføre den. —

§ 199.

Staten bør i Almindelighed, som et ewigt Selskab baade sørge for de nærværende og tilkommende Borgere; men hvad hele Staten i denne Henseende ej kan fuldbyrde, man udøves ved enkelte Borgeres Krafter, imod at disse holdes skades-løse. Tutor gives Personen, Curator til Tingens Bestyrelse. Distinctionen mellem Umyndige og Mindreaarige er mere politisk end naturlig; thi der mangler vel ikke disse moralsk Skjønsomhed, men kun den nødvendige Verdens Kundskab. —

§ 200.

Dersom Krig skulle kunne begrunde lovlig Erøldom, maatte dette enten skee ved Evang eller ved pactum deditionis. Men dersom Krig skulde give en saadan Ret til at tvinge en til Erøl, eller berøve ham sin Frihed ved Magt, saa kunde den anden med samme Ret sætte sig i Frihed, naar han kunde finde Leilighed, siden Retten i begge Tilfælde beroede paa Magten. Skulde Erøldom begrundes ved pactum deditionis, maatte Aarsagen være den, at da man troede sig berettiget til at drøbe den Fangne, kunde man renuncere paa denne Ret og gjør ham til Erøl; thi var man berettiget til majus, var man det

og til minus. Men deels vilde Frihedens Tab være værre end Livets, deels tilkjendegav man ved denne Handling, at man var sikret, og følgelig ikke havde sin Ret til at drøbe ham, som allene var grundet dere, at man ej paa anden Maade kunde forsvare sit Liv. Dersom en i Naturstanden paa Grund af en Forseelse berøvede en anden sin Frihed, vilde denne Handling allene stifte et Magtforhold, men intet Retsforhold; thi da Forbryderen ikke kunde være forpligtet til at renuncere paa sin Frihed, forde dette er modsigende, saa kunde Modstanderen heller ingen Ret have til denne Handling, forde Pligt og Ret ere correlata. Da man ved at oggive sin Frihed ved Forbund, frasiger sig alle Rettigheder, og følgelig og saa alle Retspligter, saa kan den anden Contrahent ikke erhverve nogen Ret, siden Pligt og Ret ere correlata, og følgelig bliver Forholdet kun grundet paa Magt og ikke paa Ret. Her sørges ikke om man kan forbyde Ex, at være den andens Tvol, saalænge han finder det forgodt, men allene hvorvidt et saadant Forbund kan have nogen bindende Kraft. Ved pactum at overdrage sig til en andens Tvol, er for at redde sit Liv, propter vitam vivendi perdere causas. Ved Tvoldom grundet paa Strafferet, vilde og den Modsigelse finde Sted at man vilde renuncere paa Frihed og alle Rettigheder, og dog være retlig forpligtet. Stavnsbunden var egentlig ikke Tvol; thi endskjøndt han

vel var bunden til et vist Sted, saa kunde han dog ind-
rette sinn øvrige Handlinger efter sit Godtbefindende; han
kunde ikke sølges eller vilkaarlig drøbes; men det uret-
lige i dette Forhold var at disse Bønder ved deres blott.
Fødsel vare bundne til et vist Sted; endskjøndt en saadan
Contract vel uden Modsigelse kunde indgaaes: det er altsaa
ikke noget Retsforhold, som man ikke kan underkaste sig;
men som man ikke har underkastet og som derfor er u-
lovligt. —

§ 201.

Dersom det Arbejde, hvortil Tjende forpligtede sig ej var
bestemt, saa vilde Herren kunne paalægge dem Arbejde
over deres Kræfter og saaledes have et indirecte jus vitæ
& necis over dem. Efter den strænge Naturret kan
Contracten gjerne være bestandig; thi dersom der i og for
sig selv ikke indeholdt noget retstridigt eller krænkende for
Menneskenærdigheden, kan Hensyn til Tiden ej gjøre den
ulovlig. Man kan vel ikke fordre at Qvantiteten og Qva-
liteten af Arbejdet skal være udtrykkelig bestemt; men
Dommeren maa antage, at Tjendet har forpligtet sig til at
præstere hvad man i Almindelighed fordrer af dem.
Staten synes ikke at burde tillade at nogen Tjende-Contract
slutteds paa Livstid, at ikke nogen af Overeletse skal binde sig
for meget for Fremtiden; men den bør fastsætte en vis Tid
som den Længste. —

§ 202.

Rettighederne i Familieselskabet bestaae af dem, som finde Sted i et hvert af de enkelte Selskaber, hvoraf det er sammensat. Een Familie maa i det mindste bestaae af det ægteskabelige eller faderlige Selskab allene, eller i Forbindelse med det selskabelige. Det blotte herskabelige Selskab udgjør ingen Familie. —

Statsretten.

§ 203.

Andre gjøre den almindelige Statsret i vidtløftig Forstand til Hovedledet, og dele denne i den almindelige Statsret i indskrænket Forstand, der igjen deles i den offentlige og private Ret, ligesom den enten omhandler Undersaatternes Retsforhold til Regenten, eller til hinanden og Folkeretten. Forf. mener, at det Forhold som finder Sted mellem Menneskene i Naturstanden, ikke er forskjelligt fra det, som finder Sted i Staten mellem Borgerne indbyrdes, skjønt han paa adskillige Steder selv lærer at adskillige Forhold maa bedømmes paa een Mande i Naturstanden og paa en anden i Staten. Jus publicum particulare tager Hensyn til de vedtagne Normer enten i en enkelt Stat eller mellem flere Stater, hvis Retsforhold og bestemmes efter Sædvaner. —

§ 206.

Staten er et Selskab, hvis Øiemed er de menneskelige Hensigters Befordring, som meest hensigtsmæssig kan befordres ved almindelige Forenstaltninger. Heraf følger, at alt hvad der

beist udføres ved det enkelte Menneskes Krafter, ligger uden for Statens Grondser. — Republica hinsu strictio modsættes regnum og indbefatter Demo- og Arestocratie. —

§ 207.

Retfærdighed vilde i Naturstanden være aldeles fremmed og ubekjendt. Kant kalder den derfor retlos. — Forf. siger her, at Staten er til for ej allene at beskjerme men og saa for at bestemme Kjendoms og Forbundsrettighederne, hvilket vel er rigtigt; men det Forhold svarer ikke til det provisoriske og peremtoriske som Forfatteren mener. —

§ 208.

Ved Staten bliver ved Agerdyrkningen flere Næringsmidler aftvungne Jorden og saaledes kan flere Menneskes underholdes; og enhver sikres Frugten af sit Arbejde. —

§ 209.

Anarkie kan, som det her forstaaes, egentlig ikke kaldes retstridigt; men de som ere i et saadant Forbund, opfylde ikkun en Deel af sin Forpligtelse. Saasnart et Menneske i Naturstanden ej kunde sikre sig paa anden Maade, er der intet formuftstridigt i at han indlader sig i et Forbund med andre, om at forsvare hinanden mod udvortes Angreb, saa Lange Forbund kun gaaer ud paa Forsvar og ej paa Angreb. Anarkiet er ikke positiv retstridigt, men kun negativ, som den man ikke opfylder sin hele Forpligtelse. I saadan Forbindelse maa der dog være en Authoritet, som man afgjøre de indvortes ivistigheder, der kunde have nogen Indflydelse paa Statens Forhold til andre udenfor den; men forfølger man

den med nogen Konsequents, saa vil denne Authorithet komme til at omfatte alle indvortes Retsforhold; thi dersom disses Afgjørelse overlades til de enkelte private Personer, saa vilde de derved forsømme at bidrage til den Kraft, som Staten skal modsætte en udvortes Fiende, som ved saadanne indvortes Tvistigheder vilde adspredes. —

§ 210.

Forf.s Definition gaa Stat er for indskrænket; meget som Staten bør sørge for, kan ej indbefattes derunder, f. Ex. Sikkerhed mod physiske Ulykker. Anloggelse af Veie til Lettelse for Communicationen mellem Borgerne indbyrdes o. s. v.; thi Forf. forstaaer ved Sikkerhed den ælstand hvori man hverken fornærmes eller har Grund til at frygte for Fornærmelse. Udvider man derimod Begrebet om Sikkerhed saa at det indbefatter de anførte Foranstaltninger, bliver aabenbar Lykkelighed endeel af Statens Øiemed. Forfat. indvender at man ej kan tvinges til Lykkelighed; men man skal heller ikke tvinges til selv at være Lykkelig; men til at contribuere det Vedtagne til andres Lykkelighed. Forfat. vil fremdeles gjendrive den anførte Indvending ved at Lade Regjeringen oprette almindelige Foranstaltninger, uden at tvinge nogen Borger til at deeltage, eller benytte sig af disse; men til disses Vedligeholdelse maa borgerne nødvendigenten directe tvinges ved Skatter eller indirecte derved, at Regjeringen vedligeholder saadanne Foranstaltninger ved det almindelige Skatkammers Penge. Sikkerhed begrænder derfor ikke Statens Magt, men alt hvad der mest henseigtsmæssigt fremmes ved almindelige Foranstaltninger hører under Staten

og alt hvad det enkelte Menneske bedst kan udvirke allene hører ikke under den. Borgerne ere derfor forbundne til de Opofrelser for Statens Vel, som de fornuftigvis kan formodes at have samtykket i ved at indlade sig i Staten. Staten kan derfor ikke fordre at en enkelt Borger allene skulde opofre sit Liv for dens Vel, men vel at han i Krigstilfælde skal udsætte sit Liv for Fare ved at forsvare den. —

§ 212.

Statens Opløsning maa aldrig være dens Øiemed; thi om endog Moraliteten havde maaet en saadan Grad, at ingen krænkede den andens Ret af Agtelse for Pligt, maatte dog Loven existere, som bestemte Enhvers Ret. Det har derfor aldrig været Fichtes Mening, at Staten skulde stræbe til sin egen Opløsning, men at Regeringen skulde søge at give Constitutionen en saadan Fasthed, at den ej behøvedes som magtbrugende, men som magthavende. I en Stat hvor man blot af Klogskab adlød Lovene, af Frygt for Straf, vilde den tvingende Magts Existence gjøre dens Brug overflødig men ophørte den at existere saa blev dens Brug nødvendig. Om endog Folket var saa moralsk, at det af Agtelse for Pligt adlød Lovene, var dog Muligheden til at eludere dem tilbage, saalænge Mennesket er et fornuft

sandseligt Vesen, og desuden er allene derfor ikke den ordinerede Magt overflødig. —

§ 213.

Til en Stats Stiftelse udfordres 3 Pagter, pactum unionis, hvorved man bliver enig om at stifte en Stat; pact. ord. cio. hvorved man bestemmer Statens Constitution, og endelig pactum subjectionis, hvorefter der afgjøres, hvo der skal have denne høieste Magt. Fornuften fordrer, at der skal være Stat, at man indtrede skal i Stat; men da nu ikke nogen Stat de facto stiftes paa den anførte Maade, og man ikke kan være i en Stat i Almindelighed, saa man man respectere den Stat som allerede er. Ingen man følgelig ogkaste practisk Tvivl, eller saadanne, som man vil give Indflydelse paa sine eller andres Sandlinger imod en individuel Regjering. Nytten af Ideen om pactum unionis er at man kan bestemme Undersaatternes og Regentens Retsforhold efter den Maxime, at de Rettigheder, som fornuftigvis kan i Overeensstemmelse med pactum unionis tilkomme hver især, maa tillegges dem.

Det forholder sig med pactum unionis som med Eiendomsforening: Fornuften fordrer Eiendom, men kan fornuftigvis ikke indføres uden ved en Foreening,

skjøndt den vel de facto ikke er saaledes indført, men en bestemmes enhver Eiendomsret efter hvad i Overeensstemmelse med den af Fornuften fordrede Eiendomsforeening kan tilkomme ham. Ved en retfærdig Krig, kan den overvundne Nation nødes til at overdrage den høieste Magt til Overvinderen.

Loven bestemmes først efter at Staten ved de 3 pacta er stiftet; thi den Magt, som derved er concederet det øverste Herredømme, bestemmer da Lovgivningen. Den høieste Magt bestemmes saaledes, som den fornuftigvis maatte antages ved pactum unionis; og den bør ikke fastsætte andet end hvad hele Folket fornuftigvis maatte ville. Omendskjøndt man altsaa i en individuel Stat bør respectere den tilstand som er saa bliver Loven om pactum unionis, derfor ikke uniyttig. Ved Krig stiftes kun et Magtforhold; men ved Freden kunne enten hele Landet eller endeel deraf foreenes med den Stat der har vundet. —

§ 214.

peregrinerende er at Leve uden for Landet.

Man maa destingvere mellem jus emigrandi og peregrinandi; thi det første er at forlade Landet i den Hensigt, at drig mere at komme tilbage. Det kan ikke tillades nogen at Leve i Staten eller der ophelde sig, uden at adlyde dens Love; thi ved Staten søger man at sikre sine Rettigheder

der. Der kan derfor dog ikke af enes Ophold i Staten udledes et theoretisk Bifald, eller at han skulde an-
see denne Constitution for den fortrinligste; men
kun at han erkjender Statens Constitution som juri-
disk bindende for sig.

§ 215.

Forskjellen mellem den Lovgivende og executive
Magt er den, at den Lovgivende bestemmer, hvordan
der skal forholdes i alle mulige Tilfælde, som kan
henføres under det Begreb; Regjeringen derimod be-
stemmer, hvorledes der skal forholdes i de enkelte
Tilfælde, som virkelig indtræffe. Forskjellen mel-
lem Regjeringen og den dømmende Magt er den, at
den første afgjør de Tilfælde, som ej ved Lovene ere
afgjørte, f. Ex. at ansætte Embedsmænd; thi Loven
har ikke befalet hvo der skal ansættes til Embedsmænd;
den anden angaaer kun de Tilfælde, som Lovene omhand-
ler. Krigs og Fredsslutninger høre til den regje-
rende, og ikke, som nogle have meent, til den Lov-
givende Magt fordi der her handles om Forholdet i
Tilfælde, der de facto ere indtrufne. Inddeelingen
af den høieste Magt i de 3 Regjeringsværdigheder vil
befindes at være uvigtig ved det Spørgsmaal, i hvilket
Forhold den regjerende Magt staaer til den Lovgivende

og dømmende; thi staaer den under den Lovgivende, saa er den ikke
andet end Lovgivningens Embedsmand, og følgelig ikke nogen
Deel af den høieste Magt; staaer den ikke under den, er den
Lovgivende Magt at betragte som et Nul, siden det beroer paa
den regjerende og dømmende, om de vil udføre dens Bestem-
melser. Kant har endog antaget, at den Lovgivende Magt
kunde afsætte den regjerende; men da den regjerende, hvis Be-
styrelse, Armeen, Finantserne &c. vare underlagte, derved
var den stærkeste, vilde denne reimeligvis ikke lade sig af-
sætte, og den physiske Styrke maatte da afgjøre Parternes
Ret. Staten kan frembringe en Forening mellem Ret og
Magt, som denne Adskillelse netop ophøver; thi den Lovgivende
Magt er den rethavende, den executive den magthavende,
og om man endog med Kant vil tildele den Lovgivende Magt
Ret til at afsætte den regjerende og saaledes gjøre den sidste
til den førstes Embedsmand, vilde denne sandsynligvis ikke
adlyde. Den Lovgivende Magt bør vare juridisk
ulastelig: saadan at Ingen man opkaste practisk Tvivl om dens
Bestemmelser; theoretisk kan man dermod gjerne tvivle;
men man ingenlunde give denne Tvivl Indflydelse paa sine
Handlinger. Statsformen, forma empirii, kaldte Kant den
Form, som bestemte den Lovgivende Magts Virkekreds; Regje-
ringsform, forma regimen, den som bestemmer Regjeringens.
Den executive Magt kaldes bedre rectoria; thi dens Vesen bestaaer
ikke i at exequere, men i at arrangere et og andet Oil-fælde, forsaa

vidt det ikke henhører under Domstolenes Virkekreds.
Sammenligningen mellem de 3 Magter er meget haltende, da den regjerende og dømmende Magt have ganske forskjellige Functioner, og da Dom altid foregaaer Executionen, saa synes snarere den ~~Lovgivende~~ dømmende Magt at burde være propositio minor og den executive Conclusionen.
En god Statsorganisation maa være saaledes, at det bliver yderst vanskeligt at misbruge Magten. Det kan derimod ikke kaldes en god Statsorganisation hvor enhver vil adlyde Lovene; men kun den, hvor enhver maa gjøre det. Adskillelsen mellem den executive og dømmende Magt er derfor ikke at bifalde, siden den regjerende, som den stærkeste ikke behøver at lyde Lovene.
Den engelske Regjeringsform er blandet; ethvert indskrænket Monarkie er ligesaa; thi der maa altid være en Magt, som kan concurere med Kongen. Det repræsentative Democratiske er egentlig Aristocrati, og det man nu kalder Aristocrati, er det egentlige Oligarkie.

§ 216.

Ved at vælge Repræsentantere i et Democrati, har man for kort tid indgaaet et pactum subjectionis. Den høieste Magt bør være en Enhed, og ikke deelt i henseende til Grunden i flere. Imidlertid kan det være fornuftmæssigt at overlade disse enkelte Grene til Underordnedes

Bestyrelse, f. Ex. Collegier, men disses Virksomhed bør dog falde sammen i den høieste Magt, der enten kan være en physisk eller moralsk Person. I Democratiet kan man ikke sige at enhver herskar over sig selv; thi deels udelukkes endeel fra Stemmegivningen, deels man Minoriteten vige for Pluralitetet. At hele Folket skulde udøve Regjeringen kunde ikke lade sig gjøre, da det ikke kunde indlade sig i nogen nøiagtig Detaille, Lige som og den Loven blev anvendt paa nogge vilde samtykke i at Regjeringen skulde anvendes paa den Maade.

§ 217.

Democratiet kan ingenlunde stiftes allene ved pactum unionis; thi herved er ikke Statsformen bestemt. Man kunde indvende at det var nok, naar man blot blev enig om at leve i Staten, og antog den Lovmæssige Almeenvilles, som tilstrækkelig Statsform; men mange ting ere dog endnu at bestemme, som hvorledes Stemmerne skal gives, hvorledes Folket skal sammenkaldes o. s. v. Democratiet kan derfor allermindst undvære Grundloven: det absolutte Monarkie synes mindst at behøve den.

§ 218.

Arvefølgens Bestemmelse er i Monarkiet en Grundlov i vidtløftig Forstand; men naar den blotte Arvefølge ved Grundloven kun er afgjort, vilde der dog kunde indtræffe facta, som da ikke kunde afgjøres, og som i Mangel deraf maatte bestemmes ved den physiske Magt, f. Ex. naar man tvivlede om, at Arvefølgeren var en ægte Prinds: enhver maatte da følge sin Overbevisning, og slaae

sig til at af Partierne; saaledes og, naar Regenten blev fangen, hvorledes Regjeringen skulde føres. I Monarkiet behøvede man ingen anden Grundlov, end Successionslovene; thi ellers vilde Staten opløses ved den første Regents Død: i disse burde og saa bestemmes, hvorledes der forholdes naar der vare flere Protendentere, for at forebygge at Staten da ikke skulde blive anarkisk, hvorledes der skulde forholdes, hvis Fyrsten blev Sindssvag, og hvo der skulde have Ret til at erklære ham derfor o.s.v. Ikke desmindre bliver der dog factisse tilfælde, som aldrig ved nogen Lov lade sig deudere, tilbage og der kunde give Anledning til at Regjeringen udartede til Anarkie. —

§ 220

Hvis Regjeringen er uindskrænket, bliver Opstand altid ulovlig; thi der gives ingen retlig Maade at udføre den paa, siden Domstolene ingen Competence have til at dømme om Regjeringens Handlinger; derimod kan Opstand gjerne være moralskrigtig; thi Undersaatterne have lovet Regenten Lydighed imod at han fremmede Stats Øiemedet: naar derfor Regjeringens Principer, i Almindelighed førte til dettes Fremme, nogtet der kunde treffe enkelte Feil og Afvigelser, burde man dog adlyde; men naar Principerne aabenbar gaae ud paa Undersaatternes Undertrykkelse, bortfalder Grunden til Lydigheden og følgelig og det Begrundede. Men under en uindskrænket Regjering gives ingen retlig Vei hvorpaa den moralske Ret kunde udøves, da den aldrig kan gjøres gjeldende for nogen udvortes Domstoel; thi denne kan ikke bedømme Souverainens Handlinger, da en saadan Myndighed vilde ophæve Begrebet om Souverain &c.

Da Moraliteten ikke kan udbredes uden i den retlige eingenes

Orden, saa er man og moralsk befoiet til Oprør mod Ty-
rannen; men saasnart Sagen skal behandles for et forum
externum, bliver den altid ulovlig; thi ingen kan da dømme
over Regentens eller den øverste Dommers Handlinger; thi
ellers var han ikke den øverste Dommer. —

§ 221.

Undersaatterne maae ikke i sine Besvøringer tillægge Re-
gjeringen ond Villie eller Udueligheed; thi Hensigten af Be-
svøringen skulde være at overtyde Regjeringen om Mang-
ler, som denne muligen kunde rette; men ved saadanne
Besvøringer tilkjendegav man, at Regjeringen manglede
enten Evne til at ville, eller til at kunne afhjelpe disse
Mangler, og Øiemedet af disse kan altsaa ikke være andet
end at inuitere Folket. Da Opstand er ulovlig, saa er og
enhver Opmuntring dertil ulovlig, og følgelig og hinn Hand-
linger. Da Opstand altid grunder sig paa en Beskyldning
som ikke kan bevises af Mangel paa Competence, saa maa
den altid ansees som Oprør. Opstand kan være moralsk ri-
tig, men er altid juridisk uregtig. Majestætsforbrydelsen
kan enten have Regenten eller Staten til Øiemed, f. Eg. Land-
forræderie, personlige eller verbale Injurier, Opstand o. s. v.

§ 222.

Efter ~~Fattere~~ Fichtes Meening vilde der gives en retlig Maade,
hvorpaa man kunde udføre sin moralske Ret, naar Regenten
handlede despotisk. Regjeringen er nemlig her indskrænket,
bestaaer egentlig ikke i den høieste Magt, men blot dens Udøvelse.

Folket har derimod sikret sig Regjeringens Retfærdighed ved
hint Exhorat, som skulde vange over Constitutionen, og Tilfæl-
de af Regjeringens uretfærdige Udøvelse anklage den for
Folket. Her gives altsaa en constitutionel Maade, hvorpaa
man kan modsætte sig Regjeringen, som og at der virkelig ge-
ves en Domstoel som kan bedømme dens Handlinger.
Fichte har fremsat mod Forfs. første Indvending, at der skulle
være strøng Straf fastsat for Exhoratet, hvis dets Beskyld-
ninger fantes at være falske. Den anden Indvending er der-
imod en pititio principii, thi i denne Constitution er Regje-
ringen ikke Souverain, men Folket. Denne Constitution
kan vel fremstilles, men som et Ideal, der ikke kan realiseres,
formedelst Mangel af den almindelige Kultur, som dens Rea-
lisation udfordrer, da den vilde give Anledning til blodige Stridig-
heder mellem Folket, og dette maatte have en høi Grad af Dy-
lysning for at kunne bedømme Regjeringens Handlinger.

§ 224.

x) strenge Forstand

Forfatterens Definition paa en Borger hensu strictiori x er
ikke antagelig, da den indeholder en pititio principii. Dersom
man i Staten vilde gjøre det til Lov ikke at ville tillægge
Fremmede samme Rettigheder, som Indfødte, synes dette at
stride mod Menneskets væsentlige Frihed, da han vel er for-
pligtet til at leve i en Stat, men ikke den vis individuel.
Men at nægte disse Børn Indfødsret er en aabenbar Uret-
færdighed; thi disse vilde ellers ikke kunde erholde Ret med Ind-
fødte paa noget andet Sted paa Jordkloden. Kan den anden Side

ere de Indfødte de Borgere, som Staten meest calculere paa og de synes derfor Statens Omsorg nærmere. Men Menneskets Frihed er allerede indskrænket nok ved de naturlige Baand, som binde Ham til Fødelandet og ved Virkelighedens — dadt er vel muligt, at ingen virkelig existerende Constitution er saadan, som man ønskede den. Naar derfor vor Regjering har indført Indfødsretten, vil den derved tilkjendegive, at den saavidt muligt vil følge det, som dere fastsættes som Maximum forbeholder sig dog at gjøre Undtagelse derfra. I Democratie og Aristocratie er enhver subditus* fords de have forudsat den offentlige og en privat Karakteer. I Almindelighed henfører man alle Indfødte til cives originarii. Til Fødrenelandet er man bundet ved det moralske Baand, at enhver skal volge det Sted til at virke paa hvor han forenuftigvis kan virke meest; hertil kommer Taknemmelighed o. s. v. Til Fødelandet er man kun psycologisk bunden.

* Undersaat

† oprindelige Borgere.

§ 225.

Det er noget problematisk, om ikke en vel organiseret Langsforfatning er i Staten at foretrække; herved kunde forebygges at ikke formange nedsatte sig paa et Sted og andre bleve forladte at ikke den samme Næringsvei blev drevet af formange o. s. v. Den politiske Tankeyttringsfrihed gaaer ikke saa meget ud paa factum, som paa Bedømmelsen af Love og Foranstaltninger. Den strafværdig saasnart man tillægger Regjeringen Udnelighed eller ond Villie, eller man søger at gjøre den ringeagtet. Om Emmendene kan man derimod sige det Onde man kan bevise.

§ 226.

Ulighed i Formue kan i Staten ikke undgaaes; men Lovene bør ikke middelbar foraarsage den. Man kan vel ikke nogte, at den Rige har større Rettigheder end den Fattige, siden han har en større Sphære at virke i; men den Fattige bør inden sin Virkekreds betrygges Ligesaa meget som den Rige; ja endog mere, siden hans Gods har en større relativ Værd for hem. Uligheden skal altid være en tilfældig Følge af Lovene, men ikke intenderet af dem. Man man gjøre Forskjel gaa om Uligheden afficerer Menneskerettighederne eller ikke. Den første man strax afskaffes om det kan skee uden Statens Opløsning.

§ 227.

Grunden hvorfor Cjenestefolk ej kunde have Deel i den offentlige Lovgivning er den, at man man formode, at de som oftest understøtte deres Herskabs Meening, og altsaa ej have nogen Selvstændighed. Fattige Mennesker synes ogsaa Let at kunne bringes til at understøtte andres Meeninger, derfor synes det og rimeligt, at enhver, som deeltager i Lovgivningen har en vis Formue.

Den som præsterer et opera kan Ligesaavel give Stemme som den der præsterer et opus, thi disse ere ikke bundne til en enkelt Persons Villie, som er tilfældet med Cjenestefolk; men præsterer deres Arbeid til fleere

forskjellige, saa de altsaa ikke saa let kunde blive af-
hængige. En Haarskjærer er f. Ex. ligesaa stemme-
dygtig som en Parykmager. —

§ 228.

Love, som i en Stat forbøde, at den Emigrerede solg-
te sin Eiendom, kunde meget let eluderes for Ex. ved
at sælge den forinden man gjorde Mine til at regse
Laane saa meget paa dem som de vare værd o. s. v.
En Stat maatte være slet organiseret, naar
Borgerne skulde have Hang til at emigrere,
thi der er saa mange Baand der knytte dem til
Fædrenelandet, at de neppe uden særdeles Grunde
kunde forlade det; der som man har nyt det
Gode ved Statens Hjelp i Fredstider, bør man
og saa bære dens Byrder i Krigstider. —

§ 229.

Uden positive Love vilde ingen Stat bestaae; thi Naturrettens Forskrivter giver kun almindelige Regler; men disse maa nødvendig ved positive Love nærmere modificeres for at kunne udføres; f. ex. naar man efter almindelige Retsregler fandt, en vordig til at miste Livet, kunde Formuften dog aldrig a priori bestemme, hvilken Dødsmaade der var meest rettig. Myndighedsalderen kan ikke bestemmes a priori. Hele Loven om Bevis trænger til positive Bestemmelser; thi naar man skulde holde sig til Formuftgrunde, kunde man kun antage den apodikti-ske Vished; men da denne er umulig at skaffe, saa følger man det som Loven antager for Vished. Stemmings-theorien kunde heller ikke være givet a priori, f. ex. hvor Lange i Forveien en skal stevnes. Politiforseelser have ogsaa deres Oprindelse fra arbitraire Love, og om endog Forbrydelsen var givet a priori, kunde dog ikke Straffen a priori bestemmes med Nøiagtighed.

§ 230.

Politiforseelser krænke Lovene middelbar. Dersom den Indskrænkning, Friheden Lider, ved en Politilov er mindre, end det Onde er skadeligt for Sikkerheden, som vilde

afstedkommen dersom Handlingen ikke blev forbudt, saa en
grueren Politiloven den fornuftige Almeenvillie vice versa. Dette Princip bør derfor følges ved at forfatte Politiloven.

§ 231.

I Staten maa Strafferet nødvendig finde Sted; thi dersom
man ved en Forbrydelse paaførte en anden et damnum in-
reparabile og der ingen Straffelove gaves blev man fuld-
kommen fri for enhver Lidelse; f. Ex. ved Mord. Derne
maa der være Straf for enhver Forbrydelse, som er af
den Beskaffenhed, at man kunde opnaae en Fordeel ved den
thi ellers favoriserede Lovgivningen Fornærmeren; der
var da ingen mageliger Nærings vei end Tyverie; thi
vis Handlingen lykkedes, høstede man Fordeel, og i mod-
sat Fald var man fuldkommen skadeslos. Sikkerheden for
drer altsaa Straffelove. —

Virkelige Forbrydelser ere de, hvorved man umiddel-
bar kronker andres Rettigheder; ved politiske kronker
de derimod kun middelbart. De offentlige ere de, som kun
paatales af hele Staten, f. Ex. tyverie; de private kun
derimod kun den private Mand paatale, f. Ex. verbale
Injurier. Dersom Staten vilde paatale disse, kunde det
opmuntre til at gjøre sig Umage for at bevise dem, eller
endnu fremføre flere; men herved vilde Sikkerhed svæ
i mogen Fare. Kant antager, at Straf allene skal

paalogges, forde Fornuften fordrer, at der med enhver
Forbrydelse skal forbindes en Lidelse. Men heraf følger
og, at Straffen maa bestemmes efter Talionsprinciget,
da Fornuften tillige fordrer, at Lidelsen skal være lige-
saa stor som Forbrydelsen. Imod denne Theori kan indven-
des: 1. at Statens Hensigt ingenlunde er, at frembringe
Ligevægt mellem det moralske og physiske Gode og Onde,
og at give enhver hvad han efter sin Vandel har for-
skyldt: dette tilkommer allene Guddommen og ligger
uden for Statens Kræfter: Dersom Statens totale Øie-
med er Sikkerhed, saa maa ethvert andet Øiemed indbe-
fattes herunder, og ikke være af en anden Art. Enhver
Forbrydelse maa derfor straffes i den Grad, som dens
Hensigt er, at skade. Sikkerhed er vigtig, og enhver
Forbryder maa fornuftigviis erkjende at han fortjener
saadan Straffegrad. 2. Kant vil at Forbryderen
skal straffes efter samme Maxime, som han har praktic-
eret; men heraf følger at alle Forbrydelser af samme
Species maatte straffes paa samme Maade, og der kunde ej
tages Hensyn til den individuelle Forskjel. Tyven har
udøvet den Maxime, at ophæve Eiendom; han bør derfor
berøves al Eiendom for bestandig; men da han foruden
Eiendom i Staten ikke kan vedre sig, maa han præstere

offentlig Arbeide imod at Staten underholder ham. Men
nu skulde Ligesaavel den som stjal en ubetydelig Summe
som den, der stjal en betydelig, lide samme Straf; og dette
vilde anbenbar befordre Uskikkerheden; thi enhver, som vil
udøve Tyverie, vilde da stjæle saa meget som muligt, siden
Faren var den samme, men Fordelen ulige. 3. Af Gjen-
gjældelsesretten følger og, at den, som vilde begaae en For-
brydelse, forsaavidt dette kunde beviises, og den, som vir-
lig havde udøvet den, maatte straffes lige haardt. Dette
vilde ogsaa skade Sikkerheden; thi deraf fulgte, at naar en
først havde begyndt en Forbrydelse, vilde han bestandig
fremture i samme, siden Straffen var den samme. Vilde
man derimod indvende, at Gjengjældelsesretten allene
skulde gjelde for udførte Forbrydelser, da er den meget
utilstrækkelig. Alle Politiforseelser kunde ikke straffes
efter Talionsprincipet, /. dette er dog ingen Mangel ved det;
thi det ligger i deres Natur, at man i deres Afstraffelse
mere maa tage Hensyn til politiske Grunde end rettige.
Politistraffen maa derfor modificeres efter Forseelsens
større eller mindre politiske Indflydelse paa Statsfor-
fatningen, / men at belægge alle saadanne Forseelser
med Pengestraf kan ikke være tilrandeligt; thi For-
brydelsens Grad beroer ikke allene paa den større eller

mindre Middelbarhed eller Umiddelbarhed; men og
paa densmeer eller mindre vigtige Indflydelse paa Bor-
gersamfundet. Den samme Forbrydelse man med Hen-
syn til Stændernes større eller mindre Cultur Straffes
paa forskjellig Maade: naar der er in dolus violentae + Der-
som man vilde straffe en dannet Mand, som i Hedsig-
hed kunde have udøvet en saadan Voldsomhed mod een
authoriseret Person med offentligt Arbeide, vilde
det nok være ham langt føleligere, end et Menneske
af den Lavere Klasse. Men Forbrydelser objecta
in dolis bør straffes lige haardt, thi her tilkjendege-
ver man, at man mangler den Ærekjærhed, der kun-
de fordres af det dannede Menneske; ja! Forbrydel-
sen synes endog saa meget mere strafværdig hos
denne end hos den Lavere Klasse. Strafferetten
bør fastsætte en saadan Lidelse for enhver Forbry-
delse som er tilstrækkelig til at afholde alle i Al-
mindelighed fra at begaae samme, fordi denne Lidelse
vilde være et saa stort Onde, at det overveiede den
Fordeel der kunde høstes af Forbrydelsen. Naar
derimod een begaaer en Forbrydelse ingeneres Straffe-
retten mod dette Individuum, men ikke fordi han har
begaaet denne Forbrydelse, eller for at hindre ham fra

+ Handling af en voldsom Natur.

at begaae den oftere; men for at Crudselen, som Loven
indeholder mod Forbryderen ikke skal tabe sin Virksom-
hed; thi dersom Forbryderen ikke blev straffet, vilde en-
gen respectere Loven. Forskjellen mellem Straf og pre-
ventions Retten bestaaer deri at Strafferetten tager
Hensyn til enhver, preventions Retten derimod kun til
det fornærmende Individ, og Hensigten af den sidste er at
hindre Fornærmeren fra oftere at fornærme.
Lovenes uagtsomme Overtrædelse behøves i visse Til-
fælde ikke at straffes: de nemlig hvori Skaden kan er-
stattes; thi endskjøndt Erstatning ikke i og for sig selv er
nogen Straf, saa har den dog i dette Tilfælde samme Ven-
ning for Forbryderen. At dølge en uagtsom Forseelse
man ogsaa ansees strafværdigt. Den som bryder andres
Sikkerhed han man eo ipso lide saa meget, som der behøves
til at restituere den forstyrrede Sikkerhed igjen, og be-
trygge den for Fremtiden. Hun behandles derfor ikke
som Middel; thi en saadan Straf er fuldkommen authori-
seret af Fornuften. Forholdet mellem Lidelse og Skyld
frembringes ikke derved, at man paaføres Em det same
Ond, som han paaførte en anden; thi Personens Skyld beroer
paa hans slette Tænkemaade, som man ikke altid kan bære
at kjende. Imod den absolutte Straftheorie kan og an-
føres, at man ikke kunde tage noget Hensyn til Motiverne,

der fremkaldte Forbrydelsen og andre Omstændigheder, der kunde bidrage til eller formindske Forbrydelsens Strafbarhed, f. Ex. om Tyveriet skede med Indbrud eller ej, om ved givet Leilighed eller uden sandan Fristelse.

Vilde man straffe Tyven ved at paaføre ham samme individuelle Onde, saa vilde Tyverie være Speculation, og man saae da ej heller paa Formen. Deruden kan Talionsprinciget ikke anvendes paa visse Forbrydelser, som Adulterium (: Hørere :). Foruden den Kantesse Mande at fremstille Talionsprinciget paa, at nemlig den samme Maxime skal anvendes paa Forbryderen, som han anvendte, gives der endnu en anden, som vil at han skal straffes ved at paaføre ham samme physiske Onde, som han paaførte Andre; men foruden at denne Theorie er utilstrækkelig til at straffe alle Forbrydelser f. Ex. adulterium actio culposa, vilde den tillige hjemle mange Urimeligheder, f. Ex. ved Saar; thi da der ingen Maalestok gives for Lidelserne, vilde det være vanskeligt at paaføre Forbryderen et Ligesaa stort Onde, som han havde paaført en Anden. Naar man antager Sikkerheds Principet, saa maa man ikke allene søge Sikkerhed for Individuet, men for alle som kunne ville begaae den samme Forbrydelse. Bestandigt Fængsel kan derfor ikke substituere Livsstraffen: Dette er derimod

et Middel til at virke stærkt paa dem som ville begaae en Forbrydelse. Da desuden mange andre ringere Forseelser i Staten straffes med ewigt Fængsel, saa var der intet Motiv til at holde Forbryderen fra at begaae de større Forbrydelse. Den Skyldiges Forbedring kan der for kun forsaavidt frembringes ved Straffelovene, som Sikkerheden tillader det, enten ved at berøve ham Magten eller Villien. – Lovens uagtsomme Overtrædelse var ikke nogen quasi delictum hos Kommerne: hertil henregnedes kun de Forseelser, som ikke i og for sig selv vare strafbare, men kun straffedes af politiske Grunde. Ved Politiforseelser forstaaes Forfatteren de som ikke ere naturlig retstridende: i Almindelighed henfører man dem derimod i den positive Lovgivning til de hvis Straf ikkun er Liden. Kant forkaster Sikkerheden, som Strafrettens Fundament, forde man derved behandler Forbryderen som Middel; men da Forbryderen ved at indtrade i Staten, har lovet at respectere det gjensidige Retsforhold, saa har han og saa ved at overtræde sit Løfte og krænke dette Forhold forbrudt saa meget af sin Frihed, som der er nødvendigt for at erhverve den fornødne Garantie for slige Indgreb i Fremtiden: han behandles altsaa som Middel. Forsuften billiger denne Straf. Den fordrer at der skal existere Rettigheder og Retspligter

den man altsaa og billige de Middler, som ere nødvendige for at conservere disse Rettigheder. Man antager og saa at man kan udøve Tvang paa Grund af Forsvarsretten, og paastaaer dog at Fornærmeren ikke her behandles som Middel, eller at denne Tvang er ulovlig.

§ 232.

Beccarius Indvending er urigtig. Statens Ret er ikke grundet i Overdragelsen i dette Tilfælde, men i Fornærmelsen. Det retstridige i Selvmord er Hensigten at vilde drøbe sig selv, men da Forbryderen samtykkede i Dødsstraffens Existence, var han saa langt fra denne Hensigt, at han meget mere derved sørgede for sin Sikkerhed. Paa den anden Side bør ikke Forbrydelsens Indflydelse paa Statens Sikkerhed allene være Maalestok for Straffens Størrelse; thi ellers vilde ofte den mindre Forbrydelse straffes haardere end den større, hvilket da var at opmuntre til at begaae større Forbrydelser; dernæst vilde saadanne haarde Straffe give Anledning til, at man søgte at fordølge Forbrydelsen, og at Dommeren vilde favorisere Misdaderen, hvorved Sikkerheden vilde lide. Staten bør derfor og saavidt muligt tage Hensyn til Handlingens indvortes Moralitet, og derefter proportionere Straffen.

Man kan ej indvende mod Livsstraffens Lovlighed, at man kunde substituere andre Straffe, f. Eg. evigt Fong-sel, thi deels vilde det in facto være vanskeligt at ind-slutte en Forbryder saa nøie, deels man større Forbry-delser belægges med større Straffe; dersom man altsaa endnu vilde tilføie Pinsler paa bestemte Tider o. s. v., forfaldt man til Grusomhed, og Straffen vilde i det hele være haardere end selve Livsstraffen; deels er det en Feil allene at tage Hensyn til det enkelte Individ, og at søge Sikkerhed for dette: de vilde Lidenskaber, som i en saadan Handling behørsker Mennesket maa tilbagedæm-pes med Straffe der kan virke stærkt paa Phantasien, og dertil ere i Sordelershed Livsstraffene ~~[illegible]~~ tjendlig.

Dersom Beccarius Indvending var rigtig, kunde Sta-ten kun udøve Pengestraffe; thi ingen kan afstaae den Ret at berøve en sin Frihed, eftersom ingen man til-intetgjøre sin Personlighed. Foruden de af Kant an-førte 2de Mord, gives mange andre, hvor Dødsstraffes Anvendelighed kunde være problematisk; som de Mord der ere frembragte i Affect; thi en saadan Person kunde ej ansees som farlig for Sikkerheden, med mindre han blev fornærmet; desuden er der og mindre Moralitet i denne Handling, end i et overlagt Mord. Duellen have ej altid Drab til Hensigt, og de kan følgelig efter Kants

Theorie ej heller altid straffes med Døden: desuden krænkes den offentlige Sikkerhed ej saa betydeligt ved disse, siden derved ikke 3die Mand kommer i Fare, men den blot kan ramme de Duellerende. Statens Sikkerhed synes at fordre, at og andre Handlinger end Mord bliver straffede med Livet, f. Ex. Brandstiftelse, Overtrædelse af Quarantainforbud o. s. v. —

§ 233.

Alle de Forseelser, som i Følge Statens Øiemed nødvendig man straffes, kan Dommeren ophaa straffe, omendskjøndt der ingen positiv Lovbestemmelse gives om disse; thi enhver Borger maatte med den blotte Fornuft indsee, at de vare Forbrydelser. Derimod kan Dommeren ikke straffe Forseelser udenfor Landsloven, fordi det var nyttigt af politiske Grunde.

§ 234.

cfr. Suppl. 1 Deel pag. 53 og 41, samt Archivet 27 & 28 pag. 292. —

Abrogation er at ophæve Loven aldeles. Subrogation hvor en nye Bestemmelse i Loven skar.

De nyere men strengere Love synes man ej at kunne tillægge tilbagevirkende Kraft, fordi det var muligt at Forbrydelsen ej var begaaet dersom dette stærkere Motiv havde været. Nogle tillægge derimod de mildere Love tilbagevirkende Kraft af den Grund at Staten anseer

eller Loven faaer tillæg. Derogation naar noget af Loven ophæves. Obrogation naar Loven forandres eller faaer en authentisk Fortolkning

cesse for tilstrækkelige nok til at værne om Sikkerhe-
den, følgelig kan hverken denne og endnu mindre Forbry-
deren have noget derimod; men efter stronge Retsgrund
sætninger synes man dog ikke at burde antage dette,
fordi at de foregaaende Forbrydelser man ansees for
større end de senere, som ere begaaede efter at den nye
Lov udkom, siden der var et stærkere Motiv der søgte
at dømge dens Udbrud. Den authentiske Fortolk-
ning gleier man i Almindelighed at tillægge tilbage-
virkende Kraft af den Grund, at Dommeren ej man
sætte sig over Lovgiveren, og at han ej bør raisonere
over Lovens Mening, hvor Lovgiveren har forklaret
den. De positive Landslove ere dog ej allene grun-
dede paa Formuften, siden der nødvendig maa være
saa meget vilkaarligt i dem, f. Eks. Myndigheds Ter-
minen: Formaliteter: Processer: Erhvervelses Gyl-
dighed o. s. v. Den authentiske Fortolkning kan ikke
tillægges nogen tilbagevirkende Kraft; thi Regentens
Villie forbinder ikkun under den Betingelse, at den
er tilkjendegivet; men ved at fortolke sin Lov viser
Regenten, at den ikke forhen var et tydeligt Udtryk
af hans Villie, og Folket har heller ikke de Data at

at bedömme og forklare Lovene efter, som Lovgiveren har.
Foruden at den nye Lov kan enten være strengere eller
mildere, end den ældre, kan der og være en blot bestemmen-
de Lov, hvilken bestemmer Straffen for en Handling, der
dog allerede efter sin Natur var strafbar. Denne Lov
kan af de anførte Grunde heller ikke tillægges vis retrac-
tiva. Det er vigtigt for enhver at kunne beregne Føl-
gerne af sine Handlinger; men ved at tillægge en Lov
tilbagevirkende Kraft, vilde man aldrig med nogen Sik-
kerhed kunne gjøre en saadan Beregning. –

§ 235.

Souverainen har ingen Ret til at ophæve et Privilegi-
um, siden det maa betragtes som en Contract; men
fra den offentlige Standpunct synes det dog, at denne Com-
petence tilkommer ham, naar nemlig Privilegiet er
til Skade for det Almindelige, og man følgelig ikke
kunne fornuftigviis formode Folkets Samtykke. Men
da maa Souverainen, saavidt muligt er statte. Privi-
legier ere egentlig altid imod Lovene; thi ved dem be-
rettiges man til en Handling, der ellers vilde være
ulovlig. Forskjellen mellem Privilegier og Dispen-
satjoner er vanskelig at bestemme. –

§ 236.

Krigs og Fredsret, maa tilkomme Regjeringen siden der ved tages en Beslutning til et enkelt Tilfælde, og ikke gives nogen almindelig Bestemmelse for et vist Slags af Tilfælde. —

§ 237.

Der gives en ordentlig og en overordentlig Overeiendomsret; den første er hjemlet ved de almindelige Love; den sidste angaaer Indskrænkningen i Eiendomsretten, som ej i Almindelighed udøves. Den overordentlige tilkommer Regenten. Forsaavidt Borgerne indskrænkes ved almindelige Love i deres Eiendomsfrihed til det almindelige Bedste, kaldes den ordentlig: den overordentlige udøves derimod ved enkelte Decreter, som emanere i Nødstilfælde, f. Ex. Forstødernes Afbrænding i en Beleiring o. s. v.: Retten over Domainer er forskjellig fra Overeiendomsretten, som haves over Borgernes Eiendomme. Dersom den Grund at Regenten ingen Domner har over sig skulde antages, saa kunde ingen Rettigheder tilstaaes Regenten; thi maatte han ingen faste Eiendomme have, maatte han boe til Leie, og derved kunde han komme i Tvistighed med sin Vært. Kan man underkaste sig saa mange andre Farer, kan

man og underkaste sig den, at Regenten har Dominium.

§ 238.

Overeiendomsretten gaaer vel nærmest ud paa faste Eiendomme; men det rørlige Gods er ej dens Gjenstand. Ret til at krøve Skatter er derfor en Green af Dominium ominens, som og Kant antager; men denne er ikke som Forfatteren vil, Grunden til hiin. Dersom det physiokratiske Systeem var antaget i een Stat, og ikke i en anden, naar Indførselen fra andre Stater var tillaadt, saa kunde det hænde sig at Værdien af Jordens Producter fra andre Stater var ringere end Værdien af de Indenlandske. —

§ 241.

Forfatterens 1te Indvending viser intet, i det den viser formeget, det nemlig at man bør adskille den Lovgivende og executive Magt som de høieste fra hinanden. Forfatterens Meening at man bør hæve de criminelle Loves Ufuldkommenhed, tilintetgjør ikke Benaadningsretten; thi dersom der nu virkelig indtraf her et tilfælde, hvori de ere ufuldkomne, saa maa dog Benaadning kunde finde Sted. Vil man strængt følge Kants Theorie om Talionsprincipet, bør og saa alle Oprørere straffes paa Livet. Aarsagen hvorfor det ej lader sig gjøre er den, at Oprørerne da vilde vorge sig til det yderste,

og Regenten kun vilde finde Medhold af anget Faa, naar han brugte en saa strong, skjønt med Lovene hjemlet Fremgangsmaade; men det samme gjelder om de Straffe Kant her substitueret Dødsstraffen; thi naar Oprørerne ej kunde vente sig bedre Kaar, vilde de nepge lade sig berolige. Kant ansaae Straffelovene som en thegoriske Imperativer, der realiserede det Fornuftbud, at enhver Forbrydelse skal forbindes med en Lidelse, og paastod derfor, at jus aggratiandi var uden for Regentens Competence. Men naar man grunder Straffelovene paa et andet Fundament, nemlig Sikkerheden, saa kan der indtroffe Tilfælde, hvor endog Sikkerheden selv fordrer Benaadning, eller i det mindste Formildelse, f. Ex. mod Oprørere.

§ 242.

Forfatteren vil, at Jurys først skal undersøge factum og derudst andre anvende Loven derpaa; men en saadan Fremgangsmaade forudsætter en høiere Grad af Oplysning. Den dømmende Magt lader sig heller ikke adskille fra den executive og Lovgivende, saaledes at disse skulde være de 3 høieste; thi det beroede da paa den, om den vilde følge de Maximer, som den Lovgivende Magt havde antaget, og hvis den ikke vilde, var den Lovgivende Magt gandske

overflödig. Den överste Magt man derfor være en Eenhed. Kant vil, at Domstolene skulde være saa-ledes organiserede, at Regrehentanterne udvalgtes af Folket, men de egentlige Dommere af den regjerende Magt. –

§ 243.

Regjeringen bestemmer, hvormeget enhver skal svare i Overeensstemmelse med de af den Lovgivende Magt fastsatte almindelige Regler. –

§ 244.

Uden Sædelighed kan ingen Stat bestaae; thi dersom blot Frygt for Lovene skulde være det eneste Motiv til at handle overeensstemmende med dem, da vilde mange Forbrydelser blive begaaede i Svang, som ellers efter Pligt vilde have tilbageholdt; dernæst er det uundgaaeligt at Staten man stole paa Dommernes og Vidnernes Moralitet, o. s. v. Men da Velanstændigheds-Følelser har saa megen Indflydelse paa Sædelighed, saa man og Regenten være berettiget til at forebygge alt hvad der kunde krænke denne Følelse.

§ 246.

Regentens Pligt til at sørge for de Fattiges Underholdning er grundet deri at Sisse kun respectere Eiendomsretten forsaavidt det er dem moralsk muligt at præstere

at Equivalent, nemlig deres Ret til Alt, for at faae Ret til noget. Dersom der altsaa ikke sørges for Fattiges Underholdning, saa vilde Sikkerheden være udsat for mange Angreb.

§ 247.

Kants Mening er nok nogge rigtig; thi det er ej nødvendigt, at enhver Generation skal sørge for sine Fattige. Forteiden har i denne Henseende gjort meget for Nutiden; det er derfor og saa billigt, at den gjør noget for Eftertiden. Dernæst kan Fattigdom Ligesaavel blive til en Næringsvei ved Løbende Bidrag, som ved Fonds. I trykkende eider synes det end og bedre at have faste Fonds. Da Grunden hvorfor Staten, og altsaa hver enkelt Borger bør sørge for de Fattige er den, at man ellers ingen Sikkerhed havde for at de ville respectere Andres Ejendom, synes vel Kants Mening at hver Generation skal underholde sine Fattige here at finde Medhold, siden man kun behøver at frygte for sine samtidige Medborgere; men dette kunde da kun i det høieste gjelde om de tvungne Bidrag, og der kan ingen fornuftig Grund gives for, at man ej af de frivillige Bidrag skulde ogrette faste Fonds.

§ 248.

Forfatteren mener, at Regenten blot skal sørge for, at Børnene ej skal opdrages umoralsk, men at han derimod ikke bør foreskrive nogen vis Opdragelse; men spørges nu, hvad det er

at opdrage umoralsk, vil man indsee, at det ikke er
muligt at drage nogen fast Grændse heri. Da det interes-
serer Regjeringen, hvorledes dens Borgere ere sundede,
er den og saa forpligtet til at have tilsyn med Opdragelsen,
og den kan ingenlunde overlade den til Forældrenes egen
Vilkaarlighed. Dersom der gaves een under alle Omstæn-
digheder fortrinlig Opdragelses-Methode, maatte den vist
nok være berettiget til at tvinge Forældrene til at
benytte den.

§ 249.

Den egentlige Grund hvorfor der i Staten ingen hær-
skende Religion bør være er den at man ved Straffe-
Love ej kan frembringe nogen bestemt Religion. Imid-
lertid kan der dog være Grund til at byde hele Sta-
ten at contribuere til en vis Religions Vedligehol-
delse, f. Ex. den, at den største Deel af Folket bekjender
sig til denne, og det følgelig man interessere det, at den
vedligeholdes. Hvorvidt Forfatterens Mening om
Lærernes Valg er rigtig, er problematisk, i det mind-
ste maatte Folket da være meget oplyst. Regenten
synes derimod efter Overlæg med sagkyndige Mænd bedst
at kunne volge Lærerne. Dersom man ved den hær-
skende Religion tænker sig den, som Regjeringen enten
middelbar eller umiddelbar tvinger Undersaatterne til
er den vist nok forkastelig; men forstaaes derved den,

som den største Deel af Folket bekjender sig til, saa man Regjeringen og være berettiget til at sørge for at den vedligeholdes, som et vigtigt Middel til Kultur og Sædelighed, fremfor enhver anden Religion, hvis Bekjendere ere færre og som derfor ikke er af saa stor Vigtighed for Staten. —

§ 250.

Dersom Embedsmanden ulovligen vil gaaføre Borgeren et damnum reparabile er man ikke berettiget til at modsætte sig, fordi en saadan Handling dog altid er farlig for det Almindelige; men man er derimod berettiget til at fordre Erstatning. Anderledes er det derimod, hvis det er et damnum irreparabile, da man man være berettiget til Modstand, imod at man siden for Domstolen beviisliggjør dens Lovlighed. Mod Regenten er man aldrig berettiget til Modstand, fordi der ikke gives nogen Domstoel der er over ham, og for hvilken man kunde bevise sin Modstands Lovlighed. Vel kan man efter Samvittighedens Dom være fuldkommen berettiget hertil; men det bliver altid juridisk umuligt. Hvorledes Landslovene end ere, man Undersætteren dog lyde dem, og Dommeren man straffe dens Overtræder, om han end iøvrigt har handlet nok saa rigtigt. Ingen Censur bør tilbageholde Klager mod Embedsmændene; thi Censuren har ej at undersøge om Beskyldningen er sand, men blot om der, under Forudsætning af dens Sandhed, intet indeholdes i Klagen, som den burde tilbageholde. Spørger man om Regenten vilkaarlig kan

afskedige en Embedsmand, bliver Svaret bekrefte-
de, forsaavidt man allene tager Hensyn til hans Magt,
der er uimodstaaelig, men spørger man, hvad der i
denne Henseende kunde antages at stemme med en for-
nuftig Almeenvillie, bliver det benægtende, thi der-
ved 1. bevirkes at ingen vil skaffe sig den fornød-
ne Embedsduelighed, siden at deres Omstændigheder
paa denne Vei er saa usikker. 2. at Embedsman-
dens Ære derved lederes. 3. at Staten bebyrdes
med at underholde alle disse afsatte Embedsmænd.
Regenten har altsaa vel en absolut Ret, som Regent;
men denne Magts Udøvelse kan ej congruere en for-
nuftig Almeenvillie. Derimod er det ej altid nød-
vendigt at Regenten skal lade Dom gaae foran Af-
skedigelsen; thi ellers vilde han ej kunne afsætte en
Embedsmand med mindre hans Forbrydelse juridisk
var bevist, uagtet der dog kunde være den rimeligste
Formodning for denne. Ikke heller er det nødvendigt
at de Forbrydelser, hvorfor en Embedsmand kunde
qvalificeres til Afsættelse netop skulde være Over-
trædelser af hans Embedspligter, og saa andre Mis-
gjerninger, hvorved han beroves sin personlige Agtelse
f. Ex. ejverin man kunne have samme Virkning. Da

Embedsmanden vel er Regentens Fuldmægtig, men denne
lyppen Statens, saa kan Regenten ikke vilkaarlig afsætte
sine Embedsmænd, om han end vilde holde dem skadeslöse
i Henseende til Formuens Tab, fordi han derved vilde be-
byrde Staten med formange slige Understöttelser; der
kunde være Tilfælde hvor det endog var af største Vigtig-
hed, at Regenten kunde afsætte en Embedsmand uden
strængt juridisk Bevis; f. Ex. naar han frygtede for at
en commanderende General lod sig bestikke. Regenten
kan derfor vel afsætte uden Lov og Dom men ikke uden
lovlig Aarsag. —

§ 251.

Kant begrunder denne Regentens Ret derpaa, at den intet
andet Middel har til at opmuntre Fortjenester. —

§ 252.

Forfatteren antager en ordentlig Overeiendomsret, som
han tillægger Souverainen, og som er en Følge af Landets
almindelige Love og en overordentlig Overeiendomsret,
hvis Udøvelse skal tilkomme Regenten, der foranlediges
ved særegne usædvanlige Tilfælde, og som ej er bestemt
ved de almindelige Love. Denne Overeiendomsret kan lige
saavel gaae ud paa rørlige som faste Ejendomme. Saaledes
har f. Ex. Regenten Ret til at anbrie den private Mands
Magaziner i Hungersnød, imod at holde ham skadeslös,

thi ligesaavel som enhver enkelt Person har en Nødret, saaledes har og Staten den, og ingen Undersaat maa bruge sin Ejendom til Statens Skade. —

§ 253.

Regenten tilkommer og Ret til at beslutte Krig og Fred, efterdi disse tilfælde ej kan bestemmes ved almindelige Principier, men befattede i Landsloven; sudarmorum bestaaer i Krigstilberedelserne. —

§ 255.

Regalierne kan Regenten afhænde. Man kan heller ikke bestemme, hvilke de ere, siden de ej som Majestætrettigheder med Nødvendighed følge af Begrebet om Majestæt. Undersaatterne kan derfor gjerne procedere mod Souverainen om Regalierne, siden disse kan afhændes, uden at han derved mister noget af sin Værdighed som Majestæt. Imidlertid man det dog allene ansees som en Naade, forde Regenten ikke nødvendig er forbunden dertil. De som have indeelt Regalier i de større og mindre have gjort sig et andet Begreb om Regalier, som derfor gjerne kan være ligesaa rigtigt, som Forfatterens.

§ 256.

Statsform er Udøvelsen af den Lovgivende Magt; Regjeringsform af den executive. Statsformen er reen, naar denne Magt er hos den Person, være sig physisk eller moralsk.

blandet derimod, naar den Lovgivende Magt er deelt mel-
lem flere moralske Personer. —

§ 257.

Democratie er i egentlig Forstand et Aristocratie, efter-
di ikke alle men kun de aktive Borgere, som man anseer
for de mest oplyste og bedste, har Deel i Regjeringen. —

§ 259.

Det er meget tvivlsomt, hvorvidt det vilde være at til-
raade at tvinge Folket til at møde ved Forsamlingerne:
de, som ikke interesserer sig for det Offentlige, synes heller
at maatte blive derfra. Folket samles enten tributim,
curiatim eller viritim. Ved det første forstaaes at Stem-
merne indsamles i hvert District og Pluraliteten decidere
hvert Districts Meening; hvorpaa igien alle Districternes
Meeninger sammenholdes. Ved curiatim samles Folket clas-
sevis i hver Stand afsiger et endeligt votum, og de forskjel-
lige Standers vota sammenlignes derpaa, for at Pluraliteten
kan decidere. Dette synes at være meest passende for et
Democratie; thi dersom Folket deles i Districter, saaledes
at der i disse er en lige stor Folkemængde, vil det ene De-
strict i Tidens Længde kunne blive mere folkerigt end det
andet, og følgelig en Ulighed frembringes. I det Lovfor-
slaaende Kammer synes passeligt de yngre at bærde hensættes,

som de der have mindst Energie, og de ældre derimod det sanctionnerende. Forfatteren er inconsequent, naar han antager, at den executive Magt og saa burde have nogen Indflydelse paa den Lovgivende. —

§ 260.

Naar den Lovgivende Magt skulde have Competence til at afsætte den executive, saa man den og være berettiget til at fordre Regnskab af den; thi den bør ikke afsætte den førend den har hørt dens Forsvar. —

§ 261.

Det er uvigtigt naar man siger, at i Democratiet enhver forbinder sig selv; thi kun den mindste Deel af Folket gi-ver Lovene nemlig Huusfædrene. Der er derfor kun en qventolativ Forskjel mellem Democratiet og Aristocratiet. Dernest deuderer Pluraliteten hvad der skal antages; følgelig antages ofte noget, som endeel active Borgere kan være imod. —

§ 262.

Forfatteren har ikke tilstrækkelig destingveret mellem Aristocratiet og det representative Democratie. Hiint er den Statsform hvor den høieste Magt tilkommer visse Familier med Udelukkelse af Andre. —

§ 264.

Den vesentlige Feil ved Aristocratiet er den, at det begrunder en dobbelt Interesse, Folkets og de Magthavendes:

§ 266.

Der er quoad formam ingen Forskjel imellem Enevolds Regjering og Dispotie. Nogle have destingveret mellem Dispotie og Dispotisme saaledes at de ved det første forstod, den Regjeringsform, hvor Monarkens Magt var gandske uindskrænket; Ved Dispotisme derimod den Regjeringsform, hvore man har gjort det til Maxime at behandle Undersaatterne som blotte Midler. Forfatteren begaaer en Inconsequens, naar han antager, at man er berettiget til at modsætte sig Dispotiet. Det Laconiske Rige er egentlig enten Aristocratie eller representative Democratie. Monarchie og Dispotie eller rettere Dispotisme ere ikke forskjellige; thi den samme Grad af Magt tilkommer den Øverste i begge Constitutioner. Men Begrebet om Dispotisme er gandske anderledes end Begrebet om Monarkie, naar der tages Hensyn til Udøvelsen af Magten. Oprør kan vel være forsuftigt men ikke retmæssigt, thi Grunden hvorfor man agter Regenten er den, at Staten er et Middel til at bevirke eens moralske Forædling: naar althan Regjeringen er saaledes at man ikke kan ognaae dette Øiemeed, saa er der ingen Grund til at leve i en saadan Stat; men det er endog Pligt at ophæve den. Grunden til denne Uovereensstemmelse, man søges i de menneskelige Indretningers Ufuldkommenhed. Det er ikke muligt ved en udvortes Lovgivning at bestemme alt saa nøie, at intet skulde blive tilbage for det

private Eindömme og Samvittigheden. —

§ 267.

4 Et ufuldkomment Eiendoms Rige.

Regnum patrimoniale imperfecta[4] tale kan ikke siges at være uretligt; thi kan Nationen samtykke i at Regjeringen skal tilfalde Regentens nærmeste Arving, saa kan den ligesaavel samtykke i, at han man udvolge en Eftermand. Dette kunde endog være nyttigt, da man maatte formode, at en forsuftig Regent vilde udvolge en værdig Eftermand og det stemmer og overeens med Arverigets Hensigt, nemlig at undgaae Valgrigets Farlighed ved Valget. —

§ 268.

I Arveriget kunde man skjelne mellem 2de Arter, et testamentarisk, hvor Regenten selv udnævnte sin Eftermand, og et Intestatrige hvor den nærmeste Beslægtede succederede. Det første blev da det samme som et ufuldkomment Eiendomsrige. Under Forudsætning af at Regenten er duelig og god, vilde det testamentariske Rige være at foretrokke. —

§ 269.

Uden Hensigt til den nærværende Tingenes Orden, vilde nok Valgriget være at foretrokke; mangler derimod Folket tilstrækkelig Oplysning og trænger til Veiledning, vil det ikke kunne blive forledt. —

§ 270.

Forskjellem mellem den blandede og cognatiske Arvefølge er den, at i det første have de mandlige Agnater i hvilken som helst Linie altid Fortrinet for de gvindelige Agnater og Kognater; i den anden have derimod de gvindelige Agnater og Kognater Fortrinet for de mandlige hvis de ere i en nærmere Linie. Ved den graduale Arvefølge kan deels flere Kronprætendenterne finde Sted, deels er den ej saa overeensstemmende med den naturlige Kjærligheds Følelse, som den Lineale; det er nemlig en psycologisk og paa Erfarenhed grundet Bemærkning, at man har mest Kjærlighed for sine Descendenterne, dernest for Ascendenterne og endelig for de øvrige Beslægtede. I den Lineale Arvefølge er den oldste Søns Søn nærmere end oldste Søns Broder; thi saa Længe den oldste Søn Lever, repræsenterer han sin Linie; men naar han er død, repræsenteres Linien ved hans Søn, men da den oldste Søns Linie er nærmere end den yngste Søns, maa altsaa hiin Sønnesøn foretrækkes for Fanbroderen, naar denne er yngre end Broderen. Den blandede Arvefølge er altid et foretrække for den cognatiske, det er derimod uvist om den og bør foretrækkes for den agnatiske, da det er ganske incommensurabelt hvilket ulfolde der vil indtroffe først, enten at Riget bliver et Valgrige, eller at det gaaer over til et andet. I midlertid synes det dog at kunne anføres til Forsvar for den blandede Arvefølge, at ved den er det uvist om Riget vil blive

forenant med et andet Rige, naar den mandlige Linie (agnati) er uddød. — Consequents synes at fordre, at man i et Arne-rige og saa forud burde bestemme, hvorledes der skulde forholdes, dersom den Kongl. Slægt uddøde, eller at man i det mindste overlod det til den sidste Regent at bestemme sin Eftermand. I det tilfælde Folket har Representantere, kan det afgjøre ved disse fleere Protendenteres tvistighed, ellers bliver det umuligt, da der ikke er nogen, som kan samle Folket. Man bør derimod agte Usurpateuren forde man er forpligtet til at leve i en Stat, og dette kan ej skee, uden ved at agte den nærværende tingenes Orden. Folket kan vel bedømme Usurpateurens Competence til Regjeringen og dette kunde ikke hindre det i at afsætte ham; men da det er pligt at leve i en Stat, maa man ikke destruere Staten, naar Usurpateuren engang har bemægtiget sig den høieste Magt. —

§ 271.

I det uindskrænkede Monarkie bevær det eene og allene paa paa Regenten selv om han vil gjøre en saadan Inddeeling imellem ærarium og fiscus da han kan disponere over Indkomsterne, som en privat Mand over sin Formue. —

§ 272.

At tilføie en saadan Clausul at man i tilfælde af at Regenten vilde ned lægge sin Magt, maatte have Magt til at tvinge ham til at ved blive, vilde være en Absurditet, siden da Folket vilde tvinge Regenten til at tvinge Folket. Efter den private Retsgrundsætninger synes det vel, at Regenten

ej burde ved lægge Regjeringen, siden han har indgaaet en Contract med Folket, men en saadan Klausul vilde som sagt være absurd. —

§ 273.

Regentens og Folkets Interesse er i Monarkiet meget nøie knyttet til hinanden. Hertil kommer hvis Monarkiet er arveligt den naturlige Kjærlighedsforbindelse, som kan bidrage til en god Bestyrelse af Regenten. Derimod kan man let fane en Regent, som ikke veed at skjønne paa sin sande Regentinteresse, men allene seer paa Øieblikkets Fornøielse. Montesquieus Bemærkning om de privilegerede Stænder er historisk rigtig; thi paa den tid var Adelen den meest cultiverede Stand. I det arvelige Monarkie er Regenten mere ophøiet over Misundelsen end i Valgmonarkiet, siden Regenten i det første ej har staaet i noget privat Forhold, og i dette har faaet Motiver til at favorisere nogle og undertrykke andre. Desuden vil den absolutte arvelige Monark indsee, at der som han foretager sig noget til Folkets Skade i Fremtiden, omendskjøndt han selv vel kan undgaae at føle Virkningen deraf, saa vil det gaae ud over hans Arvinger og Efterfølgere. I det arvelige Monarkie er derfor Regentens Interesse mere bundet til Folkets end i Valgmonarkiet. —

§ 274.

Der gives ind nu en Art af blandet Statsform, nemlig den aristokratisk-monarkiske. I den blandede Statsform skal

ansees, af de höieste Magters Virkekreds vore bestemt, men heraf følger, at Folket aldrig kan vore uvidende om hvilken af dem, det i Uenigheds Tilfælde skal adlyde. Disse Statsformer have deremod den Mangel at Monarken paa Grund af sin store Magt let kan usurpere sig de øvrige Magters Functioner. Man anførte det som en Fordeel med den blandede Statsform at den ene Authoritet vilde holde den anden inden Skrankerne, saa at intet vilde blive udført som ikke stemmede med Almeenvellet. —

§ 278.

Klogskab fordrer, at forenede Stater føre et felleds Navn, at ikke den ene skal ansees som et Appendix til den anden, Naar den ene Stats Navn gjøres til et nomen genericum, og at ikke Navnene selv skal lede til en Adskillelse. —

Folke Retten

§ 280.

Folkeretten definerer de fleste ~~[illegible]~~ ved at vore den Videnskab, som afhandler Indbegrebet af de Pligter og Rettigheder, som finde Sted mellem Staterne indbyrdes, og henfører deremod Staters Forhold til Vilde eller andre private Personer til Verdensborgerretten. —

§ 281.

Efter Forfatterens Begreb om Folkeretten er Grotii Definition ikke anvendelig. Egentlige Evangeliet kan man ikke sige at Folkeretten afhandler, siden der ikke kan blive Spørgsmaal

om noget udvortes forum, hvorfor de kunde gjøres gjeldende; thi
da maatte der være en felleds Centralpunct for alle Stater som be-
stemte deres Forhold. Een sandan Undersøgelse bliver i det mindste
uden al Interesse. Spørgsmaalet kan derfor allene her være, hvil-
ke Pligter Nationerne ifølge Ære og Velanstændigheds Reglerne
bør iagttage. Regjeringen overtræder ikke altid juridiske Plig-
ter mod sit Folk ved at give andre Magter visse Fordeele og
Rettigheder, thi derved sætter den Nationen i en Slags Afgtelse,
og gjør andre Nationer mere beredvillige til at tjene den igjen.

§ 282.

Den absolutte Folkeret undersøger det Forhold der finder Sted
imellem Nationerne a priori, uden at det er modificeret ved
facta. Den hypothetiske afhandler derimod Nationernes Forhold
forsaavidt samme er nøiere bestemt ved mulige facta. Men
den hypothetiske Folkeret hører derfor ikke destomindre til den
rene Naturret, thi alle dens Bestemmelser ere a priori fast-
satte uden Hensyn til virkelige og empiriske Data. –

§ 283.

Sødvaners Gyldighed maa deduceres af den naturlige Folkerets
Utilstrækkelighed, ligesaavel som enhver enkelt Stat ej kan indrit-
tes blot efter den absolutte Naturrets Bestemmelser, og man
forudsætte en positiv Lovgivning, saaledes er og den absolutte
Folkeret utilstrækkelig til at afgjøre alle virkelige Tilfælde;
men da her ingen positiv Lovgivning kan finde Sted af Mangel
paa en Lovgiver, saa har man antaget Sødvaner for sandanne gjel-
dende Normer. Jus pactitium og jus foederum differere dere,
at den første tager Hensyn til Muligheden, den sidste til Virkelig-
heden. Da den naturlige Retslære ikke er tilstrækkelig til at bestemme

alle Staternes Forhold, og der altsaa behøves positive Bestemmelser, vilde Wolf at civitas maxima skulde fastsætte disse, og at enhver Stat i denne skulde være stemmegivende. —

§ 285.

Staters Frihed og Selvstændighed ere efter Forfatterens Definitioner det samme. —

§ 287.

Staters Lighed bestaaer ikke deri, at de de facto skal have lige Rettigheder; men kun at de under lige Omstændigheder kunde erhverve lige Rettigheder. —

§ 288.

Det er ihør Ret til at beslutte Krig og Fred der afgjør om en Stat kan ansees som Souverain eller ikke. —

§ 290.

Ved en saadan Uenighed deles Staten i to Stater, og enhver fremmed Magt man følgelig være berettiget til at tage dens Partie, som ansees at handle meest retmæssigt. —

§ 292.

Krigserobring, naar Krigen er retfærdig, man ansees som en lovlig Erhvervesmande, siden det Erobrede kan ansees som en Godtgjørelse for Lidt Tab, og som Middel til at sikkre sig for lignende Fornærmelser i Fremtiden. —

§ 294.

Man bør ikke formene Fremmede Adgang til Landet af den Grund at man vel er forpligtet til at leve i en Stat, men ikke i nogen individuel. Det synes at være tilstrækkeligt, at Forbrydere der have flyttet til et fremmed Land, straffes uden at udleveres; thi det er egentlig blot Staterne om at gjøre, at den gjensidige Sikkerhed

kan vedligeholdes, og Lovenes Virksomhed vedblive. Derimod synes
Forbryderne at burde straffes efter deres egne Lands Love, siden de
kun kjende disse da de begik Forbrydelsen, og deres Handlinger
hverken ere blevne mere eller mindre slette derved at de bortrømte
til et andet Land. Det er derimod problematisk om og saa Forbry-
delsens eller Forbindtlighedens vedvarende Virksomhed skal be-
dømmes efter deres Fødrenelands Love, f. Ex. om Debitor, i sit
eget Land havde indgaaet Contract om et Laan mod 5 pCt. Renter
og siden bortrømte til et andet, hvor han kun maatte svare
4 pCt.; unøgtelig kom Kreditor her uforskyldt til at lide.
Den naturlige Folkeret synes at fordre, at enhver Forbry-
der blev udleveret; thi ellers aabnes en Udvei til at und-
gaae Lovens Straf, og den felles Sikkerhed fordrer og, at
Forbryderen bør undgjelde for sin Forbrydelse, i det mindste
burde han straffes af det Land til hvilket han flygtede. —
Det er egentlig paa Grund af Regjeringens territorial Hø-
ihed, at den kan fordre transit-uld; thi den kan bestemme at
der hvilke Betingelser det man være Fremmede tilladt
at ophold sig i Landet. — I de Lande hvor man fordrer en ve-
Deel af den Fremmedes Arv (som hos os 6te og 10de Penge) udøves
egentlig en partiel droit de Aubaine, skjønt det er en langt
Liberalere Fremgangsmaade, end at tilegne sig det hele; men
Principerne for denne Handlemaade, ere dog de samme. —

§ 296.

De Servituter, som forhindre Staten i sin Beslutning af
Krig og Fred, ere især farlige for dens Selvstændighed. —

§ 297.

Krigsforhold er det Forhold, hvore man ej kan afgjøre ogkomne Tvistigheder paa anden Maade, end ved den physiske Styrke. Alle Nationer ere følgelig i Krigsforhold, men ikke altid i Krig med hinanden. —

§ 298.

Legevogtssystemet antager, at en Stats Magt, om den end ved lovlige Midler er bleven frygtelig, maa være tilstrækkelig Aarsag til Krig. Naar en Stat tilkjendegiver en Villie til at fornærme, da maa dette ansees som en grundet Aarsag til Krig, siden det er at formode, at en virkelig Fornærmelse vil være en Følge af denne Villie. —

§ 299.

Den Maxime, at Krigen først skal forkynde, hører, Systemet af de med til i Maximer, som ere nødvendige forsaavidt muligt at frembringe et retligt Forhold mellem Staterne. Krigsforkyndelsen kan egentlig ikke fordres efter strenge Retsgrundsætninger. Hvad Forfatteren antager, at Magterne derved blive ligesom enige om at afgjøre Tvistigheden paa denne Maade kan ikke bevise, at en saadan Forkyndelse er retsgrundet. Det kommer i al Fald an paa, om Modparten vil antage Krigserklæringen, og dersom den afslog at føre Krig, saa blev Krigen ulovlig, siden man ej kunde sige, at de vare blevne enige om at afgjøre Uenigheden paa denne Maade. En anden Sag er det derimod naar man paastaaer, at Krigsforkyndelsen er en formuftmæssig Handling. Kant indsaae nemlig, at det quoad materiam ikke var nogen Forskjel imellem Krig og Røverie; han vilde derfor indføre en

Forskjel quoad ~~materiam~~ formam, og da er det unægtelig, at Humaniteten og Menneskets fælleds Interesse fordrer en saadan Krigserklæring. Man tilkjendegiver og saa andre Nationer Krigsmanifestet for at vedligeholde deres Tanker om Staten, og fordi man paa en vis Maade anseer dem som Dommere. Desuden er det nødvendigt efter Tingenes nu værende Orden, dersom ikke de neutrale Nationer skulle lide Skade: saaledes ansees det ulovligt at tilføre nogen af de krigførende Magter Krigsfornødenheder under Krigen. For altsaa ikke at lide Skade ved denne Handling, som i Fremtiden vilde være aldeles lovlig, er det nødvendig at Krigen forkyndes de neutrale Nationer. Man antager og, at de Vahre som findes i fiendtlige Skibe er god Prise, men derfor er det ligeledes nødvendigt at forkynde saadanne Nationer Krigens Udbrud, at de ikke skal bruge nogen af de fiendtlige Parters Skibe til at føre deres Vahre med. Brevvexling synes man ikke aldeles at burde forbydes, da dette vilde være et alt for stort Indgreb i Menneskenes Rettigheder; men Klogskab byder, at holde Opsyn med dem.

Enhver Nation er interesseret i, at Uretfærdighed ikke lykkes og derfor søger man i Udviklingen af sin Krigserklæring, og ved at meddele andre Nationer denne, at godtgjøre, at man er persona læsa, for at de ikke skulle tage Partie mod Een, men tverimod interessere sig for Staten. —

§ 300.

I Almindelighed tager man Forsvars og Angrebs Krig i en negentlig Bemærkelse for ej at opkaste sig til Dommer og afgjøre, hvo af de

krigförende Magter, der har Ret paa sin Side. I Forhvars Krigen i egentlig Forstand kan man gjerne udøve det første Angreb; thi den føres blot for at beskjerme sine Rettigheder, og har deraf sit Navn.

§ 301.

Forfatteren har glemt at Forhvars Krigen kan tages i vidtløftig og mindre vidtløftig Betydning. I første Tilfælde er det vist nok tilstrækkelig til at værne for Sikkerheden; i anden Bemærkelse er den derimod aldeles ikke tilstrækkelig til at sikkre Rettighederne. Forhvarsretten i vidtløftig Forstand gaaer ud paa alle Rettigheder til at anvende Tvang for at afvende Fornærmelser. Dersom man vil antage som Grund for Strafferetten, at man forbinder en Lidelse med en vis moralsk Uværdighed, og altsaa derved afveier Lidelse og uædel Vandel i det rette Forhold imod hinanden, da er det vist nok sandt, at der ikke gives nogen Strafferet i Naturstanden, ja den vilde ikke engang kunde udøves uden af Guddommen selv; men der gives en relativ Grund til Strafferetten, nemlig Sikkerheden, som fordrer Straffelovenes Anvendelse, hvis de ikke skulde tabe deres Virksomhed, og i denne Henseende kan man paastaae, at der gives en Strafferet, og at det ene Menneske er berettiget til at straffe det andet.

§ 302.

Enhver Stat som udøver en Fornærmelse har med det samme Lagt for Dagen, at den har antaget den Maxime ej at respectere nogens Rettigheder. At den derimod siden slutter Fred beviser ikke at den har aflagt denne Maxime, men allene at den har følt sig for

afmøgtig til at sætte den igjennem. Ikke destomindre er man dog ej altid berettiget til at ødelægge en saadan Stat, fordi man kan ognaae Krigens Øiemed, Rettigheder nes Betryggelse, uden denne Fremgangsmaade. —

§ 303.

Man bør i Krigen ikke betjene sig af Midler hvorved man gjør Freden umulig; althan ikke foretage nogen Handling mod Tro og Love. Enhver Handling under Krigen, hvorved Staten tilkjendegiver at Fienden kan have Tillid til den, bør den ikke bryde. Dette gjelder Ogsaa om Krigsguds, naar disse gjøre Fordring paa Fiendens Tillid og svigte den, da ere de uretmæssige; thi derved gjøres Freden umulig, siden den man bygges paa gjensidig Tillid. Saalænge Spioner derfor ikke gjøre Fordring paa Tillid, kan de heller ikke ansees for uretmæssige. —

§ 304.

Forfatterens ~~Maxime~~ Mening, at kun Staterne føre Krig mod hinanden og ikke Individerne, er nepp rigtigt; thi Staten er kun et complexus af Individer, følgelig naar Staterne føre Krig føre og Individerne; den modsatte Maxime vilde gjøre Krigsførelsen yderst vanskelig i mange Tilfælde; man burde da ej betræde Fiendens Jord, lægge Tropper i Qvarteer hos fiendtlige Undersaatter, fordre Requisitioner o. s. v. Desuden ville Søestater heller ikke kunne skade hinanden synderlig, dersom den ene Stat ikke søgte at tilintetgjøre den andens Handel; men dette kan allene skee ved at opbringe Handelsskibe. Kun de Handlinger hvorved man gjør Fordring paa Tillid, bør man ikke svigte, f. Ex. naar et Skib stryger. Derimod er det ikke Svig at spille Fienden falske Depositioner i Henderne; thi her gjør man ingen

skaffande och tillåtet. Det är naturligt, att var och en har rätt att försvara sig själv och sina, så att säga, rättigheter. Det är också av förnuftet bestämdt, att ingen är skyldig att lyda en orättfärdig befallning; så att den, som av föräldrar eller annan överhet förbjudes att bedja till Gud eller att bekänna sin tro, icke är skyldig att lyda detta förbud. Ty Gud är högre än människan och hans lag högre än människans. Men om någon människa har att befalla över en annan, så är det ofta svårt att avgöra, huruvida den förra har rätt att befalla det, som den senare vägrar att göra. Den, som är skyldig att lyda, har ofta skäl att tro, att befallningen är orättfärdig, och den, som befaller, kan ofta misstaga sig i detta avseende. Den, som är skyldig att lyda, måste därför ofta på egen hand pröva, huruvida befallningen är rättfärdig eller icke, och följaktligen är det ofta hans plikt att icke lyda. Men om detta är så, så är det också hans plikt att, om han anser befallningen orättfärdig, försöka att förmå den, som befallningen har utfärdat, att återkalla den. Om detta misslyckas, så är det hans plikt att, om han har makt därtill, med våld förhindra befallningens verkställande, och om han icke har makt därtill, att lida det straff, som är förenat med olydnad mot befallningen.

§ 305.

Ofta är det svårt att avgöra, huruvida en befallning är orättfärdig eller icke. Det är naturligt, att den, som befaller, anser sina befallningar vara rättfärdiga, och att den, som lyder, anser dem orättfärdiga. Det är också naturligt, att den, som befaller, anser det vara hans plikt att tvinga den, som lyder, att lyda, och att den, som lyder, anser det vara hans plikt att icke lyda. Det är också naturligt, att den, som befaller, anser det vara hans plikt att straffa den, som icke lyder, och att den, som lyder, anser det vara hans plikt att lida det straff, som är förenat med olydnad mot befallningen. Det är också naturligt, att den, som befaller, anser det vara hans plikt att förhindra den, som icke lyder, att undandra sig straffet, och att den, som lyder, anser det vara hans plikt att förhindra den, som befaller, att straffa den, som icke lyder. Det är också naturligt, att den, som befaller, anser det vara hans plikt att förhindra den, som icke lyder, att undandra sig straffet, och att den, som lyder, anser det vara hans plikt att förhindra den, som befaller, att straffa den, som icke lyder. Det är också naturligt, att den, som befaller, anser det vara hans plikt att förhindra den, som icke lyder, att undandra sig straffet, och att den, som lyder, anser det vara hans plikt att förhindra den, som befaller, att straffa den, som icke lyder.

berøver, den enkelte Borger, set Gode, omendskjøndt det efter strong
Ret er tilladt, man søges deri, at man kan opnaae Fred uden at an-
vende slige Midler. Desuden vilde det gjøre Borgernes Tilstand saa
meget mere ulykkelig og opmuntre dem til en fortvivlet Modstand,
At man ikke handler saaledes med privat Mands Gods i Søekrigen
er derfor ikke inconsequent. Man ingttager endog en ret god Konse-
quence, naar man ikke tillader Krigeren at berøve Ribsfolkene
deres eget Gods; thi derved vilde deres Tilstand blive nokshaa ulykke-
lig, som de enkelte Borgeres i en Landkrig, og paa disse Lade og de
øvrige Grunde sig anvende, ligesom paa Hein. —

§ 306.

Kaperier ere grundede i den naturlige Folkeret, siden Individer-
ne føre Krig med hinanden, naar Staten fører Krig, omendskjøndt
det fra den moralske Synspunct ej er at befalde, da det giver
Vindesyge Nøring. —

§ 308.

Da Kaperie ikke er nogen definitiv Erhvervelsesmaade siden det
dog altid er uvist om de tagne Priser blive condemnerede, saa synes
Jus postliminii ej at burde gjelde med Hensyn til denne, med mindre
Ribetes Papirer ere af den Beskaffenhed at det nødvendigvis maatte
prisdømmes, og det 24 Timer har været i Fiendens Vold. —
Dersom man tilbagetager, et i Relation til begge fiendtlige Mag-
ter, neutralt Skib, saa kommer det an paa, om dette Skib er enga-
geret i nogen Handel, hvorved det kunde være bleven prisdømt
eller ikke, for at afgjøre om det skal ansees som god Prise eller
ikke. —

§ 309.

Ikke at drøbe Fyrsten, naar man i Slaget kan faae Lejlighed, er
neppe vedtaget, ligesaalidt som ikke at fange Haer. —

§ 311.

Den Sætning „frit Skib og frit Gods" har man ikke antaget, uden tillige at antage den „fiendtlig Skib, fiendtlig Gods". Den første skulde være indført til Fordeel for de Neutrale, men da den med fører den anden, som er til aabenbar Skade for dem, ihær de, som drive passiv Handel, saa synes det overhoved mere at congruere disse Nationers Interesse, ej at antage den første Maxime. Desuden kan der være Tvivl om, at neutralt Skib kan betragtes som neutral Nations Territorium paa fri Havne, in mori i Cause, kan der derimod ingen Tvivl være, siden den da befinder sig under Landets Territorialhøihed. Ved Tractaten af 1801 blev ikke denne Grundsætning antaget, ligesaalidet som den, at det convoierede Handelsskib ej maa visiteres. Det synes overalt heller ikke rimeligt, at en Regjering skulde forlade sig aldeles paa den convoierende Officeers Redighed, da desuden og saa megen Svig kan have fundet Sted, som han er aldeles uvidende om. At Tagaren dømmes af sin egen Nation synes altid at være consequent, siden man kan betragte den rette Eier som den, der reclamerer sin Tiendom, paa Grund af, at Kaperens Erhvervelse er ulovlig; men om den er lovlig eller ulovlig maa netop afgjøres efter de Love, som ere gjeldende i det Land, hvortil Kaperen hører.

Den Grundsætning „fiendtlig Skib, fiendtlig Gods" er urigtig, naar man betragter Skibet som Territorium, hvilken Fiktion man lægger til Grund for den modsatte Maxime; thi neutralt Gods og Fiendens Land maae respecteres. I senere Tider har man endnu mere udvidet disse Grundsætninger, saa

at, f. Ex. Danmark Lovbringer Allierede Skibe som handle paa
Engelland, paa den Grund, at disse handle uden offentlig Autho-
rithet, siden en saadan Handel er forbuden i deres egen Stats
Love. I det nyeste Kaperreglement har Danmark ikke allene
antaget den Grundsætning: fiendtlig Skib, fiendtlig Gods, men
endog denne: ufrit Skib, ufrit Gods. Herved kan endog det
allerretfærdigste Gods blive prisdømt, uden at man kan fore-
bygge det, naar nemlig Een indlader tilladte Varer paa et
neutralt Skib, og paa samme en Anden indlader Krigs Kontra-
bande; thi da Skibet herved bliver ufrit, condemneres den
hele Ladning. —

§ 312.

Nødretten udøver Staterne imod hinanden, ej saamaget forde
en saadan Udøvelse er nødvendig for deres politiske Existence,
men fordi den convenerer dem. Den synes kun at bure ud-
øves i de Tilfælde hvor man kan give fuld kommen Erstatning,
thi da kan den anden Nation ikke klage over nogen egentlig
Læsion. —

§ 314.

Retorsion kan egentlig ikke kaldes ulovlig; thi en Stat kan
ikke klage over, at den behandles paa samme Maade som den
har behandlet Andre: kun man Retorsionen ikke saaledes udøves,
at enkelte Individer derved lide Skade f. Ex. at drøbe en Ge-
sandt, fordi dette Lands Gesandt var bleven drøbt af den anden
Nation. Den bør heller ikke finde Sted, naar den borgerlige
Lovgivning har frembragt en saadan Ulighed, saa at saavel den
Fremmede, som selve Undersaatterne behandles paa samme Maade.
Saaledes vilde det være uretfærdigt, at en Regent, fordi en anden

Nations Rettergang var Langsom, vilde fastsætte at Undersaat-
terne fra denne Nation skulde behandles paa samme Mande i hans
Lande. Saa ofte de krigførende Magter overtrode vilkaarlige
Bestemmelser, kan man ogsaa anvende Retorsion. Dens An-
vendelse synes derimod ikke retlig naar de naturlige og retlige
Grændser overtrædes. Men Overtrædelsen af en enkelt
vilkaarlig Bestemmelse berettiger ikke allene Fienden til
at overtræde den samme Bestemmelse, men alle af denne Re-
skaffenhed; thi man kan ikke antage, at Nationerne have
givet et stiltiende Samtykke til enhver enkelt saadan Bestem-
melse men til dem alle overhoved. I modsat Fald vilde og den
Nation, som var den første Overtræder, aabenbare have
Fordelen paa sin Side, da den kunde gaae en begvem Leg-
lighed. Repræsalier ere ulovlige, fordi de forstyrre de
Forhold som ere stiftede i den dybeste Fred og ogvokker
en bestandig Mistanke iblandt Nationerne. Man har
desteingverdt mellem de Repræsalier, hvorved man bemæg-
tiged sig og sølgte fremmede Undersaatteres Gods, og de,
hvorved man blot lagde Beslag paa dem, men begge ere
ulovlige. —

§ 316.

Det synes klart, at Staten indskrænker Regentens Magt
til at giøre Gjeld; thi ellers kan denne bortødsle Statens
Kraft, uden at just dette føles for den nærværende Genera-
tion. —

§ 315.

Naar de befuldmægtigede Personer have sluttet en Traktat, bør
den fra dette Øieblik være gjeldende, men man fordrer

Regentens Ratification, for at de derved kan erklære at Fuldmæg-
tigen har handlet efter Ordre. Nogtes denne Ratification, kan
den anden Stat ikke stole paa Bestemmelsernes Opfyldelse, og man
derfor søge at skaffe sig dem ved Lovlige Midler. Dersom spon-
sio indgaaes spe ratihabitionis, er den gjeldende indtil Staten
ratihaberer den eller ikke: i første Fald ved bliver dens Gyldig-
hed, i andet Fald ikke.

§ 317.

Den mindre Magt kan man ej troe kan have aftvunget den større
Magt, at denne paatager sig de større Byrder; desuden er den
større Magt oftere indviklet i Krigsforhold end den mindre, vil
følgelig oftere komme til at præstere Hjelp end den mindre.

§ 323.

Af den Sætning, at ingen Krig man føres allene for at gjøre Er-
obringer, følger ej den Conclusion, at man ej ved Freden man
tilegne sig Fiendens Land; thi det kan ofte anses som en passende
Fyldestgjørelse for det Tab Staten har lidt ved den paaførte
Læsion, og den derved foraarsagede Krig, og det kan og saa være
et passende Middel til at sikkre sig for ligende Fornærmelser
i Fremtiden. Overvinderen kan meget gjerne fordre Erstat-
ning for Krigsomkostningerne; thi dersom man er berettiget
til at paaføre en anden Nation Krig for dens Uretfærdighed,
saa er man og berettiget til at affordre dem den Erklæring, at
den virkelig har handlet uretfærdigt. Derimod bør man ikke
fordre nogen Afbigt, da dette formindsker Statens Agtelse.

§ 324.

Venskabs Tractater ere deels modsigende, da den som ej vil

lade sig forbinde ved nogen retlig Forpligtelse, vil heller ikke la-
de sig forbinde ved en Tractat, dels ere de skammelige, da man
der ved erklærer, at man ellers ikke vilde respectere Ret og Ret-
færdighed. —

§ 327.

Den Gidsel, der er bortført med Magt, har Ret til at unddrage
sig hvis Leilighed findes, thi han bringer kun samme Fremgangs-
mande mod Fienden som denne har brugt mod ham. Han
sætter nemlig Magt mod Magt. Kan man derimod formode
at stiltiende Samtykke fra hans Side, som f. Exp. naar Fien-
den havde tilladt ham uden Opsyn at opholde sig hvor han vil-
de i en vis Stad, eller hans udtrykkelig havde samtykket
i, at han ej vilde bortvige, bør han det heller ikke. —

§ 328.

Garanten kan ikke paanøde sin Hjelp; thi beneficia nemini
obtrudentio. —

§ 329.

Gesandten sendes i offentlige, Agenter i private Anliggender. —

§ 330.

De ordentlige Gesandtere har først den nyere Politik indført.
De kan ordentlig vis ikke finde Sted uden med Hensyn til Na-
ter, der have mange Beröringspunkter. Rigsstandernes
Gesandtere nyde Gesandteres Rettigheder. —

§ 331.

En Stats Ret til at paastane, at deres Gesandtskab admitte-
res, er grundet deri, at intet fredeligt Forhold kan med
Sikkerhed finde Sted mellem Staterne, der som ikke den ene
Stat holder Kontrol med den anden. —

§ 332.

Dersom Gesandten gaaer uden for hemmelige Instrux, og dog ikke tillige overtræder den Bekiendtgjorte, saa forbindes dog derved den Stat, som har sendt ham. —

§ 334.

Exterritorialitetsretten man tilkomme en Gesandt; thi som den der skal holde Kontrol med den Regjering hvortil han er sendt, man han være uafhængig af denne. Men denne Regjering kan dog udøve alle de Evangsrettigheder mod ham, der begrundes ved Forsvarsretten og Nødretten; men ingenlunde de som Strafferetten begrunde. Man kan ikke herimod indvende, at Gesandten ved ulovlige Handlinger tilintetgjør sin Gesandtskabsvordighed; thi den Regjering, hvortil han er sendt, har ingen Competence til at bedømme dette, da han er uafhændig af samme. —

§ 335.

Dette er en Følge af Gesandters Exterritorialret. —

§ 336.

Endog de Stater, hvorigjennem Gesandten passerer, synes at burde agte hans Exterritorialret paa Grund af Staternes nøie Forbindelse med hinanden. — En fiendtlig Stat synes ikke at burde optage den Gesandt, som en anden fiendtlig Stat sender til en neutral Stat; thi det interesserer denne neutrale Stat, at vedligeholde sit Retsforhold med den anden Stat, og man begaaer altsaa en Læsion mod den, ved en saadan Handling

§ 337.

Ein Folkestat maatte frembringes derved at enhver Stat afgav visse Repræsentanter, som samtlige traadte sammen i et Raad, hvilket skulde have Magt til at paakjende alle indbyrdes Tvistigheder imellem Staterne. Idealet af en fuldkommen Fred vilde vel ikke herved opnaaes; men man vilde dog altid ved en tiltagende Kultur approximere sig det. Man kan ikke herimod indvende, at dette Raad, misledt eller af Mangel paa rigtig Indsigt vilde undertiden dømme urigtigt (og derved give Anledning til Folkestatens Opløsning; thi det samme viser Erfarenhed kan skee af Domstolene i en enkelt Stat, uden at denne derfor opløses.

§ 338.

Kants Verdensborgerret skulde afhandle det Forhold en fremed Undersaat staaer i til Staten: dette har Forfatteren alt afhandlet i Folkeretten, skjøndt denne Undersøgelse ikke hører hjemme i denne Deel af Retslæren, som alleene skulde vise Nationernes gjensidige Retsforhold til hinanden.